

Vilma Ehrström

OSAKASSOPIMUKSEN LUNASTUSEHDON YHTIÖOIKEUDELLISESTA VAIKUTUKSESTA

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2025

TIIVISTELMÄ

Vilma Ehrström: Osakassopimuksen lunastusehdon yhtiöoikeudellisesta vaikutuksesta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma, yritys juridiikka
Syyskuu 2025

Osakeyhtiön toiminnasta määrätään yhtiöjärjestyksessä. Osakkeenomistajat voivat järjestää yhtiön toimintaa yhtiöjärjestyksen lisäksi osakassopimuksella. Osakassopimus on yhtiöjärjestyksestä vapaampi asiakirja, sillä sen sisällöstä ei ole säädetty nimenomaisesti missään laissa, toisin kuin yhtiöjärjestyksestä on säädetty osakeyhtiölaissa. Osakassopimuksella osakkeenomistajat voivat sopia keskinäisistä suhteistaan ja suhteestaan yhtiöön vapaammin ja laajemmin kuin yhtiöjärjestyksessä. Osakassopimuksen osalta törmätään kuitenkin yhtiöoikeudellisen sitovuuden problematiikkaan, sillä osakassopimus ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellisesti sitova asiakirja. Edelleen tämä tarkoittaa, että osakassopimusta ei voida pitää yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena.

Osakassopimuksella voidaan sopia sopijaosapuolten välisestä osakkeiden lunastamisesta lunastusehdolla, joka aktualisoituu, kun osakassopimuksen osapuolena oleva taho tahtoo luopua tai on velvoitettu luopumaan osakkeistaan. Aina osakkeiden lunastaminen ei kuitenkaan onnistu osakassopimuksen ehdoin esimerkiksi sopimusrikkomuksen tai sopimusehdon epäselvyyden vuoksi, jolloin lunastamisessa joudutaan nojaamaan osin tai kokonaan osakeyhtiölain säännöksiin.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia yhtiöoikeudellisia ja sopimusoikeudellisia keinoja osakkeenomistajilla on, jotta he voivat varmistua siitä, että osakassopimuksen lunastusehto saa yhtiöoikeudellista vaikutusta tilanteessa, jossa lunastaminen ei onnistu vain osakassopimuksen ehdoin. Yhtiöoikeudellisen sääntelyn avulla osakkeenomistajat voivat toteuttaa osakassopimuksen tavoitteen mukaisen lunastamisen esimerkiksi päättämällä lunastamisesta yhtiökokouksessa tai käyttämällä yhtiöjärjestyksen lunastuslauseketta tai -ehtoa. Sopimusoikeudellisen sääntelyn avulla puolestaan osakkeenomistajat voivat sanktioida osakassopimuksen rikkomustilanteet ja siten päästä lopulta tavoitteeseen osakkeiden lunastamisesta.

Tutkielma on toteutettu lainopillisena tutkimuksena, jossa on hyödynnetty sanamuodon mukaista tulkintaa sekä systemaattista tulkintaa. Lisäksi analyysiosassa on hyödynnetty strategisen yritys oikeuden näkökulmaa.

Avainsanat: osakassopimus, lunastaminen, lunastusehto, osakeyhtiölaki, yhtiöoikeus, sopimusoikeus.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

Ei

Kyllä

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

<i>LÄHDELUETTELO</i>	<i>VI</i>
<i>OIKEUSTAPAUSSLUETTELO</i>	<i>XII</i>
<i>LYHENTEET</i>	<i>XIII</i>
<i>1 JOHDANTO</i>	<i>1</i>
1.1 Tutkimusaiheen kuvaus ja taustoitus	1
1.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuskohteen rajausta	4
1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet	6
1.4 Tutkimuksen rakenne	8
<i>2 OSAKASSOPIMUKSESTA SOPIMUSVÄLINEENÄ</i>	<i>11</i>
2.1 Sopimusvapaudesta osakassopimuksessa	11
2.2 Osakassopimuksen suhde yhtiöjärjestykseen	12
2.3 Osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta	16
2.3.1 Lähtökohta osakassopimuksen yhtiöoikeudelliselle sitovuudelle	16
2.3.2 Oikeuskirjallisuudessa esitetyt poikkeuksia lähtökohtaan	18
2.3.3 Osakassopimus yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena	19
2.3.4 Tulkinta oikeuskäytännössä	21
<i>3 OSAKKEIDEN LUNASTAMISESTA SEKÄ LUNASTUSLAUSEKKEISTA JA -</i> <i>EHDOSTA</i>	<i>25</i>
3.1 Osakkeiden luovutuksesta yleisesti	25
3.2 Osakkeiden lunastamisesta	26
3.3 Osakkeiden lunastamisesta yhtiöjärjestyksessä ja osakassopimuksessa	28
3.3.1 Lunastamisesta yhtiöjärjestyksessä	28
3.3.2 Lunastamisesta osakassopimuksessa	31
3.3.3 Lunastamisesta määrääminen yhtiöjärjestyksessä ja osakassopimuksessa ...	35
3.4 Erilaisten lunastuslausekkeiden ja -ehtojen tavoitteista	39

4 LUNASTAJATAHON MERKITYKSESTÄ OSAKASSOPIMUKSEN LUNASTUSEHDON YHTIÖOIKEUDELLISEEN VAIKUTUKSEEN.....	43
4.1 Lunastajatahon valinta ja sen vaikutukset	43
4.1.1 Lunastajatahosta yleisesti	43
4.1.2 Osakkeenomistaja lunastajana	45
4.1.3 Yhtiö lunastajana	47
4.2 Lunastajatahon merkitys osakassopimuksen lunastusehdon yhtiöoikeudelliseen vaikutukseen.....	51
4.2.1 Lunastajana osakassopimuksen muut osakkeenomistajat tai kolmas taho	51
4.2.2 Lunastajana osakassopimuksen yhtiö.....	54
4.3 Yhtiöoikeudellinen ja sopimusoikeudellinen sääntely osakassopimuksen lunastusehdon tukena ja hidasteena	58
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	65

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Aarnio 1978

Aarnio, Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi, 1978.

Aarnio 1989

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. WSOY, 1989.

Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa: Osakeyhtiölaki I-II. Alma Talent Oy, 2021.

Alho – Mattila – Rönkkö – Ståhlberg 2009

Alho, Jari-Pekka – Mattila, Kati – Rönkkö, Heta – Ståhlberg, Mika: Osakassopimukset: käsikirja osakassopimuksen laadintaan. Edita, 2009.

Annola – Vahtera 2024

Annola, Vesa – Vahtera, Veikko: Strateginen yritysoikeus oikeustutkimuksessa. Lakimies 7–8/2024, s. 935–956, Asiantuntija-artikkeli.

Arvidsson 2010

Arvidsson, Niklas: Aktieägaravtal. Särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar. Stockholm, 2010.

Charman 2007

Charman, Mary: Contract Law. Fourth edition. Willan, 2007.

Engblom 2017

Engblom, Ari: Kokemuksia eri osakelajeista ja niihin liittyvistä varallisuusosoikeuksista: Yhtiöoikeus – Kirjanpito – Verotus. Liikejuridiikka 1/2017, s. 145–158.

Hannula – Kari 2007

Hannula, Antti – Kari, Matti: Osakassopimukset. WSOY pro, 2007

Helminen 1995 a

Helminen, Sakari: Johdannoksi osakassopimuksesta. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Osakassopimuksesta, s. 5–18. Turku, 1995.

Helminen 1995 b

Helminen, Sakari: Osakassopimuksen tehtävä. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Osakassopimuksesta, s. 19–34. Turku, 1995.

Helminen 2006

Helminen, Sakari: Osakeyhtiön yhtiöjärjestys. Talentum, 2006.

Helminen 2007

Helminen, Sakari: Osakeyhtiölaki pieniyhtiön näkökulmasta. Defensor Legis 4/2007, s. 503–516, Asiantuntija-artikkeli.

Hemmo – Hoppu 2006 –

Hemmo, Mika – Hoppu, Kari: Sopimusoikeus. WSOYpro. 2006, jatkuva-täydenteinen.

Hemmo 2008

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden oppikirja. Talentum, 2008.

Hemmo 2018

Hemmo, Mika: Velvoiteoikeuden perusteet, 3. uudistettu painos. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, 2018.

Hirvonen 2012

Hirvonen, Ari: Oikeuden ja lainkäytön teoria. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 2012.

Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020

Hoppu, Esko – Hoppu, Kari – Hoppu, Katja: Kauppa- ja varallisuusoiden pääpiirteet, 17., uudistettu painos. Alma Talent Oy, 2020.

Huhtamäki 2010

Huhtamäki, Heikki A.: Kilpailukieltolausekkeista yrityskauppojen osakassopimuksissa. Lakimies 3/2010, s. 357–378.

Huttunen 1995

Huttunen, Allan: Osakassopimuksen rikkomisen vaikutus yhtiökokouksen päätöksen pätevyYTEEN. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Osakassopimuksesta, s. 111–180. Turku 1995.

Johansson 1990

Johansson, Svante: Bolagsstämma. Stockholm, 1990.

Kansmark – Roos 1994

Kansmark, Jan – Roos, Carl Martin: Aktieägaravtal. Andra upplagan. Stockholm, 1994.

Klami-Wetterstein 2020

Klami-Wetterstein, Paula: Sopimussakko ja sen käyttötarkoitukset Suomen sopimusoikeudessa – erityisesti painotusfunktiosta ja sen merkityksestä. *Lakimies* 5/2020, s. 634–661, Asiantuntija-artikkeli.

Kyläkallio 1991

Kyläkallio, Juhani: Osakassopimus osakeyhtiössä. *Defensor Legis* 1/1991, s. 137–149.

Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2024

Kyläkallio, Juhani – Irola, Olli – Kyläkallio, Kalle: Osakeyhtiö I-II, yhdeksäs uudistettu painos. Edita, 2024.

Macey 1993

Macey, Jonathan R.: Svensk aktiebolagsrätt i omvandling – en rättsekonomisk analys (med kommentar av Clad Bergström och Per Samuelsson). Stockholm, 1993.

Myllymäki 2014

Myllymäki, Janne: Lunastuslausekkeen tehottomuuden korjaantuminen – oikeustapauskommentti ratkaisusta KKO 2013:75. *Lakimies* 2/2014, s. 288–296.

Mähönen – Säiläkivi – Villa 2006

Mähönen, Jukka – Säiläkivi, Antti – Villa, Seppo: Osakeyhtiölaki käytännössä. Talentum, 2006.

Mähönen – Villa 2015

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö I, Yleiset opit. 3., uudistettu painos. Talentum, 2015.

Mähönen – Villa 2020

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö II, Pääomarakenne ja rahoitus. 4., uudistettu painos. Alma Talent Oy, 2020.

Mäntysaari 2002

Mäntysaari, Petri: Osakeyhtiö toimijana. WSOY Lakitieto, 2002.

Nuolimaa 2022

Nuolimaa, Risto: Osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen tehottomuudesta ja tehokkuudesta ratkaisun KKO 2021:12 ja sen muutaman edeltäjän valossa. Teoksessa Hemmo, Mika – Hoppu, Kari – Norros, Olli – Pönkä, Ville (toim.): Yksityisoikeus ja oikeuskulttuuri: Juhlajulkaisu Heikki Halila, 1952–26/5–2022. Edilex Kirjat 1.6.2022, Kokoomateos.

Pönkä 2008 a

Pönkä, Ville: Määräysvallasta osakeyhtiössä. Defensor Legis 5/2008, s. 737–758.

Pönkä 2008 b

Pönkä, Ville: Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta. Edita, 2008.

Pönkä 2011

Pönkä, Ville: Johdatus osakeyhtiöoikeuteen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta, 2011.

Pönkä 2013

Pönkä, Ville: Oppi osakkeen jakamattomuudesta. Defensor Legis 3/2013, s. 326–337.

Pönkä 2015 a

Pönkä, Ville: Oikeustapauskommentti korkeimman oikeuden ratkaisusta 2014:65 – Sopimuksen sitovuus yhtiöoikeudellisessa kontekstissa. Liikejuridiikka 1/2015, s. 193–204.

Pönkä 2015 b

Pönkä, Ville: Osakkeen lunastaminen: osakeyhtiö- ja sopimusoikeudellinen tutkimus, 1. painos. Talentum, 2015.

Pönkä 2020

Pönkä, Ville: Osakkeenomistajan suostumus ja osakassopimuksen sitovuus – arviointia pohjoismaisten osakassopimusoppien ja erityisesti ratkaisun KKO 2020:34 valossa. Defensor Legis 5/2020, s. 735–752.

Pönkä 2022

Pönkä, Ville: Prosessioikeudellisia kysymyksiä osakassopimuskontekstissa – Minkälaisia tuomioita osakassopimusriidoissa on mahdollista antaa? Defensor Legis 3/2022, s. 658–680, Asiantuntija-artikkeli.

Rinkineva 1989

Rinkineva, Marja-Leena: Osakkeenomistajan vaikutusmahdollisuudet osakeyhtiössä. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos, 1989.

Roos 1969

Roos, Carl Martin: Avtal och rösträtt. Stockholm, 1969.

Ruohonen 2015

Ruohonen, Janne: Varojenjakosäännösten vastainen sopimusehto osakkeiden takaisinostosta ei sitonut osakeyhtiötä – KKO 2014:65. Oikeustapauskommentti. Edilex Edita Publishing Oy 2015.

Saarnilehto 1995

Saarnilehto, Ari: Sitooko osakassopimus sopimusoikeudellisin perustein yhtiötä? Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Osakassopimuksesta. Turku, 1995.

Savela 2013

Savela, Ari: Osakassopimusten sitovuus ja oikeusvaikutukset. Defensor Legis 4/2013, s. 531–549.

Säilä 2020

Säilä, Lauri: Rangaistusluontoiset sopimussakot: Suomen oikeus ja eurooppalainen kehityskulku. Liikejuridiikka 3/2020, s. 111–162, Asiantuntija-artikkeli.

Timonen 2000

Timonen, Pekka: Corporate governance: instituutiot ja lainsäädännön merkitys. Helsinki, 2000.

Toiviainen 2006

Toiviainen, Heikki: Suomen uusi osakeyhtiölaki: kilpailukykyinen osakeyhtiölainsäädäntö 2000-luvun yrityksille 1800-luvun sääntelylle? Business Law Forum 1/2006, Asiantuntija-artikkeli.

Vahtera 2012

Vahtera, Veikko: Sopimusajattelun käyttö osakeyhtiöoikeudessa. Lakimies 7–8/2012, s. 1048–1069, Asiantuntija-artikkeli.

Vahtera 2013

Vahtera, Veikko: Vaikutusvallan väärinkäyttöön perustuva osakkeiden lunastaminen. Osakkeiden lunastushinta. Oikeustieto 1/2013, s. 13–17, Oikeustapauskommentti.

Vahtera 2018

Vahtera, Veikko: Osakeyhtiön omien osakkeiden hankkimisen ja lunastamisen käsitteistä osakeyhtiölaissa. Teoksessa Nuolimaa, Risto – Mähönen, Jukka – Pölönen, Pasi – Vahtera, Veikko: Juhlajulkaisu Risto Nuolimaa 1948–2/6–2018. Suomalainen lakimiesyhdistys, 2018.

Vahtera 2020

Vahtera, Veikko: KKO 2020:34 – Osakkeiden suunnattu lunastaminen ja osakassopimus. Lakimies 5/2020, s. 757–768, Oikeustapauskommentti.

Villa 2003

Villa, Seppo: Osakkeen erilaisia lunastustilanteita. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Yhteisöoikeudellisia kirjoituksia III, s. 127–143. Turku, 2003.

Ämmälä 1995

Ämmälä, Tuula: Osakassopimuksen tulkinnasta. Teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.): Osakassopimuksesta. Turku, 1995.

Virallislähteet

Aktiebolagslag 2005:551.

HE 109/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 1929/228.

Lov om aktie- og anpartsselskaber nr 470/2009.

Osakeyhtiölaki 22/1895.

Osakeyhtiölaki 734/1978.

Osakeyhtiölaki 624/2006.

Muut lähteet

<https://arbitration.fi/tietoa/tilastot/> (viitattu 12.11.2024).

<https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html> (viitattu 8.2.2025)

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Suomi

KKO 1984 II 170

KKO 1992:8

KKO 2013:75

KKO 2014:65

KKO 2020:34

KKO 2025:13

Ruotsi

NJA 2011 s. 429

Tanska

UfR 1996 s. 1550

LYHENTEET

DAASL	Dansk lov om aktie- og anpartsselskaber nr. 470/2009 (Tanskan vuoden 2009 osakeyhtiölaki)
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
NJA	Nytt juridisk arkiv (Ruotsin korkein oikeus)
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 1929/228
OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
SABL	Svensk aktiebolagslag 2005:551 (Ruotsin vuoden 2005 osakeyhtiölaki)
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen (Tanskan korkein oikeus)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaiheen kuvaus ja taustoitus

Osakeyhtiö on yleisin yhtiömuoto¹ Suomessa, ja osakeyhtiön perustamisesta ja toiminnasta säädetään osakeyhtiölaissa (624/2006, myöh. OYL). Osakeyhtiölaki koostuu pakottavasta ja tahdonvaltaisesta sääntelystä. Pakottava sääntely asettaa osakeyhtiön toiminnalle tietynlaiset rajat ja vaatimukset, joiden lisäksi tahdonvaltainen sääntely mahdollistaa osakkeenomistajille vapauden päättää muista asioista tai vaihtoehtoisesti tukeutua osakeyhtiölakiin². Osakeyhtiölaki voidaan siten nähdä eräänlaisena mallisopimuksena osakeyhtiön toiminnan järjestämiselle³. Osakeyhtiötä ei voida kuitenkaan täysin verrata sopimukseen, sillä osakeyhtiölaissa on enemmän pakottavaa sääntelyä kuin sopimukselle tyypillistä sopimusvapautta⁴.

Osakeyhtiön perustamisvaiheessa osakeyhtiölle on laadittava yhtiöjärjestys. Yhtiöjärjestys on asiakirja, jonka avulla osakkeenomistajat laativat yhtiön toimintaa ohjaavan normiston⁵. Oikeuskirjallisuudessa yhtiöjärjestyksestä on luonnehdittu yhtiön sisäiseksi laiksi ja yhtiötä sitovaksi käyttäytymisnormistiksi.⁶ Osakeyhtiölaissa asetetaan vähimmäisvaatimukset yhtiöjärjestyksen sisällölle (OYL 2:3 §), minkä lisäksi osakkeenomistajat voivat itse lisätä yhtiöjärjestykseen muita määräyksiä osakeyhtiölain sallimissa rajoissa. Usein osakkeenomistajat kuitenkin kaipaavat yksityiskohtaisempia sääntöjä yhtiön toiminnan järjestämiseksi, jolloin asioista sovitaan yhtiöjärjestyksestä erillisellä sopimuksella. Tällaista sopimusta kutsutaan osakassopimukseksi⁷.

Osakkeenomistajien tarve laatia yhtiöjärjestyksestä erillinen osakassopimus kumpuaa pohjimmiltaan osakeyhtiölaista. Suomessa voimassa olevalla osakeyhtiölailla säännellään kaikkia suomalaisia osakeyhtiöitä: isoja ja pieniä sekä yksityisiä ja julkisesti

---

¹ Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään kaupparekisteriin on merkitty 294 171 osakeyhtiötä yleisimpänä yhtiömuotona. Ks. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html> (viitattu 8.2.2025).

² Timonen 2000, s. 34–35.

³ Vahtera 2012, s. 1050–1051 ja Mähönen – Villa 2015, s. 132.

⁴ Vahtera 2012, s. 1054 ja Mähönen – Villa 2015, s. 115.

⁵ Mähönen – Villa 2015, s. 134–135.

⁶ Pönkä 2011, s. 59, Toiviainen 2006, s. 62 ja Mähönen – Villa 2015, s. 134.

⁷ Arvidsson 2010, s. 63–64, Helminen 1995 b, s. 19 ja Macey 1993, s. 47.

noteerattuja osakeyhtiöitä. Osakeyhtiölaissa ei siten ole täysin mahdollista ottaa huomioon sitä, että erilaisilla ja eri kokoisilla osakeyhtiöillä on erilaiset tavoitteet. Osakeyhtiölain säännökset on säädetty lähinnä suurten ja keskisuurten osakeyhtiöiden näkökulmasta, minkä vuoksi pienten yhtiöiden on järjestettävä toimintansa muulla tavoin, usein osakassopimuksella.⁸

Oikeuskirjallisuudesta löytyy hieman erilaisia määritelmiä osakassopimukselle riippuen osakassopimuksen osapuolista. Määritelmät jakautuvat karkeasti kahteen, suppeaan ja laajaan määritelmään. Suppean määritelmän mukaan osakassopimuksen katsotaan olevan pelkästään osakkeenomistajien välinen sopimus. Laajan määritelmän mukaan osakassopimuksen osapuolia voivat osakkeenomistajien lisäksi olla myös esimerkiksi pääomasijoittajat, velkojat tai yhtiö itse. Yhteistä määritelmille on kuitenkin se, että osakassopimuksella sovitaan osakeomistukseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista sekä osakassopimuksen osapuolten asemasta suhteessa toisiinsa ja yhtiöön.⁹

Osakassopimukselle ei kuitenkaan ole mahdollista määrittää yhtä kaiken kattavaa määritelmää ja käyttötarkoitusta, sillä osakassopimuksen sisältö muotoutuu sopijaosapuolten tarpeiden mukaan.¹⁰ *Kyläkallion* mukaan ”Osakassopimus voidaan määritellä osakkeenomistajien keskinäiseksi sopimukseksi siitä, miten he toimivat yhtiön osakkeenomistajina ja/tai yhtiön elinten jäseninä”. Määritelmään sisältyy myös käsitys siitä, että henkilöt voivat laatia osakassopimuksen jo ennen kuin he ovat varsinaisia osakkeenomistajia, kun heillä on tarkoituksena hankkia jonkin tietyn yhtiön osakkeita tai perustaa uusi osakeyhtiö.¹¹

Osakassopimuksen, samoin kuin muidenkin sopimussuhteiden, syntymiseen vaaditaan vähintään kaksi sopijaosapuolta. Sen sijaan ylärajaa osapuolten lukumäärälle ei ole. Osakassopimuksissa sopijaosapuolia voi siten olla kahdesta rajoittamattomaan määrään, mutta käytännössä yleisin on kahdesta muutamaan osapuoleen.¹² Sopimuksen sitovuuden ja muuttamisen kannalta ei olisi mielekäästä laatia sopimusta monen kymmenen henkilön kesken, sillä tämä vaikeuttaa sopimuksen hallintaa ja muuttamista, jos esimerkiksi

---

⁸ *Helminen* 1995 b, s. 19. Ks. myös *Arvidsson* 2010, s. 64.

⁹ *Pönkä* 2008 b, s. 1., *Helminen* 1995 a, s. 5–6 ja *Kansmark – Roos* 1994, s. 15. Ks. myös *Alho – Mattila – Rönkkö – Ståhlberg* 2009, s. 15 ja *Pönkä* 2011, s. 64–65.

¹⁰ *Alho et al.* 2009, s. 15, *Pönkä* 2008 b, s. 7 ja *Arvidsson* 2010, s. 58.

¹¹ *Kyläkallio* 1991, s. 137.

¹² *Kyläkallio* 1991, s. 138.

sopimuksen muuttaminen on määritelty olevan mahdollista vain kaikkien sopijaosapuolten suostumuksella. Osakassopimuksen kontekstissa sopimus voidaan laatia joko kaikkien osakkeenomistajien kesken tai vain muutaman osakkeenomistajan kesken¹³.

Käytännössä yhtiön koko ja siten osakkeenomistajien määrä vaikuttavat siihen, ovatko kaikki osakkeenomistajat osapuolina osakassopimuksessa. Suurissa yhtiöissä, kuten pörssi-yhtiöissä, osakkeenomistajia voi olla jopa useita satojatuhansia, jolloin luonnollisesti kaikki osakkeenomistajat eivät ole yhden osakassopimuksen osapuolina. Tämä ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista, sillä kaikki osakkeenomistajat eivät välttämättä edes tahdo vaikuttaa yhtiön toimintaan eikä suurimmalla osalla ole käytännössä mahdollisuuttakaan hyvin pienen osakeomistuksen vuoksi.¹⁴ Sen sijaan pienissä, usein noteeraamattomissa yhtiöissä, osakkeenomistajia on yleensä vain muutamia, jolloin osakassopimus on mahdollista, ja monesti tarkoituksenmukaistakin, laatia kaikkien osakkeenomistajien kesken.

Lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä osakassopimuksesta.¹⁵ Tämän vuoksi osakassopimuksen laadintaan voidaan hakea apua laista varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (1929/228, myöh. oikeustoimilaki tai OikTL.) sekä sopimusoikeuden yleisistä periaatteista. Oikeustoimilaki tahdonvaltaisena lakina antaa pohjan varallisuus oikeudellisten sopimusten, kuten osakassopimusten, laadinnalle ja tulkinnalle, ja sopimuksen osapuolet voivat valita noudattaa niitä tarkasti tai jättää noudattamatta kokonaan. Osapuolet voivat siten itse päättää vapaasti osakassopimuksen sisällöstä. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin tunnistettu, että osakassopimuksien laadintaan vaikuttavat enemmän sopimusoikeuden yleiset periaatteet kuin lainsäädäntö¹⁶.

Osakassopimuksen laatimisella voi olla useita eri tavoitteita riippuen yhtiön koosta, osakkeenomistajien asemasta ja osakeomistuksesta sekä siitä, ovatko kaikki osakkeenomistajat vai vain osa osakkeenomistajista osakassopimuksen osapuolina. Lisäksi merkitystä on sillä, ovatko osakassopimuksen osapuolet osakkeenomistajia vai onko osakassopimukseen liittyneenä myös muita tahoja, kuten pääomasijoittajia tai velkojia.

---

¹³ *Kyläkallio* 1991, s. 138. Ks. myös *Pönkä* 2008 b, s. 5.

¹⁴ Pörssi-yhtiön osakkeenomistajien keskuudessa saattaa olla useita osakassopimuksia laadittuna pienempien osakkeenomistajaryhmien sisällä, esim. enemmistöosakkaiden kesken.

¹⁵ *Alho et al.* 2009, s. 15.

¹⁶ *Huhtamäki* 2010, s. 371.

Oikeuskirjallisuudessa on erilaisia jaotteluja osakassopimuksen tavoitteille ja sisällölle, mutta yhteisesti voidaan todeta, että osakassopimuksen tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi yhtiön kontrollivallan sääntelyyn, äänestyskäyttäytymisestä sopimiseen, osakkeisiin liittyvien taloudellisten oikeuksien ja velvollisuuksien asettamiseen, pääomasijoituksen tekemiseen ja takaisinmaksuun, osakkeiden vaihdannanrajoittamiseen tai vähemmistö-osakkeenomistajien suojaan.¹⁷ Osakassopimuksella voidaan sopia esimerkiksi yksittäisen yhtiökokouksen äänestyskäyttäytymisestä tai laajemmin yhtiön toiminnasta pidemmällä tähtäimellä ja osakkeenomistajien oikeuksista ja velvollisuuksista yhtiön toiminnassa. Osakassopimuksella voidaan siten sopia yksittäisestä tapahtumasta tai laajemmin koko yhtiön toiminnasta.

Osallisuus osakeyhtiön toimintaan edellyttää yhtiön osakkeen omistamista. Ilman osaketta ei voi olla yhtiön osakkeenomistaja. Osakeyhtiölain peruseriaatteisiin kuuluu osakkeen vapaa luovutettavuus, mikä perustuu siihen, että osakkeenomistajalla tulee olla mahdollisuus hankkia ja luovuttaa osakkeita niin halutessaan, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä (OYL 1:4 §). Osakkeenomistajilla on kuitenkin keinoja, joilla he voivat rajoittaa yhtiön osakkeiden siirtymistä osakkeenomistajalta toiselle ja toisaalta asettaa myyntivelvollisuus osakkeenomistajalle, joka ei täytä ennalta määrättyjä ehtoja. Osakkeenomistajat voivat siten erilaisin lunastuslausekkein vaikuttaa osakkeiden siirtymiseen omistajalta toiselle. Lunastuslausekkeitä on erilaisia eri käyttötarkoituksiin.

1.2 Kysymyksenasettelu ja tutkimuskohteen rajaus

Osakassopimukset ovat yleistyneet 2000-luvulla, mikä on lisännyt tarvetta tutkia osakassopimuksia ja niiden liittymäkohtia osakeyhtiöön ja yhtiöoikeuteen. Yksi keskeinen väkioteema osakassopimuksia koskevassa tutkimuksessa on tutkia osakassopimuksien yhtiöoikeudellista sitovuutta ja vaikutusta.¹⁸ Tutkimustarvetta lisää se, että osakassopimuksia koskevia korkeimman oikeuden prejudikaatteja ei ole kovinkaan montaa, mikä puolestaan aiheutuu siitä, että suurin osa osakassopimuksiin liittyvistä riidoista ratkaistaan

---

¹⁷ Pönkä 2008 b, s. 12–14 ja Helminen 1995 b, s. 25–31.

¹⁸ Pönkä 2020, s. 735. Ks. myös Alho et al. 2009, s. 13.

välimiesmenettelyssä, ei julkisena asiana yleisessä tuomioistuimessa niiden hitauden ja julkisuuden takia¹⁹. Edelleen tutkimustarvetta lisää se, että osakassopimukset ovat aiheena hyvin yleinen välimiesmenettelyn riidanratkaisussa²⁰.

Osakeyhtiölaissa ei tunnisteta osakassopimusta eikä lain sanamuodon mukaan osakassopimukselle anneta painoarvoa esimerkiksi osakeyhtiön toiminnan järjestämisessä tai päätöksenteossa. Osakeyhtiölain mukaan yhtiöjärjestys on ainoa sallittu paikka sopia yhtiön toiminnasta. (OYL 1:9 §) Tästä huolimatta osakassopimus on merkittävä osa osakkeenomistajien keinoja sopia keskinäisistä suhteistaan ja suhteestaan yhtiöön. Osakassopimusta ei siten voitane pitää täysin osakeyhtiöstä irrallisena.

Osakassopimuksia koskevassa tutkimuksessa onkin tärkeää arvioida osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta ja vaikutusta. Osakassopimuksen yhtiöoikeudellisella sitovuudella on merkitystä, kun arvioidaan minkä tahansa osakassopimuksen ehdon vaikutuksia ja toimivuutta osakeyhtiön toiminnan järjestämisessä. Kun osakkeenomistajat määräävät tietyistä ehdoista yhtiöjärjestyksessä tai sopivat osakassopimuksella, on tärkeää ymmärtää, millainen merkitys ehdon sijainnin valinnalla on, sillä ehtojen muuttamisen tai lisäämisen lähtökohtaisena ajatuksena on, että se toimii tarvittaessa.

Tämän perusteella tutkielman päätutkimuskysymykseksi voidaan asettaa seuraava kysymys:

1. Millä keinoin voidaan varmistaa, että osakassopimuksen osakkeiden lunastusehto saa yhtiöoikeudellista vaikutusta?

Päätutkimuskysymystä lähestytään vastaamalla seuraavaan alatutkimuskysymykseen:

2. Voidaanko osakassopimusta pitää missään tilanteissa yhtiöoikeudellisesti sitovana?

Tutkielmassa tarkastelu on rajattu koskemaan vain pieniä, noteeraamattomia osakeyhtiöitä, joissa on vain muutamia osakkeenomistajia ja joiden kaikki osakkeet tuottavat yhtiöläiset oikeudet. Erilajiset osakkeet on rajattu tarkastelun ulkopuolelle, sillä ne toisivat

---

¹⁹ Hannula – Kari 2007, s. 161 ja Helminen 1995 a, s. 10.

²⁰ Esimerkiksi Keskuskauppakamarin välimieslautakunnassa osakassopimuksiin liittyvät riidat ovat olleet hyvin yleisiä vuodesta toiseen. Ks. tilasto vuodelta 2023 <https://arbitration.fi/tietoa/tilastot/> (viitattu 12.11.2024).

lisää huomioitavia asioita esimerkiksi yhtiöjärjestyksen muuttamiseen²¹. Rajaamalla suuret pörssiyhtiöt pois tarkastelusta ei ole tarpeellista määritellä erikseen, mitkä osakkeet ovat lunastuslausekkeen alaisia. Mikäli pörssiyhtiöt olisivat tarkastelun kohteena, tulisi lunastustilanteiden tarkastelussa ottaa huomioon se, että julkisesti noteeratut osakkeet eivät voi olla lunastuslausekkeen alaisia²².

Lisäksi tarkastelu on rajattu koskemaan vain sellaisia yhtiöitä ja osakassopimuksia, joiden osapuolina ovat kaikki yhtiön osakkeenomistajat. Käytännössä tämä tarkoittaa, että myös yhtiö itse on osakassopimuksen osapuolena, kun kaikki yhtiön osakkeenomistajat ovat sopimuksen osapuolena. Tämän vuoksi osakassopimuksen tulkintaa tarkasteltaessa ei oteta huomioon sellaisia tilanteita, joissa osakassopimuksen osapuolena on muita tahoja, kuten pääomasijoittajia tai velkojia. Lisäksi oletuksena on, että osakkeenomistajia on vain muutamia kuten pienissä, noteeraamattomissa osakeyhtiöissä usein on. Edelleen tarkastelu on rajattu käsittelemään vain vastikkeellisia lunastuksia, jolloin vastikkeettomat lunastustilanteet jäävät kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Lisäksi tutkielmassa on huomioitu se, että lunastajana voi olla osakkeenomistajien tai yhtiön lisäksi kolmas, yhtiön ulkopuolinen taho. Tilanteita, joissa lunastajana on kolmas, yhtiön ulkopuolinen taho, käsitellään vain pintapuolisesti. Tutkielman aiheen kannalta on relevantimpaa käsitellä ja arvioida laajemmin sellaisia lunastustilanteita, joissa lunastajana on yhtiön muut osakkeenomistajat tai yhtiö itse.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet

Tutkielma on tutkimusmetodiltaan oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Lainoppi on tulkintatiede, josta on perinteisesti erotettu kaksi puolta: teoreettinen ja käytännöllinen lainoppi. Teoreettinen lainoppi on oikeusnormien systematisointia ja käytännöllinen lainoppi oikeusnormien sisällön selvittämistä eli tulkintaa.²³ Lainopillista tulkintaa ohjaavat erilaiset tulkintaperusteet, jotka perustuvat tulkinnan menetelmille ja perusteluille.

---

²¹ Engblom 2017, s. 147.

²² Pönkä 2015 b, s. 213.

²³ Aarnio 1978, s. 52 ja Aarnio 1989, s. 57.

Tulkintaperusteita ovat esimerkiksi semanttinen tulkintaperuste, joka perustuu sanamuodon tulkintaan, systemaattinen tulkintaperuste ja tavoitteelliset tulkintaperusteet²⁴.

Tutkielmassa hyödynnetään sekä sanamuodon mukaista, semanttista tulkintaa että systemaattista tulkintaa. Kun vastataan kysymykseen osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta, tukeudutaan osakeyhtiölain sanamuodon tulkintaan. Muita teoreettisia vaihtoehtoja haetaan tavoitteellisen tulkinnan kautta osakeyhtiölain sanamuodon tulkinnan ohella.

Osakassopimuksen laatimiseen ja erilaisten lunastustilanteiden järjestämiseen ei suoraan voida vastata lain sanamuodon mukaisella tulkinnalla, jolloin on käytettävä systemaattista tulkintaa. Systemaattisessa tulkinnassa keskitytään laajemmin kokonaisuuteen yksittäisen oikeusnormin sijaan, jolloin tulkinnassa on otettava huomioon muun muassa säännöksen kokonaisuus, muut oikeusnormit ja tuomioistuinratkaisut²⁵. Tutkielmassa nojaututaan myös muiden Pohjoismaiden lakeihin ja oikeuskäytäntöön, mikä mahdollistaa oikeusvertailevan näkökulman.

Lainopillisten menetelmien lisäksi tutkielman analyysissä hyödynnetään strategisen yritysoikeuden näkökulmaa. Strategisen yritysoikeuden tutkimuksessa keskitytään lain tulkintasuositusten antamisen sijaan ratkaisemaan jokin liiketoiminnallinen ongelma hyödyntämällä oikeusnormeja ja tämän pohjalta antamaan toimintasuositus. Oikeusnormit nähdään siten pikemminkin tulkinnan ja ratkaisun välineenä, ei kohteena.²⁶ Neljännessä luvussa keskitytään siihen, miten yhtiöoikeudellinen sääntely ja erityisesti osakeyhtiölain säännökset tukevat osakassopimuksen mukaista osakkeiden lunastamista. Analyysin pohjalta annetaan toimintasuositus, miten osakkeenomistajien tulisi toimia, jotta he voivat varmistaa, että osakassopimuksen mukainen tavoite osakkeiden lunastamisesta lopulta toteutuu.

Tutkielman lähteinä käytetään pääasiassa kotimaista oikeuskirjallisuutta. Keskeisinä lähteinä ovat *Ville Pöngän* väitöskirja *Osakassopimuksen tavoitteet ja voimassaolon hallinta* vuodelta 2008 sekä osakeyhtiö- ja sopimusoikeudellinen tutkimus *Osakkeen lunastaminen* vuodelta 2015. *Pönkä* on kirjoittanut myös muita julkaisuja, joihin on tutkielmassa

---

²⁴ Hirvonen 2012, s. 141–144.

²⁵ Hirvonen 2012, s. 142.

²⁶ Annola – Vahtera 2024, s. 935–939.

viitattu niin ikään. Kotimaista oikeuskirjallisuutta osakassopimuksista on tullut myös muilta tutkijoilta, jotka enemmän tai vähemmän haastavat *Pöngän* tulkintoja.

Kotimaisen oikeuskirjallisuuden lisäksi tutkielmassa haetaan tulkinta-apua muista Pohjoismaista ja erityisesti Ruotsista. Ruotsalaisista lähteistä keskeisiä ovat *Carl Martin Roosin* väitöskirja *Avtal och rösträtt* vuodelta 1969 sekä *Niklas Arvidssonin* väitöskirja *Aktieägaravtal. Särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar* vuodelta 2010. Tulkinta-avun hakeminen Ruotsin oikeudesta ja oikeuskirjallisuudesta on perusteltua, sillä suomalainen osakassopimusoppi on ottanut merkittävästi vaikutteita etenkin ruotsalaisesta ajattelutavasta²⁷.

Oikeuskirjallisuuden lisäksi oikeuskäytäntö on merkittävä lähde. Osakassopimuksia koskevaa oikeuskäytäntöä ei ole kovin paljon, sillä osakassopimusriidat ratkaistaan usein välimiesmenettelyssä. Korkein oikeus on kuitenkin antanut muutaman merkittävän prejudaatin osakassopimukseen liittyen. Viimeisimmät ovat KKO 2020:34 ja KKO 2014:65. Lisäksi muutamia osakassopimuksia koskevia merkittäviä tuomioistuinratkaisuja löytyy Ruotsista ja Tanskasta.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma koostuu viidestä pääluvusta, joista ensimmäinen on johdanto. Johdannossa on lyhyesti taustoitettu tutkielman aihetta sekä asetettu tutkimuskysymykset ja tutkielman rajaukset. Luvussa kaksi käsitellään osakassopimusta sopimusvälineenä. Luvussa käsitellään osakassopimuksen sopimusvapautta ja osakassopimuksen luonnetta osapuoltensa välisenä sopimuksena. Luvussa käsitellään osakassopimuksen ja yhtiöjärjestyksen välistä suhdetta: yhtäläisyyksiä ja eroja. Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta.

Osakassopimuksen yhtiöoikeudellisen sitovuuden tarkastelu aloitetaan lain sanamuodon mukaisella tulkinnalla, josta siirrytään käymään läpi oikeuskirjallisuudessa esitettyjä poikkeavia kannanottoja sekä niiden välisiä eroja. Lisäksi osakassopimuksen

---

²⁷ *Pönkä* 2020, s. 736.

yhtiöoikeudellista sitovuutta käsitellään sen kautta, voisiko osakassopimusta pitää yhtiökokouksen moiteperusteena. Lopuksi vielä tarkastellaan aiheen tulkintaa oikeuskäytännössä.

Luvussa kolme käsitellään osakkeiden lunastamista. Luvun alussa määritellään tarvittavat käsitteet ja yhtiöoikeudelliset periaatteet osakkeiden lunastamiselle ja erotetaan osakkeiden lunastaminen osakkeiden hankkimisesta. Käsitteiden määrittelyn jälkeen käydään läpi erilaisia lunastustilanteita. Lunastustilanteet on jaoteltu sen mukaan, onko lunastamisesta määrätty yhtiöjärjestyksessä, osakassopimuksessa vai molemmissa. Tutkielman aiheen ja neljännen luvun analyysin kannalta on tärkeää käsitellä myös yhtiöjärjestyksen mukainen lunastaminen osakassopimuksen mukaisen lunastamisen rinnalla.

Lopuksi luvussa kolme käsitellään vielä erilaisia lunastuslausekkeitä ja -ehtoja sekä niiden tavoitteita. Lunastuslausekkeen tai -ehdon tavoitteeseen vaikuttaa pitkälti yhtiön koko sekä osakkeenomistajien määrä. Lisäksi tavoitteen kannalta merkitystä on sillä, onko lunastamisesta määrätty yhtiöjärjestyksessä vai sovittu osakassopimuksessa. Luvussa käydään läpi, millaisia asioita ja ehtoja eri tavoitteiden mukaan laaditut lunastuslausekkeet voivat sisältää.

Luvussa neljä käsitellään eri lunastajatahoja ja sen merkitystä lunastuslausekkeen tai -ehdon yhtiöoikeudelliseen vaikutukseen. Luvussa käydään läpi yleisesti osakkeiden lunastamista, kun lunastajana ovat yhtiön muut osakkeenomistajat ja kun lunastajana on yhtiö. Tämän jälkeen käsitellään vielä tarkemmin osakassopimuksen ehtojen mukaista lunastamista, kun lunastajana ovat osakassopimuksen osapuolina olevat osakkeenomistajat ja kun lunastajana on osakassopimukseen kuuluva yhtiö.

Lopuksi luvussa neljä analysoidaan, miten yhtiöoikeudellinen sääntely toisaalta tukee ja toisaalta hidastaa tai jopa estää osakassopimuksen osakkeiden lunastusehdon mukaisen lunastamisen. Analyysissä nostetaan esiin osakeyhtiölain säännöksiä ja muita asioita, jotka osaltaan tukevat tai hidastavat lunastamista ja tarkastellaan, miten mahdollisia hidasteita voidaan kiertää lunastamisen onnistumiseksi.

Luvussa viisi kootaan yhteen tutkielman keskeinen sisältö ja esitetään sen pohjalta johtopäätökset. Johtopäätösten yhteydessä vastataan myös johdannossa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi esitetään toimintasuositus, miten osakkeenomistajat voivat

varmistaa, että osakassopimuksen mukainen osakkeiden lunastaminen onnistuu. Suosituksen yhteydessä käydään läpi, miten erilaisissa tilanteissa osakassopimuksen mukainen osakkeiden lunastaminen saadaan toteutettua.

2 OSAKASSOPIIMUKSESTA SOPIMUSVÄLINEENÄ

2.1 Sopimusvapaudesta osakassopimuksessa

Osakassopimukseen sovelletaan lähinnä sopimusoikeuden yleisiä periaatteita, sillä missään laissa ei nimenomaisesti säännellä osakassopimuksista²⁸. Osakassopimuksen kannalta keskeisin näistä periaatteista on sopimusvapaus. Sopimusvapaudella tarkoitetaan, että henkilö voi vapaasti valita kenen kanssa tekee sopimuksia ja lähtökohtaisesti myös vapaasti päättää sopimuksen sisällöstä.²⁹ Nimenomaisen sääntelyn puuttuminen osoittaa sen, että osakassopimuksen osapuolet ovat tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden, jolloin lailla ei ole tarvetta suojata heikompaa sopijaosapuolta³⁰.

Tasavertaisuus sopijaosapuolten välillä tarkoittaa kaikkien osapuolten tasavertaista mahdollisuutta vaikuttaa muun muassa sopimuksen laatimiseen, sisältöön ja muuttamiseen. Lisäksi tasavertaisuudella tarkoitetaan sitä, miten tieto on jakautunut sopijaosapuolten välille. Tasavertaisilla sopijaosapuolilla on kaikilla yhtäläiset mahdollisuudet saada tietoa, jolla on merkitystä sopimuksen kannalta. Kukaan yksittäinen sopijaosapuoli ei siten ole toisia paremmassa asemassa siten, että hänellä olisi pääsy sellaiseen tietoon, jota muilla ei ole. Osapuolten välillä ei siten ole tiedon asymmetriaa eli tiedon epätasapainoa.³¹ Esimerkiksi kuluttajasopimuksissa vallitsee tiedon asymmetria, sillä kuluttajalla ei useinkaan ole kaikkia samoja tietoja kuin myyjäosapuolella.

Sopimusvapaus osakassopimuksen kontekstissa tarkoittaa, että yhtiön osakkeenomistajat voivat vapaasti keskenään sopia, ketkä ovat osapuolina osakassopimuksessa tai laadi taanko osakassopimusta ollenkaan, sillä osakassopimus ei ole pakollinen asiakirja. Osakkeenomistajat voivat keskenään päättää, että osakassopimus on vain pienen osakkeenomistajajoukon välinen sopimus. Osakassopimus voi olla myös kaikkien

---

²⁸ Ks. esim. *Alho et al.* 2009, s. 22 ja *Pönkä* 2022, s. 662–663.

²⁹ *Hemmo – Hoppu* 2006-, luvun 4 Sopimuksen valmistelu alaluvun Sopimuskumppaneiden valinta alaluku Sopimusvapaus ja *Charman* 2007, s. 3.

³⁰ Sellaisissa sopimussuhteissa, joissa toinen osapuoli on toista heikompi, laki antaa heikomman suojaa. Tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi työsopimus, jota säännellään työsopimuslaissa ja kuluttajasopimukset, joita säännellään kuluttajansuojalaissa.

³¹ *Hemmo* 2008, s. 62–63.

osakkeenomistajien välinen. Tutkielman kannalta on kuitenkin relevanttia keskittyä vain sellaiseen osakassopimukseen, jossa yhtiön kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina. Kun kaikki yhtiön osakkeenomistajat ovat osakassopimuksen osapuolina, ovat he sitoutuneet edistämään osakassopimuksen tavoitteita ja siten esimerkiksi äänestämään yhtiökokouksessa sovittujen asioiden puolesta.

Edelleen sopimusvapaus osakassopimuksessa tarkoittaa, että osakkeenomistajat voivat vapaasti päättää sopimuksen sisällöstä. Osakkeenomistajat voivat keskenään neuvotella siitä, millaisista asioista he haluavat osakassopimuksella sopia eli mikä on osakassopimuksen tavoite. Näiden lisäksi osakkeenomistajat voivat keskenään sopia muista sopimussuhteen perusehdoista kuten siitä, miten sopimusta voi muuttaa tai miten riitatilanteet ratkaistaan.

Vapaus päättää sopimuksen sisällöstä ei kuitenkaan ole rajaton, sillä osakkeenomistajat voivat sopia vain osakkeenomistajan asemaan, oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä asioista. Osakkeenomistajat eivät voi keskenään sopia osakassopimuksessa muita, ulkopuolisia tahoja koskevista asioista eivätkä sellaisista asioista, jotka heikentäisivät ulkopuolisten oikeuksia. Osakkeenomistajat eivät voi esimerkiksi keskenään sopia velkojien suojanormien sivuuttamisesta, sillä tämä heikentäisi sopimuksen ulkopuolisen tahon oikeuksia.³² Sopimuksella voidaan kuitenkin sopia asioista kolmannen osapuolen eduksi. Tämä tarkoittaa, että kolmatta osapuolta koskevan sopimusehdon tulisi hyödyttää tätä, minkä lisäksi kolmannella osapuolella on vapaus päättää, ottaako tämä edun vastaan.³³

2.2 Osakassopimuksen suhde yhtiöjärjestykseen

Osakassopimus ja yhtiöjärjestys ovat asiakirjoja, joiden avulla osakkeenomistajat voivat muovata yhtiön toiminnalle raamit tietyin edellytyksin. Näiden edellytysten lähde ja määrä on yksi merkittävä ero osakassopimuksen ja yhtiöjärjestyksen välillä. Yhtiöjärjestys on pakollinen osa yhtiön perustamisprosessia, minkä lisäksi osakeyhtiölaissa on määriteltä vähimmäisvaatimukset yhtiöjärjestyksen sisällölle (OYL 2:2–3 §).

---

³² Pönkä 2011, s. 68–70.

³³ Hemmo 2006, s. 534.

Osakassopimuksen laatiminen ei sen sijaan ole pakollista eikä laissa ole suoraan asetettu vaatimuksia tai rajoituksia osakassopimuksen sisällölle. Osakassopimusta voidaan siten kuvailla vapaammin muotoiltavaksi asiakirjaksi.

Osakeyhtiölain uudistuksen jälkeen vuoden 2006 osakeyhtiölaissa on aiempaa enemmän tahdonvaltaisuutta verrattuna aiempaan osakeyhtiölakiin, ja lakiuudistuksen tavoitteena oli luoda ”joustava ja kilpailukykyinen osakeyhtiölaki”³⁴. Joustavuutta ja kilpailukykyisyyttä parannettiin lisäämällä yhtiöiden toimintamahdollisuuksia muuttamalla aiemmin pakottavina olleita säännöksiä tahdonvaltaisemmiksi.³⁵ Uudistuksen taustalla oli näkemys siitä, että osakkeenomistajilla on parhaimmat edellytykset arvioida ja päättää yhtiön asioista, toimintatavoista ja esimerkiksi määräysvallan jakautumisesta ja sen siirtymisestä³⁶. Uudistuksen myötä osakkeenomistajat voivat entistä vapaammin päättää yhtiön asioista, mikä tarkoittaa, että uudistus toi yhtiöjärjestyksistäkin lähemmäs osakassopimuksen luonnetta.

Osakassopimuksella on muitakin eroja yhtiöjärjestykseen nähden. Toinen eroava asia on asiakirjojen sitovuus. Sopimuksen peruskäsityksen mukaan osakassopimus sitoo vain siihen liittyneitä osapuolia. Tätä vastoin yhtiöjärjestys sitoo automaattisesti kaikkia nykyisiä ja tulevia osakkeenomistajia ja yhtiötä itseään.³⁷ Merkittävä ero on siten siinä, miten osakkeenomistajasta tulee osapuoli osakassopimukseen ja yhtiöjärjestykseen. Osakassopimukseen on liityttävä erikseen, kun puolestaan yhtiöjärjestykseen osakkeenomistaja sitoutuu automaattisesti, kun hän saavuttaa osakkeenomistajan aseman eli omistaa vähintään yhden kyseisen yhtiön osakkeen.

Osakassopimuksella ja yhtiöjärjestyksellä on lisäksi muitakin eroja liittyen esimerkiksi asiakirjojen salassa pidettävyyteen, muuttamiseen ja laatimisajankohtaan. Osakassopimus voidaan ja usein nimenomaisesti halutaan pitää salaisena asiakirjana. Osakassopimukseen saatetaan jopa liittää ehto, joka velvoittaa osapuolia sopimuksen salassapitoon. Sen sijaan yhtiöjärjestys on kaupparekisteristä saatava julkinen asiakirja, johon kuka

---

³⁴ HE 109/2005, s. 16.

³⁵ HE 109/2005, s. 16–17.

³⁶ Pönkä 2008 a, s. 742.

³⁷ Pönkä 2008 b, s. 42–43.

tahansa voi halutessaan perehtyä. Yhtiöjärjestystä ei myöskään voi päättää pitää salaisena vaan sen on oltava saatavilla ja ajantasaisena kaupparekisterissä.³⁸

Muuttamisen osalta merkittävin ero on siinä, kuinka nopeasti asiakirjan muuttaminen on mahdollista. Osakassopimusta voidaan muuttaa melko nopeastikin, sillä muuttaminen tapahtuu sopijaosapuolten kesken (ellei toisin ole sovittu) eikä muutosta tarvitse rekisteröidä. Yhtiöjärjestyksen muuttaminen sen sijaan on mahdollista vain yhtiökokouksessa 2/3 määräenemmistöllä, minkä lisäksi muutoksesta on tehtävä muutosilmoitus kaupparekisteriin (OYL 5:27 ja 30 §). Yhtiöjärjestystä voidaan täten kuvailla staattisemmaksi asiakirjaksi osakassopimukseen nähden.³⁹

Laatimisajankohdankin osalta osakassopimus on yhtiöjärjestystä joustavampi asiakirja. Osakassopimus voidaan laatia käytännössä milloin vain. Osakassopimus voidaan laatia samaan aikaan yhtiön perustamisen kanssa tai vasta myöhemmin yhtiön perustamisen jälkeen. Toisaalta osakassopimus voidaan laatia myös ennen yhtiön perustamista tulevien osakkeenomistajien välille kuvaamaan heidän yhteistyötään ja tavoitteitaan perustettavassa yhtiössä. Yhtiöjärjestys sen sijaan laaditaan vain ja ainoastaan yhtiön perustamisen yhteydessä osana perustamisprosessia.⁴⁰

Vaikka osakassopimus ja yhtiöjärjestys ovat erilaisia monellakin tavalla, eivät ne ole toisistaan täysin irrallisia ja erilaisia asiakirjoja, vaan usein niillä saatetaan tavoitella samoja päämääriä. Osakassopimuksessa saatetaan sopia jostain asiasta tai toimenpiteestä hyvin yksityiskohtaisestikin, kun taas yhtiöjärjestyksessä on määritelty, miten tämä toimenpide toteutetaan käytännössä. Osakassopimus ja yhtiöjärjestys ovat parhaimmillaan toisiaan tukevia asiakirjoja. Tämä kuitenkin edellyttää, että asiakirjat on laadittu tarkoin ja harkitusti. Huonommassa tilanteessa jokin osakassopimuksen ehto on ristiriidassa yhtiöjärjestyksen määräyksien kanssa, jolloin joudutaan selvittämään, miten ristiriitatilanne tulisi tulkita. Ongelmaan ei ole yhtä kaiken kattavaa vastausta, vaan ratkaisu riippuu hyvin paljon siitä, onko ristiriidalla vaikutusta sopimusoikeudellisesti vai yhtiöoikeudellisesti.⁴¹

Ei ole myöskään yhtä ohjetta sille, mistä asioista ja miten laajasti tulisi sopia osakassopimuksessa ja toisaalta yhtiöjärjestyksessä. Usein kuitenkin osakassopimuksessa sovitaan

---

³⁸ Pönkä 2011, s. 73.

³⁹ Pönkä 2011, s. 74.

⁴⁰ Pönkä 2011, s. 75.

⁴¹ Pönkä 2011, s. 72–73. Ks. myös Helminen 2006, 5.1 Johdanto.

tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin asioista kuin yhtiöjärjestyksessä, sillä yhtiöjärjestyksessä ei voida sopia yhtä vapaasti kaikesta sellaisesta, josta voidaan sopia osakassopimuksessa. Lisäksi osakassopimus on asiakirjana joustavampi mahdollisille muutoksille. Mikään ei kuitenkaan estä sopimasta asioista tarkemmin yhtiöjärjestyksessä, kunhan määräykset on laadittu osakeyhtiölain sallimissa rajoissa.⁴² Yhtiöjärjestys on siten aivan yhtä kelvollinen asiakirja, jossa voidaan määrätä yhtiön toiminnasta, sillä osakassopimusta ei ole välttämätöntä laatia. Yhtiöjärjestystä itsessään ei siten tule pitää osakassopimusta heikompana asiakirjana.

Kuitenkin yhtiöjärjestyksen julkisen luonteen ja muutosmekanismin hitauden vuoksi yhtiöjärjestyksestä kannattaisi laatia mahdollisimman neutraali, jotta voidaan myöhemmin välttyä mahdollisilta ongelmilta, jos yhtiöjärjestyksen ehdot ovat toiminnan kannalta liian tiukat ja rajoittavat.⁴³ Tällaisessa tilanteessa yhtiöjärjestyksen muuttaminen on tietenkin mahdollista, mutta se vie aikaa ja resursseja, kun muutoksen tekemiseksi on kutsuttava koolle yhtiökokous, jossa muutoksesta voidaan päättää, minkä lisäksi muutoksesta on tehtävä muutosilmoitus kaupparekisteriin. Tämä ei palvele sellaisia tilanteita, kun jokin tietty toimi tai muutos pitäisi saada nopealla aikataululla tehdyksi.

Yhtiöjärjestyksen muuttamista voidaan kuitenkin pitää hitaampana kuin osakassopimuksen muuttamista vain, mikäli osakassopimuksen osapuolena olevat osakkeenomistajat ovat yksimielisiä tehtävästä muutoksesta. Osakassopimuksen muuttaminen vaatii kaikkien sopijaosapuolten suostumuksen, ellei asiasta ole toisin sovittu⁴⁴, jolloin yksikin muutosta vastustava ääni estää osakassopimuksen muuttamisen. Tämä voidaan toisaalta nähdä haasteena, mikä puoltaa yhtiöjärjestyksen muuttamisen helppoutta, kun yhtiöjärjestyksen muuttamiseen vaaditaan 2/3 määräänemmistön kannatus, ei yksimielisyyttä.

Yhtiöjärjestyksen puolesta puhuu se tosiasia, että yhtiöjärjestyksessä määrättyt asiat ovat kaikkia nykyisiä ja tulevia osakkeenomistajia sitovia nyt ja tulevaisuudessa. Lisäksi yhtiöjärjestyksen määräykset ovat, niiden ollessa osakeyhtiölain mukaan laadittuja, yhtiöoikeudellisesti sitovia ilman tulkintatarvetta.⁴⁵ Pienessä yhtiössä yhtiöjärjestyksen

---

⁴² *Kansmark – Roos* 1994, s. 16–17, 28 ja *Helminen* 2006, 5.1 Johdanto.

⁴³ *Kansmark – Roos* 1994, s. 28.

⁴⁴ Osakassopimuksessa voidaan poiketa päätöksen yksimielisyyden vaatimuksesta, mutta käytännössä tämä ei liene kovin yleistä.

⁴⁵ *Kansmark – Roos* 1994, s. 28 ja *Arvidsson* 2010, s. 103.

sitovuusvaikutuksella, suhteessa osakkeenomistajiin, ei ole yhtä suurta merkitystä kuin suuremmissa yhtiöissä, mikäli kaikki osakkeenomistajat ovat sitoutuneet osakassopimukseen. Tällöin yhtiöjärjestyksen suurempaa roolia yhtiön toiminnan järjestämisessä ei voida pitää automaattisesti perustellumpana, sillä tätä ongelmaa ei ole, jos kaikki osakkeenomistajat ovat sitoutuneet osakassopimukseen.

Pienissä yhtiöissä osakkeenomistajien vähäisen vaihtuvuuden vuoksi saatetaan jopa edellyttää uutta osakkeenomistajaa liittymään osakassopimukseen. Tällä varmistetaan, että myös tulevaisuudessa kaikki osakkeenomistajat ovat osakassopimuksen osapuolia. On kuitenkin huomioitava, että yhtiöjärjestyksessä ei voida velvoittaa uutta osakkeenomistajaa liittymään osakkeenomistajien väliseen osakassopimukseen⁴⁶. Tällöin uuden osakkeenomistajan sitouttaminen osakassopimukseen on tehtävä sopimusoikeudellisin keinoin.

Kaikkien osakkeenomistajien sitoutuminen osakassopimukseen ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että vain yhtiöjärjestykseen otetut määräykset, niiden ollessa osakeyhtiölain mukaisia, ovat varmasti yhtiöoikeudellisesti sitovia. Tämä tulee ottaa huomioon, kun pohditaan, millaisia ehtoja liitetään osaksi osakassopimusta ja millaisia määräyksiä puolestaan osaksi yhtiöjärjестystä.

2.3 Osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta

2.3.1 Lähtökohta osakassopimuksen yhtiöoikeudelliselle sitovuudelle

Osakassopimuksen sitovuutta voidaan tarkastella osapuolipiirin lisäksi suhteessa yhtiöoikeuteen. Oikeuskirjallisuudessa yleisesti hyväksytyn kannan mukaan osakassopimus ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellisesti sitova asiakirja eikä sille siten voida antaa painoarvoa ristiriitatilanteissa tai esimerkiksi yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena.⁴⁷

---

⁴⁶ Mäntysaari 2002, s. 262.

⁴⁷ Ks. esim. Pönkä 2008 b, s. 4 ja 292, Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, II OSA Hallinto ja tilinpäätös, 5 luku. Yhtiökokous, Yhtiökokoukseen osallistuminen, 7 §, Roos 1969, s. 321 ja 348, Kansmark – Roos 1994, s. 16–17 sekä Vahtera 2020, s. 767.

Tätä näkemystä tukee se, että osakeyhtiölaissa ei ole tunnistettu osakassopimusta⁴⁸. Osakassopimus ei kuitenkaan ole täysin vieras käsite yhtiöoikeudessa, sillä lainsäätäjät on tunnistanut osakassopimuksen hyväksyttäväksi osaksi osakeyhtiön toiminnan järjestämistä.⁴⁹

Asiasta löytyy mainintoja paitsi vuoden 2006 osakeyhtiölain hallituksen esityksestä myös useammasta ennakkoratkaisusta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1994:95 oli kyse siitä, oliko yhtiön toimitusjohtaja A:lla ollut oikeus irtisanoa yhtiön talousjohtajana toiminut B taloudellisten ja tuotannollisten syiden perusteella. Tämä tarkoitti samalla, että A irtisanoi A:n ja B:n välisen osakassopimuksen. Osakassopimuksella ei katsottu olevan yhtiöoikeudellista sitovuutta eikä siten irtisanomisen pätemättömyyteen voitu vedota osakassopimuksen rikkomisen takia, vaikka osakassopimuksella oli merkitystä A:n ja B:n välisten suhteiden rakentajana yhtiössä.

Ruotsin ratkaisu NJA 2011 s. 429 tukee ratkaisua KKO 1994:95.

Tapauksessa keskeisenä kysymyksenä ratkaistiin, oliko enemmistöosakkeenomistajalla oikeus vedota (Ruotsin) osakeyhtiölain (Aktiebolagslag 2005:551, myöh. SABL) 22 luvun vähemmistöosakkeiden lunastussäännöksiin, vaikka enemmistöosakkeenomistaja oli osakkeenomistajien välisellä sopimuksella, osakassopimuksella, luopunut tästä oikeudesta. Ruotsin korkein oikeus totesi ratkaisussa, että osakassopimuksella voidaan sopia osakkeenomistajien välisistä oikeuksista ja keskinäisestä asemasta, mutta sopimuksella ei ole vaikutusta suhteessa yhtiöön⁵⁰. Tämän perusteella enemmistöosakkeenomistajalla oli osakassopimuksesta huolimatta oikeus vedota vähemmistöosakkeiden lunastussäännöksiin ja lunastaa osakkeet.

Ratkaisussa NJA 2011 s. 429 osakkeenomistajien väliselle osakassopimukselle ei annettu painoarvoa yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena.

---

⁴⁸ *Arvidsson* 2010, s. 277. *Arvidssonin* mukaan osakassopimus ei voi saada yhtiöoikeudellista vaikutusta ilman nimenomaista lain tukea.

⁴⁹ HE 109/2005, s. 102.

⁵⁰ NJA 2011 s. 429, 8. kohdassa todetaan ” - - Aktieägaravtal anses dock som huvudregel bara binda parterna och sakna verkan i förhållande till aktiebolaget. Här om är doktrinen i princip enig. Det brukar sägas att den aktiebolagsrättsliga separationsprincipen medför att avtal mellan aktieägare aldrig i frånvaro av lagstöd får aktiebolagsrättsliga verkningar”.

2.3.2 Oikeuskirjallisuudessa esitetyt poikkeuksia lähtökohtaan

Vaikka osakassopimusta koskevan sääntelyn puuttuminen, oikeustapaukset sekä oikeuskirjallisuus osoittavat, että osakassopimus ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellisesti sitova asiakirja, voidaan tähän tietyin edellytyksin nähdä olevan myös poikkeuksia. Tällainen poikkeus on kaikkien osakkeenomistajien tekemä yksimielinen päätös, joka on osakeyhtiölain mukaan mahdollista tietyin edellytyksin⁵¹. OYL 5:1.2 §:n mukaan yksimieliset osakkeenomistajat voivat yhdessä tehdä päätöksen yhtiökokousta pitämättä edellyttäen, että yhtiötä sitova päätös kirjataan, päivätään, numeroidaan ja allekirjoitetaan. Tämä ei eroa muotoseikoiltaan kovinkaan paljoa osakassopimuksesta, joka on laadittu kirjallisesti ja jossa on päivämäärä ja osapuolten allekirjoitukset.

Osakassopimuksen päätös ei useinkaan täytä numeroinnin vaatimusta. Erään suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa esitetyn tulkinnan mukaan tätä ei kuitenkaan voida pitää merkittävänä muotovirheenä, joka olisi omiaan johtamaan päätöksen pätemättömyyteen.⁵² Toisaalta erillinen, vaatimukset täyttävä päätösasiakirja (pöytäkirja) on käytännössä hyvin helppo laatia osakkeenomistajien kesken. On kuitenkin huomattava, että tällainen päätöksentekotapa on mahdollista käytännössä vain pienessä yhtiössä, jossa on vain muutama osakkeenomistaja ja jossa kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina osakassopimuksessa.

Toinen merkittävä asia on se, että osakeyhtiölain pakottavista säännöksistä voidaan luopua, jos kaikki osakkeenomistajat hyväksyvät tämän, jolloin päätöksellä on yhtiöoikeudellista sitovuutta, vaikka päätös ei olisi osakeyhtiölain mukaan sitova. On kuitenkin huomattava, että tällaisia päätöksiä voidaan tehdä vain sellaisten pakottavien säännösten suhteen, jotka on säädetty osakkeenomistajien itsensä suojaksi (OYL 5:15 §).⁵³ Tällöin esimerkiksi velkojien suojaksi säädetyistä säännöksistä ei voida päättää poiketa edes kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Merkitystä on siis sillä, keihin heikennys

---

⁵¹ Mähönen – Villa 2015, s. 138.

⁵² Savela 2013, s. 533, Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, II OSA, 5. luku, Yleiset säännökset, 1 §:ssä ja Mähönen – Säiläkivi – Villa 2006, s. 99–100 todetaan päätöksen numeroinnin osalta, että päätös on numeroitava, ja numeroinnin on oltava juokseva. Teoksissa ei oteta kantaa, onko numeroinnin puuttuminen varsinainen muotovirhe, mutta numerointia pidetään vahvasti edellytyksenä.

⁵³ Savela 2013, s. 532. Ks. myös Arvidsson 2010, s. 292.

vaikuttaa. Tällainenkin päätös on kuitenkin kirjattava OYL 5:1.2 §:n mukaisesti, jotta se voidaan katsoa sitovaksi päätökseksi.

Päätöksen sitovuuteen vaikuttaa sen kirjaamisen lisäksi myös sen kertaluontoisuus ja täytäntöönpanon ajankohta. Jos päätös on pantavissa täytäntöön heti, tilanne on yksinkertaisempi. Jos päätös kuitenkin sijoittuu tulevaisuuteen tai on vaikutuksiltaan pitkäkestoisempi, tulee arvioitavaksi, sitooko päätös mahdollisia uusia osakkeenomistajia.⁵⁴ Arvioinnissa voidaan lähteä siitä liikkeelle, että lähtökohtaisesti sopimuksella ei voi päättää asioista kolmatta osapuolta sitovasti⁵⁵. Tämä puoltaa sitä, että kauaskantoisia päätöksiä ei voida pitää yhtiöoikeudellisesti sitovana. Sen sijaan lähitulevaisuuteen sijoittuvaa, vaikutuksiltaan rajattua päätöstä voitaisiin teoriassa pitää yhtiöoikeudellisesti sitovana. Sitovuutta on siten arvioitava aina tilannekohtaisesti.

2.3.3 Osakassopimus yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena

Osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta voidaan päätöksen tekemisen lisäksi arvioida yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena. OYL 21:1 §:n mukaan yhtiökokouksen päätöstä voidaan moittia vain, mikäli päätös on yhtiöjärjestyksen tai osakeyhtiölain vastainen. Pykälän sanamuoto ei salli muita moiteperusteita. Vaikka lain sanamuoto on selkeä, suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on ollut kannatusta sen suhteen, että päätöstä voitaisiin moittia ainakin osittain osakassopimuksen perusteella osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden loukkaukseen, lojaliteettivelvoitteeseen tai OikTL 33 §:ään vedoten etenkin sellaisissa tilanteissa, kun kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina osakassopimuksessa⁵⁶.

Kun osakkeenomistajat ovat sopineet jostain osakassopimuksessa, syntyy osakkeenomistajille oikeutettu odotus siitä, että yhteisesti sovitusta asiasta pidetään kiinni myös yhtiökokouksessa. Mikäli kuitenkin joku rikkoo osakassopimusta ja esimerkiksi äänestää yhtiökokouksessa toisin, rikkoo tämä osakkeenomistajien välistä sopimusoikeudellista

---

⁵⁴ *Savela* 2013, s. 533.

⁵⁵ *Pönkä* 2008 b, s. 15 ja *Hemmo* 2018, s. 72.

⁵⁶ *Huttunen* 1995, s. 175, *Pönkä* 2008 b, s. 331–333 ja *Savela* 2013, s. 534–535.

yhdenvertaisuutta ja lojaliteettiperiaatetta. Myös OYL 21:2.1 §:n kolmannessa kohdassa mainitaan, että yhtiökokouksen päätös voitaisiin katsoa mitättömäksi, mikäli päätös on osakeyhtiölain tarkoittaman yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen eikä vaadittua osakkeenomistajan suostumusta ole saatu. Pykälässä ei tosin oteta kantaa esimerkiksi osakassopimukseen ja sopijaosapuolten yhdenvertaisuuteen. Tämä ei siten suoraan oikeuta sitä, että osakassopimusta voitaisiin pitää yhtiökokouksen moiteperusteena, sillä sopimusoi-keudellisen yhdenvertaisuuden loukkaus ei välttämättä tarkoita yhtiöoikeudellisen yhdenvertaisuuden loukkausta.

Osakassopimuksen sitovuutta ei täysin voida kieltää myöskään silloin, kun osakassopi-
muksen ehdot ovat yhtiöjärjestyksen kanssa vastakkaisia tai ristiriitaisia. Sisällöstä ja osakkeenomistajien tarkoituksesta riippuen osakkeenomistajien on mahdollista poiketa yhtiöjärjestyksen määräyksistä yksimielisellä päätöksellä, kuten on aiemmin selostettu. Tällaisessa tapauksessa olisi kuitenkin suotavaa muuttaa yhtiöjärjestystä siten, ettei se olisi ristiriidassa osakassopimuksen ja sen pohjalta tehtyjen päätösten kanssa.⁵⁷ Tämän ei pitäisi myöskään olla mahdotonta, kun kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina osakas-
sopimuksessa, jolloin heidän tulisi helposti pystyä muuttamaan yhtiöjärjestystä vaaditulla määräänemmistöllä (OYL 5:27 §). On kuitenkin huomioitava, että yhtiöjärjestykseen ei voi sisällyttää mitä tahansa, mikä osaltaan rajoittaa yhtiöjärjestyksen muuttamista.

Oikeuskirjallisuudessa onkin esitetty kannanottoja, joiden mukaan osakassopimukselle voitaisiin antaa painoarvoa yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena sellaisissa sel-
vissä tapauksissa, joissa kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina osakassopimuksessa ja joissa osakassopimuksesta on selvästi havaittavissa osakkeenomistajien yhteinen tahto tietynlaisen päätöksen osalta. Puolesta puhuu myös se, että osakeyhtiölain uudistuksessa osakeyhtiölaista tuli periaatekeskeisempi, mikä puolustaa yhdenvertaisuusperiaatteeseen vetoamista.

Kannanottoja on myös asiaa vastaan. Vastustavissa näkemyksissä korostuu ajatus siitä, että osakassopimusta ei yksinään voitaisi pitää yhtiökokouksen päätöksen moiteperus-
teena. Jotta yhtiökokouksen päätöstä voitaisiin moittia osakassopimuksen vastaisuuden perusteella, tulisi päätöksen olla myös osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastainen.⁵⁸

---

⁵⁷ *Savela* 2013, s. 539.

⁵⁸ Mm. puolesta *Savela* 2013, s. 549 ja *Pönkä* 2008 b, s. 334–335 sekä vastaan *Mäntysaari* 2002, s. 262.

Käytännössä tämä ei eroa OYL 21:1 §:n sanamuodosta, jonka mukaan yhtiökokouksen päätöstä voidaan moittia vain, mikäli päätös on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastainen. On myös esitetty, että osakassopimusta ei voida pitää yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena lainkaan, sillä se tekisi yhtiökokouksen päätöksenteosta hyvin hankalaa, kun päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon osakassopimuksen sisältö, joka saattaa olla tulkinnanvarainen⁵⁹.

2.3.4 Tulkinta oikeuskäytännössä

Edellä esitetystä huolimatta suomalaisesta oikeuskäytännöstä on havaittavissa kanta, jonka mukaan osakassopimuksella ei ole yhtiöoikeudellista sitovuutta. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:65 arvioitiin sitä, oliko osakkeiden lunastamista koskevalla sopimuksella yhtiöoikeudellista sitovuutta tilanteessa, jossa sopimuksessa itsessään oli osakeyhtiölain vastaisia ehtoja.

Tapauksessa Hill Side Oy:n hallituksen puheenjohtaja oli tehnyt yhtiön Pro Classic kanssa osakkeiden kauppasopimuksen, jossa he olivat sopineet, että Pro Classic ostaa kymmenen Hill Siden osaketta hintaan 3 000 euroa per osake. Sopimuksen mukaan Pro Classicilla oli oikeus pitää ostamansa osakkeet tai vaatia kolmen vuoden aikana Hill Sidea lunastamaan osakkeet takaisin hintaan 6 000 euroa per osake.

Hieman ennen kolmen vuoden määräajan umpeutumista Pro Classic vaati Hill Sidea lunastamaan ostamansa osakkeet ja maksamaan sopimuksen mukaisen hinnan 60 000 euroa. Korkein oikeus katsoi käräjäoikeuden tuomion mukaisesti, että Hill Siden hallituksen puheenjohtajalla oli ollut toimivalta kauppakirjan tekemiseen, mutta kauppakirja oli ollut osakeyhtiölain pakottavien säännösten vastainen, sillä päätös yhtiön omien osakkeiden lunastamisesta on tehtävä yhtiökokouksessa. Näin ollen sopimusta ei katsottu yhtiötä sitovaksi.

Edelleen korkein oikeus on ottanut kantaa osakassopimuksen mahdolliseen yhtiöoikeudelliseen sitovuuteen ratkaisussaan KKO 2020:34. Ratkaisussa pohdittiin, katsottiinko

---

⁵⁹ *Johansson* 1990, s. 500.

osakkeenomistajan sitoutuminen osakassopimukseen yhtiöoikeudellisesti sitovan suostumuksen antamiseksi.

Yhtiön osakkeenomistajat olivat laatineet osakassopimuksen, jonka mukaan osakkeenomistaja oli velvollinen tarjoamaan osakkeensa muiden osakkeenomistajien, ja viimekädessä yhtiön, lunastettavaksi, kun hänen työsuhteensa yhtiöön päättyy. A:n työsuhteen päättyttyä A tarjosi osakkeitaan lunastettavaksi muille osakkeenomistajille, mutta he ilmoittivat, etteivät aio käyttää lunastusoikeuttaan, mikä tarkoitti, että yhtiö oli velvollinen lunastamaan osakkeet.

Yhtiö oli tarjonnut osakkeista lunastushinnan, jota A ei ollut hyväksynyt, mikä käynnisti välimiesmenettelyn A:n ja yhtiön välille. Tästä huolimatta yhtiö oli ylimääräisessä yhtiökokouksessa päättänyt osakkeiden lunastamisesta, sillä perusteella, että A oli suostunut osakkeiden lunastamiseen sitoutumalla osakkeenomistajien väliseen osakassopimukseen, jossa oli sovittu osakkeiden lunastamisesta osakkeenomistajan työsuhteen päättyessä.

Ratkaisussa korkein oikeus katsoi, että yhtiöllä ei ollut oikeutta päättää A:n osakkeiden lunastamisesta, sillä lunastamiseen ei ollut A:n suostumusta. Ratkaisussa todettiin, että A oli antanut suostumuksensa osakkeiden lunastamiseen sitoutumalla osakkeenomistajien väliseen osakassopimukseen, mutta A oli myös perunut suostumuksensa ilmoittamalla, ettei hyväksy yhtiön tarjoamaa lunastushintaa. Tämän perusteella korkein oikeus katsoi, ettei lunastamiseen ollut A:n suostumusta.

Ratkaisusta KKO 2020:34 on keskeistä ottaa huomioon se, että käytännössä korkein oikeus olisi antanut osakassopimukselle yhtiöoikeudellista sitovuutta A:n suostumuksen osalta, mikäli A ei olisi myöhemmin ilmoittanut olevansa hyväksymättä yhtiön tarjoamaa lunastushintaa. Ratkaisutekstissä todetaan ”17. - - Esimerkiksi sopimukseen perustuvalla velvollisuudella myötävaikuttaa suunnatun lunastamisen toteuttamiseen ei sellaisenaan ole yhtiöoikeudellista vaikutusta, jos sopimusosapuolet eivät kuitenkaan menettele osakassopimuksessa sovitun mukaisesti.”. A:n osakassopimukseen perustuvalla suostumuksella ja siten osakassopimuksen sisällölle olisi saatettu antaa yhtiöoikeudellista merkitystä, jos A olisi menetellyt osakassopimuksen sisällön mukaisesti.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja KKO 2014:65 ja KKO 2020:34 voidaan pitää yhtiöoikeudellisesti merkittävänä ratkaisuina, sillä näitä aiheita on pohdittu käytännössä vain teoreettisesti aiemmin oikeuskirjallisuudessa. Vuonna 2015 kirjoittamassaan

oikeustapauskommentissa *Pönkä* piti erityisesti ratkaisua KKO 2014:65 sen hetkistä oikeustilaa vahvistavana ratkaisuna ja lopputulemaa oikeana. *Pönkä* toteaa, ettei ratkaisu tuo uutta sisältöä keskusteluun osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta.⁶⁰

Edelleen *Pönkä* on arvioinut korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2020:34. *Pönkä* toteaa, että kyseinen ratkaisu on ensimmäinen, jossa korkein oikeus ottaa kantaa osakassopimuksessa annetun suostumuksen yhtiöoikeudellisesta vaikutuksesta. Osakeyhtiölaissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, millaisessa muodossa suostumus tulisi antaa. Lisäksi tapauksen ratkaisussa korkein oikeus toteaa, että suostumus voidaan antaa myös etukäteisesti, esimerkiksi osakassopimuksella. Merkitystä on kuitenkin sillä, menettelevätkö osakkeenomistajat sovitun mukaisesti. Jos osakkeenomistajat eivät menettele sovitun mukaisesti, sopimuksella annetulla suostumuksella ei katsota olevan merkitystä.⁶¹

Yhtiöoikeudellisesti vaikuttava suostumus edellyttää siten itse suostumuksen antamisen lisäksi suostumuksen mukaista toimintaa. Osakkeenomistajan passiivisuutta ei kuitenkaan automaattisesti tulkita suostumuksen peruuttamiseksi. Suostumus voidaan katsoa olevan annettu esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa etukäteen suostumuksen antanut osakkeenomistaja ei itse saavu yhtiökokoukseen äänestämään päätöksestä.⁶² Tämän perusteella voidaan todeta, että suostumus katsotaan olevan menetetty, jos osakkeenomistaja aktiivisesti toimii sovittua vastaan, kuten ratkaisussa KKO 2020:34 osakkeenomistaja A ilmoitti, ettei hyväksy yhtiön tarjoamaa osakkeiden lunastushintaa.

Pohjoismaiden tasolla arviointia osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitomattomuudesta kuitenkin tukee Tanskan korkeimman oikeuden tapaus UfR 1996 s. 1550.

Tapauksessa kaksi yhtiötä, CC I/S ja NFE ApS, olivat tehneet keskenään sopimuksen, jossa ne sopivat tulevasta liiketoimintojensa siirtämisestä. Sopimuksen mukaan yhtiöiden oli tarkoitus siirtää liiketoimintonsa uudelle yhtiölle, CCI ApS:lle. Sopimuksen mukaan NFE ApS perusti CCI ApS:n, jonka omistus kuului NFE ApS:n lähitaholle MG:lle. CC I/S:llä oli sopimuksen mukaan oikeus ostaa puolet uuden yhtiön osakkeista. Sopimuksen mukaan kummallakin yhtiöllä oli oikeus nimittää yksi edustaja uuden yhtiön hallitukseen.

---

⁶⁰ *Pönkä* 2015 a, s. 204.

⁶¹ *Pönkä* 2020, s. 749.

⁶² *Pönkä* 2020, s. 749.

Uuden yhtiön perustamisen jälkeen MG irtisanoi yhtiöiden välisen yhteistyösopimuksen, ennen kuin CC I/S oli ostanut tälle kuuluvan uuden yhtiön osakeosuuden, ja nimitti uuden yhtiön hallituksen sopimuksen vastaisesti. Korkein oikeus katsoi, että yhtiökokouksen päätös hallituksen nimittämisestä oli sopimuksen vastainen ja siten pätemätön.

Tapaus itsessään on hyvin poikkeuksellinen, sillä Tanskan korkein oikeus antoi yhtiöiden väliselle sopimukselle yhtiöoikeudellisen sitovuusvaikutuksen. Myöhemmin tapauksen jälkeen Tanskan osakeyhtiölakiin (Lov om aktie- og anpartsselskaber nr. 470/2009 (selskabsloven), myöh. DAASL) on kuitenkin lisätty nimenomainen säännös, jonka mukaan osakassopimus ei sido yhtiökokouksen päätöksiä⁶³.

Yllä käsitellyistä tuomioistuinten ratkaisuksista voidaan todeta, että vaikka oikeuskirjallisuudessa on esitetty teoreettisesti mahdollisuuksia sille, että osakassopimuksella voisi joissain tapauksissa olla yhtiöoikeudellista sitovuutta, käytännössä tällainen ei kuitenkaan toteudu. Ei ole kuitenkaan täysin poissuljettua, etteikö tällainen olisi tulevaisuudessa mahdollista. Kuten korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2020:34 osoitti, osakassopimus voi saada ainakin välillistä yhtiöoikeudellista vaikutusta, mikäli sopimuksen osapuolet menettelevät sopimuksen mukaisesti. Edelleen ratkaisua voidaan pitää siinäkin mielessä merkittävänä, että se tulee ohjaamaan osakassopimusten laatimista ja sanamuotojen valintaa osakeyhtiölain säännöksiä huomioivampaan suuntaan⁶⁴.

---

⁶³ DAASL § 82: ”Ejeraftaler er ikke bindende for kapitalselskabet og de beslutninger, der træffes af generalforsamlingen”. Lainausta suomennettuna: Osakassopimukset eivät sido pääomayhtiötä eivätkä yhtiökokouksen tekemiä päätöksiä.

⁶⁴ *Pönkä* 2020, s. 751.

3 OSAKKEIDEN LUNASTAMISESTA SEKÄ LUNASTUSLAUSEKKEISTA JA -EHDOISTA

3.1 Osakkeiden luovutuksesta yleisesti

Yksi osakeyhtiölaissa määritetyistä peruseriaateista on, että osakkeenomistajalla on lähtökohtaisesti vapaa oikeus luovuttaa ja hankkia yhtiön osakkeita, ellei asiasta toisin määrätä yhtiöjärjestyksessä (OYL 1:4 §). Säännöksellä mahdollisesta osakkeenomistajan irtautumisesta yhtiöstä ja omistuksen realisointi eli rahaksi muuttaminen sellaisessa tilanteessa, jossa sijoituksen, yhtiön sidotun pääoman, palauttaminen ei ole esimerkiksi velkojiensuojan kannalta mahdollista⁶⁵. Osakkeen vapaan luovutettavuuden periaate on osakeyhtiölain ensimmäisessä luvussa säädetty keskeinen periaate, mutta etenkin noteeraamattomissa, yksityisissä yhtiöissä osakkeiden vapaata luovutettavuutta on rajoitettu⁶⁶.

Osakkeiden luovutustilanteet voidaan karkeasti jakaa hankintoihin ja lunastuksiin. Hankinta on vapaaseen tahtoon perustuva oikeustoimi, jossa osakkeenomistaja voi niin halutessaan päättää luopua osakkeistaan ja esimerkiksi myydä tai lahjoittaa ne toiselle. Hankinnassa kummallakaan osapuolella ei ole velvollisuutta luovuttaa tai vastaanottaa osakkeita. Hankinnassa osakkeiden luovuttaja voi vapaasti valita, kenelle luovuttaa osakkeet ja mihin hintaan.

Lunastamisessa puolestaan on kyse siitä, että osakkeenomistajalla on velvollisuus luovuttaa osakkeensa. Toisin sanoen osakkeenomistajan on pakko luopua osakkeistaan. Osakkeiden vastaanottaja (lunastaja) voi olla toinen osakkeenomistaja, yhtiö tai joku muu, kolmas osapuoli. Lunastamisesta on kyse myös sellaisessa tilanteessa, jossa osakkeenomistajalla on oikeus vaatia, että toinen osakkeenomistaja, yhtiö tai kolmas osapuoli ottaa vastaan luovutettavat (lunastettavat) osakkeet.⁶⁷

---

⁶⁵ HE 109/2005, s. 38. Ks. myös *Mähönen – Säiläkivi – Villa* 2006, s. 30 ja *Mähönen – Villa* 2015, s. 314.

⁶⁶ Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on havaittavissa kannanottoja puolesta ja vastaan siitä, pidetäänkö osakkeen vapaata luovutettavuutta keskeisenä osakeyhtiöoikeudellisena periaatteena. Periaatteen kannalla on esim. *Kyläkallio – Iiro – Kyläkallio* 2024, s. 16–17 ja vastaan *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2021, I OSA, 1 luku, 4 §.

⁶⁷ *Villa* 2003, s. 127 ja 129 sekä *Pönkä* 2015 b, s. 92.

Osakkeiden hankinta- ja lunastustilanteissa on huomioitava, että osakkeen hankintaan ja lunastamiseen sovelletaan osakkeen jakamattomuuden periaatetta. Tämä tarkoittaa, että hankinta tai lunastus kohdistuu osakkeeseen sekä sen tuottamiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin kokonaisuudessaan.⁶⁸ Osakkeenomistaja ei voi päättää luopua vain esimerkiksi osakkeen tuottamasta äänioikeudesta tai varallisuusosuuksista, sillä osakkeen yksittäisiä oikeuksia ei voi erottaa osakkeesta. Osakkeen vapaan luovutettavuuden periaatteen tapaan osakkeen jakamattomuuden periaate ei ole osakeyhtiölaissa määritelty periaate, mutta se on silti yhtiöoikeudellisesti merkittävä periaate, joka on saanut vahvan kannatuksen oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa⁶⁹.

3.2 Osakkeiden lunastamisesta

Osakkeiden lunastusoikeus tai -velvollisuus ei lähtökohtaisesti ole osakkeeseen liittyvä oikeus tai velvollisuus vaan osakkeenomistajaa koskeva oikeus tai velvollisuus⁷⁰. Osakkeen lunastusoikeus tai -velvollisuus ei synny omistusoikeuden syntymisen perusteella, vaan omistusoikeuden ulkopuolelta tulevan määräyksen perusteella: yhtiöjärjestyksen määräyksen perusteella tai sopimusperusteisesti⁷¹. On siten mahdollista, että osakkeiden omistusoikeuden alkaessa osakkeisiin ei liity lunastusoikeutta tai -velvollisuutta, mutta ajan myötä asia muuttuu, kun esimerkiksi yhtiöjärjestykseen lisätään OYL 3:7 §:n mukainen lunastuslauseke. Tällaisessa tilanteessa osakkeenomistaja voi edelleen vapaasti päättää luopua osakkeistaan, mutta hän ei välttämättä voi enää vapaasti päättää kenelle luovuttaa osakkeensa, sillä yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke saattaa rajoittaa tätä vapautta.

Lunastusehtoisten osakkeiden voidaan katsoa olevan eräänlainen poikkeus edellä esitettyyn lähtökohtaan. Osakkeiden lunastusehtoisuus on osakkeisiin liittyvä oikeus tai velvollisuus, joka syntyy, kun yhtiöjärjestykseen lisätään määräys OYL 15:10 §:n lunastusehdosta. Tällöin osakkeisiin liittyy pykälän mukainen lunastusoikeus tai -velvollisuus.

---

⁶⁸ Pönkä 2013, s. 327–328.

⁶⁹ Pönkä 2013, s. 327. Ks. myös saman sivun alaviite 8, jossa mainitaan, että osakkeen jakamattomuudesta oli nimenomainen säännös vanhassa vuoden 1895 osakeyhtiölaissa.

⁷⁰ Pönkä 2015 b, s. 92.

⁷¹ Pönkä 2015 b, s. 210 ja 378.

Sen sijaan yhtiöjärjestykseen lisätty OYL 3:7 §:n lunastuslauseke ei aikaansaa samanlaista lunastusehtoisuutta, jolloin sitä ei voida pitää osakkeisiin liittyvänä oikeutena tai velvollisuutena.

Osakkeiden lunastustilanteet voidaan jakaa lakiin perustuviin ja sopimukseen perustuviin lunastustilanteisiin⁷². Lakiin perustuvat lunastustilanteet tarkoittavat osakeyhtiölain sallimia sekä yhtiöjärjestyksen määräykseen perustuvia lunastustilanteita. Osakeyhtiölaissa on säädetty yhdenlaisesta sallitusta lunastuslausekkeesta (OYL 3:7 §) sekä osakkeiden lunastusehtoisuudesta (OYL 15:10 §). Muunlaiset lunastuslausekkeet ja -ehdot ovat osakeyhtiölain vastaisia eikä niitä siten voida ottaa osaksi yhtiöjärjестystä edes yksimielisten osakkeenomistajien päätöksellä, sillä yhtiöjärjestys ei voi olla osakeyhtiölain pakottavien säädösten vastainen (OYL 1:9 §). Lisäksi lunastamisesta voidaan päättää yhtiökokouksessa ilman yhtiöjärjestyksen määräyksiä (OYL 15:1 §).

Sopimusperusteiset lunastustilanteet puolestaan tarkoittavat sopimukseen, tyypillisesti osakassopimukseen, perustuvia lunastustilanteita. Osakassopimukseen voidaan yhtiöjärjestyksen vastoin liittää monenlaisia lunastuslausekkeitä tai -ehtoja, sillä osakeyhtiölaissa ei säännellä osakassopimuksen sisällöstä kuten yhtiöjärjestyksen sisällöstä. Osakassopimuksessa lunastustilanteista sopiminen on sopimuksen osapuolina olevien osakkeenomistajien välillä sovittavissa oleva asia.

Lisäksi on erotettava siirtyvien osakkeiden lunastustilanteet ja tilanteet, joissa lunastusoikeus tai -velvollisuus syntyy ilman osakkeiden siirtymistä. Yhtiöjärjestyksen OYL 3:7 §:n lunastuslausekkeen lunastusoikeutta voi käyttää vasta, kun osakkeet ovat siirtyneet osakkeenomistajalta ostajalle. Yhtiöjärjestyksen OYL 15:10 §:n lunastusehto puolestaan voi saada vaikutusta ennen kuin osakkeet ovat siirtyneet ulkopuoliselle ostajalle.

Osakassopimuksen lunastuslauseke tai -ehto voi olla sellainen, joka aktualisoituu ilman osakkeiden siirtymistä esimerkiksi, kun tietty sopimusehto täyttyy. Tällainen sopimusehto voi olla esimerkiksi sellainen, että osakkeenomistaja on velvollinen luopumaan osakkeistaan, kun hän on tietyn ikäinen, hänen työsuhteensa yhtiöön päättyy tai hän rikko osakassopimusta.

---

⁷² Villa 2003, s. 127 ja Pönkä 2015 b, s. 95.

Erilaisten lunastustilanteiden osalta on tärkeää tunnistaa, että osakkeen oikeudet jakautuvat hallinnoimis- ja varallisuusoikeuksiin. Hallinnoimisoikeuksilla tarkoitetaan karkeasti osakkeeseen liittyviä oikeuksia, joilla voidaan vaikuttaa yhtiön hallintoon, kuten oikeus osallistua yhtiökokoukseen ja siellä tehtävään päätöksentekoon. Varallisuusoikeuksilla puolestaan tarkoitetaan osakkeen antamia oikeuksia yhtiön varoihin, kuten oikeus saada osinkoa yhtiön voitonjaossa. Jako ei kuitenkaan ole yksiselitteinen.⁷³

3.3 Osakkeiden lunastamisesta yhtiöjärjestyksessä ja osakassopimuksessa

3.3.1 Lunastamisesta yhtiöjärjestyksessä

Osakkeiden vapaaehtoinen luovutus perustuu edellä mainittuun osakkeiden vapaan luovutettavuuden periaatteeseen, josta säädetään osakeyhtiölaissa (OYL 1:4§). Lunastustilanteet puolestaan liittyvät saman pykälän lauseeseen ”- - jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin”. Lunastus perustuu ennalta määrättyyn oikeuteen tai velvollisuuteen, josta voidaan määrätä yhtiöjärjestyksessä. Luovutettavien osakkeiden lunastaminen on mahdollista vain, jos lunastamiseen oikeuttavasta lausekkeesta on määrätty yhtiöjärjestyksessä⁷⁴.

Yhtiöjärjestys on osakeyhtiön perustamisvaiheessa laadittava asiakirja, jonka on oltava osakeyhtiölain mukainen. Osakeyhtiölain 2:3 §:ssä säädetään asioista, joista yhtiöjärjestyksessä on mainittava. Näiden lisäksi yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä muista yhtiön toimintaan liittyvistä ja toimintaa ohjaavista asioista. Määräysten tulee kuitenkin olla osakeyhtiölain mukaisia eikä yhtiöjärjestykseen voida ottaa sellaista määräystä, joka olisi osakeyhtiölain vastainen.

Osakeyhtiölaissa on nimenomainen säännös sallituista vaihdannanrajoituslausekkeista (OYL 3:6 §). Pykälän mukaan yhtiöjärjestyksessä voidaan rajoittaa osakkeiden vapaata luovutettavuutta vain OYL 3:7–8 §:ien mukaisesti. OYL 3:7 §:ssä säädetään

---

⁷³ Helminen 2006, alaluku 3.1.3 Osakkeeseen liittyvät oikeudet. Ks. myös Pönkä 2008 b, s. 108–109.

⁷⁴ Pönkä 2015 b, s. 210.

lunastuslausekkeesta ja 3:8 §:ssä suostumuslausekkeesta. Muunlaiset tai aiemmin voimassa olleet vaihdannanrajoituslausekkeet eivät ole sallittuja.

OYL 3:7.1 §:ssä säädetään lunastuslausekkeen vähimmäisvaatimuksista⁷⁵. Pykälän mukaan yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä lunastusoikeudesta, joka koskee sellaisia yhtiön osakkeita, jotka siirtyvät muulta kuin yhtiöltä toiselle. Lisäksi lunastuslausekkeessa on määrättävä, kenellä tai keillä on lunastusoikeus ja millainen etusijajärjestys lunastukseen oikeutetuilla on, mikäli heitä on useita. Lunastusoikeus voidaan määrätä muille osakkeenomistajille, yhtiölle tai muulle henkilölle. Edelleen pykälän toisessa momentissa on säädetty lunastusta koskevista olettamasaännöistä, joita lunastuksessa noudatetaan, ellei yhtiöjärjestyksessä ole toisin määrätty.

OYL 3:7.2 §:n olettamasaännöt ovat seuraavat:

- ”1) lunastusoikeus koskee kaikenlaisia saantoja;
- 2) saman saannon kohteena olevat osakkeet on kaikki lunastettava;
- 3) lunastushinta on osakkeen käypä hinta, jona vastikkeellisessa saannossa muun selvityksen puuttuessa pidetään sovittua hintaa;
- 4) hallituksen on ilmoitettava osakkeen siirtymisestä sille, jolla on oikeus lunastaa osake, kirjallisesti tai siten kuin kutsu yhtiökokoukseen toimitetaan kuukauden kuluessa siitä, kun osakkeen siirtymisestä on ilmoitettu hallitukselle;
- 5) lunastusvaatimus on esitettävä yhtiölle tai yhtiön käyttäessä lunastusoikeuttaan osakkeen saajalle kahden kuukauden kuluessa siitä, kun osakkeen siirtymisestä on ilmoitettu hallitukselle; sekä
- 6) lunastushinta on suoritettava kuukauden kuluessa 5 kohdassa mainitun määräajan päättymisestä tai, jos lunastushintaa ei ole kiinteästi määrätty, lunastushinnan vahvistamisesta.”

Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä myös muista asioista, jotka rajoittavat lunastuslausekkeen vaikutuksia. Lunastusoikeus voidaan määrätä esimerkiksi koskemaan vain tiettyjä osakkeita, jos yrityksellä on useita osakesarjoja. Edelleen voitaisiin määrätä, että lunastusoikeus koskee vain tietyntylaisia saantoja, kuten kauppaa, jolloin muunlaiset saannot, kuten testamentilla tai lahjalla saadut osakkeet, eivät kuulu lunastusoikeuden piiriin. Yhtiöjärjestyksessä ei kuitenkaan voida määrätä täysin toisin olettamasaännöistä. OYL 3:7.3

---

⁷⁵ Pönkä 2015 b, s. 211.

§:n mukaan olettamasaäntöjen kohtien 4–6 määräaikoja ei voida pidentää. Momentin sanamuoto ei kuitenkaan estä määräaikojen lyhentämistä.

OYL 3:7 §:n lunastuslausekkeen lisäksi yhtiöjärjestyksessä voi olla määräys osakkeiden lunastusehtoisuudesta. OYL 15:10 §:n mukaan yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä sellaisesta ehdosta, joka antaa yhtiölle oikeuden tai velvollisuuden hankkia tai lunastaa yhtiön omia osakkeita. Lisäksi OYL 15:10 §:ssä säädetään niistä ehdoista, joista yhtiöjärjestyksessä tulee vähintään määrätä.

OYL 15:10 §:n mukaisessa ehdossa on määrättävä ainakin:

- ”1) onko kysymys hankkimisesta vai lunastamisesta;
- 2) onko yhtiöllä oikeus vai velvollisuus hankkimiseen tai lunastamiseen;
- 3) mitä osakkeita määräys koskee ja tarvittaessa, missä järjestyksessä osakkeet hankitaan tai lunastetaan;
- 4) noudatettava menettely;
- 5) osakkeista maksettava vastike tai sen laskemisessa käytettävät perusteet; sekä
- 6) mitä varoja vastikkeen maksuun voidaan käyttää.”

Yhtiöjärjestyksen osakeyhtiölain mukaisuuden vaatimuksesta seuraa, että jos yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke on joiltain osin osakeyhtiölain pakottavien säännösten vastainen, lunastuslauseke saatetaan katsoa pätemättömäksi. Vuoden 2006 osakeyhtiölain uudistuksessa tähän kiinnitettiin huomiota aiempaa enemmän, minkä vuoksi osakeyhtiölakiin lisättiin säännökset lunastuslausekkeen olettamasaännöistä. Olettamasaäntöjen ansiosta osakeyhtiölain vastaista tai liian suppeasti määriteltyä lunastuslauseketta ei pidetä enää automaattisesti pätemättömänä. Tällaisessa tilanteessa lunastuslausekkeen tulkinnassa voidaan hyödyntää osakeyhtiölain olettamasaäntöjä. Ennen muutosta osakeyhtiölain vastaiset tai liian suppeasti määritellyt lunastuslausekkeet katsottiin suoraan pätemättömiksi, mikä osaltaan aiheutti ongelmia osakeyhtiöissä.⁷⁶

Yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen sisällön osakeyhtiölain vastaisuutta on käsitelty muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisuissa KKO 1984 II 170, KKO 1992:8 ja KKO 2013:75. Kahdessa ensimmäisessä ratkaisussa⁷⁷ korkein oikeus päätyi siihen, että

---

⁷⁶ HE 109/2005, s. 55.

⁷⁷ Ratkaisussa KKO 1984 II 170 yhtiön yhtiöjärjestyksestä oli muutettu lunastuslausekkeen osalta vuoden 1978 osakeyhtiölain uudistuksen aikana, ja koska muutettu yhtiöjärjestys oli merkitty kaupparekisteriin vastan

lunastuslausekkeet katsottiin pätemättömiksi, sillä ne olivat sen aikaisen osakeyhtiölain vastaisia.

Sen sijaan kolmannessa korkeimman oikeuden ratkaisussa tapauksen ratkaisu ei ole täysin samassa linjassa aiempien ratkaisujen kanssa. Ratkaisussa yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen osakeyhtiölain vastaisuus ei merkinnyt automaattisesti lunastuslausekkeen pätemättömyyttä. Syynä tähän oli vuoden 2006 osakeyhtiölain uudistus. Etenkin ratkaisua KKO 2013:75 voidaan pitää osakeyhtiölain uudistuksen jälkeisen ajan oikeustilaa selventävänä, sillä ratkaisu muuttaa aiempaa oikeuskäytäntöä⁷⁸.

Ratkaisussa KKO 2013:75 yhtiön vuoden 1895 osakeyhtiölain (22/1895) mukaista yhtiöjärjestystä oli muutettu lunastuslausekkeen osalta vuoden 1978 osakeyhtiölain (734/1978) voimaantulon jälkeen. Muutoksen jälkeen yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke ei kuitenkaan ollut vuoden 1978 osakeyhtiölain mukainen. Kuitenkin, koska lunastusvaatimus esitettiin vuoden 2006 osakeyhtiölain voimaantulon jälkeen (vuonna 2009), lunastuslauseketta ei katsottu tehottomaksi, vaikka se oli ollut muutamishetken uusimman, vuoden 1978 osakeyhtiölain, vastainen. Ratkaisussa korkein oikeus totesi, että lunastuksiin sovelletaan lunastushetken voimassa olevaa lakia, minkä vuoksi tapauksessa sovellettiin vuoden 2006 osakeyhtiölakia vuoden 1978 osakeyhtiölain sijaan.

Ratkaisu muutti oikeuskäytäntöä vastaamaan vuoden 2006 osakeyhtiölain uudistusta, mikä osaltaan poistaa aiemmin syntyneitä ongelmatilanteita, joita syntyi, mikäli yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke katsottiin pätemättömäksi.

3.3.2 Lunastamisesta osakassopimuksessa

Lunastuslausekkeista tai -ehdoista voidaan sopia myös erillisellä sopimuksella. Tällöin kyseessä on tyypillisesti osakkeenomistajien välinen osakassopimus tai

---

osakeyhtiölain uudistuksen jälkeen, yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke katsottiin pätemättömäksi, sillä se oli vielä vanhan osakeyhtiölain mukainen, ei uuden.

Ratkaisussa KKO 1992:8 oli kyse samanlaisesta tapauksesta, jossa yhtiön yhtiöjärjestystä oli muutettu vuoden 1978 osakeyhtiölain uudistuksen aikana. Kun yhtiössä oli hyväksytty yhtiöjärjestyksen muutos, yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke ei ollut enää uuden osakeyhtiölain mukainen ja se katsottiin siten pätemättömäksi.

⁷⁸ Myllymäki 2014, s. 294–296. Ks. myös Nuolima 2022, s. 353.

osakkeenomistajan ja yhtiön ulkopuolisen tahon välinen sopimus.⁷⁹ Osakassopimukseen sisällytetylle lunastuslausekkeelle tai -ehdolle ei ole säädetty vähimmäisvaatimuksia tai muitakaan rajoituksia missään laissa. Kuitenkaan lunastuslauseke tai -ehto ei saa olla kohtuuton tai hyvän tavan vastainen, jotta lauseke on lunastustilanteissa pätevä. Kohtuuttomuus tai hyvän tavan vastaisuus saattaisi johtaa sopimuksen lunastusehdon pätemättömyyteen sopijaosapuolten kesken.

Koska osakassopimuksen sisällöstä ja siten mahdollisten lunastuslausekkeiden tai -ehtojen sisällöstä ei ole säädetty missään laissa, sopimuksen osapuolet voivat vapaasti keskenään neuvotella osakassopimuksen ehtojen sisällöstä. Tyypillisesti osakassopimukseen sisällytetty lunastuslauseke on muotoiltu etuostolausekkeen muotoon⁸⁰. Osakassopimuksen etuostolauseke tarkoittaa, että osakkeistaan luopuvalla sopijaosapuolella on velvollisuus ensin tarjota osakkeitaan muille sopijaosapuolille ennen kuin hän tarjoaa niitä muille tahoille⁸¹. Osakassopimuksen kontekstissa tämä tarkoittaa, että osakassopimukseen sitoutuneiden osakkeenomistajien on tarjottava osakkeitaan muille samaan sopimukseen sitoutuneille osakkeenomistajille.

Etuostolauseke antaa sopimuksen osapuolille mahdollisuuden asettaa itsensä osakkeensa luovuttavan sopijaosapuolen ja ulkopuolisen ostajan väliin⁸². Tämä tarkoittaa, että mikäli etuosto-oikeutettu vetoaa etuostolausekkeeseen, osakkeet siirtyvät suoraan etuostolausekkeeseen vedonneelle ostajalle⁸³. Lunastuslausekkeeseen verrattuna osakkeiden myyntiprosessista jää yksi välivaihe pois, kun osakkeet eivät siirry ulkopuoliselle ostajalle olenkaan, kuten lunastuslausekkeen prosessissa. Tämä helpottaa ja osaltaan nopeuttaa osakkeiden siirtymistä lopulliselle ostajalle.

Osakassopimukseen voidaan sisällyttää myös muunlainen lunastuslauseke kuin etuostolauseke. Lunastuslauseke voidaan muotoilla esimerkiksi siten, että se asettaa osakkeenomistajalle velvollisuuden luopua osakkeistaan tietyn ehdon täytyttyä, tai se voi antaa osakkeenomistajalle oikeuden vaatia muita osakkeenomistajia ostamaan tämän osakkeet tietyn ehdoin tai tietynlaisessa tilanteessa. Lunastuslausekkeen ehdot ja muotoilu

---

⁷⁹ Villa 2003, s. 136.

⁸⁰ Pönkä 2015 b, s. 349.

⁸¹ Pönkä 2008 b, s. 55 ja 205.

⁸² Pönkä 2008 b, s. 206.

⁸³ Pönkä 2015 b, s. 353 ja Alho et al. 2009, s. 113.

riippuvat siitä, millaisia asioita lunastuslausekkeella halutaan saavuttaa. Koska osakkeenomistajilla on sopimusvapaus, he voivat kohtuuden ja hyvän tavan rajoissa sopia lunastuslausekkeen sisällöstä kuten haluavat.

Osakassopimuksessa lunastustilanteista voidaan sopia yhtiöjärjestyksen lunastuslauseketta laajemmin. Osakassopimuksessa voidaan sopia esimerkiksi, millaisissa tilanteissa lunastuslausekkeeseen saa vedota ja toisaalta ei saa vedota. Edelleen voidaan sopia tietystä omistusosuudesta, jota kukaan osakkeenomistaja ei saa ylittää, mikä osaltaan rajoittaa sitä, kuka saa vedota lunastuslausekkeeseen ja kuka ei. Osakassopimuksessa osakkeenomistajat voivat käytännössä sopia lunastuksesta tai etuosto-oikeudesta hyvinkin monimutkaisesti, sillä missään laissa ei ole säädetty vaatimuksista osakassopimuksen sisällölle ja ehtojen muotoilulle.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty kaksi tyyppitapausta etuostolausekkeelle. Lauseke voidaan muotoilla siten, että osakkeistaan luopuvan on ensin tarjottava osakkeitaan muille osakkeenomistajille ja vasta tämän jälkeen, mikäli kukaan osakkeenomistajista ei käytä etuosto-oikeuttaan, osakkeet saa tarjota kolmannelle osapuolelle ostettavaksi. Edellytyksenä tälle on, että kolmannelle osapuolelle tarjottavan kaupan ehdot eivät ole edullisemmat kuin muille osakkeenomistajille tarjotut ehdot. Toisessa tyyppitapauksessa osakkeensa myyvän osakkeenomistajan tulee ensin löytää ostajaehdokas ja neuvotella kaupan ehdoista. Kun kaupan ehdot on sovittu, myyjän on tarjottava osakkeitaan ensin muille osakkeenomistajille samoilla ehdoilla ja vasta sen jälkeen, mikäli muut osakkeenomistajat eivät käytä etuosto-oikeuttaan, kauppa toteutetaan ostajaehdokkaan kanssa.⁸⁴

Kuitenkin, jotta osakassopimuksen lunastuslauseke olisi sopijaosapuolten välillä pätevä, osakassopimukseen tulisi määritellä ainakin:

- Minkälaisia saantoja lunastuslauseke koskee? Keiden välisiä saantoja lunastuslauseke koskee?
- Kenelle lunastusoikeuden hyödyntämisestä tulee ilmoittaa? Missä vaiheessa ja miten ilmoitus on tehtävä?

---

⁸⁴ *Alho et al.* 2009, s. 113 todetaan, että esitetyistä tyyppitapauksista ensimmäinen on myyjäystävällisempi ja nopeampi tapa, sillä siinä myyjän ei tarvitse ensin löytää potentiaalista ostajaehdokasta ja sopia kaupan ehdoista, vaan myyjä voi heti tarjota osakkeitaan muille osakkeenomistajille. Potentiaalisen ostajaehdokkaan löytäminen voi todennäköisesti olla vaikeampaa, kun ostajalle selviää, että hän ei välttämättä saakaan ostettua osakkeita kaupan ehtojen sopimisen jälkeen.

- Kenellä on oikeus vedota lunastuslausekkeeseen?
- Kuuluuko lunastusoikeus/-velvollisuus yhdessä useammalle taholle ja jos kyllä, miten osakkeet jakautuvat heidän välillensä?
- Onko lunastusoikeutta käytävällä velvollisuus hankkia kaikki kaupan kohteena olevat osakkeet?
- Mikä on osakkeiden lunastushinta tai miten lunastushinta määritetään?
- Miten lunastusprosessi käytännössä toteutetaan?⁸⁵

Mikäli lunastuslausekkeen ehtoja ei ole määritelty huolellisesti, saattaa lunastuslauseke menettää merkityksensä, kun osakkeenomistajat riitelevät lausekkeen sisällöstä. Mikään ei kuitenkaan estä osakkeenomistajia sopimasta lunastuslausekkeen ehdoista yllä esitettyä tarkemmin. Tarkemmalla sopimisella osakkeenomistajat paitsi välttyvät epäselvyyksiltä ja tulkintatarpeilta myös saavat muokattua lunastuslausekkeen omiin tarpeisiinsa ja tavoitteisiinsa sopivaksi.

Osakassopimuksen lunastuslausekkeen osalta ei voida arvioida sen mahdollista lainvastaisuutta samalla tavalla kuin yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen osalta voidaan. Osakassopimuksen osalta ei siten käytännössä voida tulla siihen kysymykseen, onko lunastuslauseke lainvastainen⁸⁶ ja siten pätemätön. Sen sijaan saatetaan joutua selvittämään, mitä lunastuslausekkeella on tarkoitettu: millaisia saantoja se koskee ja kenellä on oikeus etuustoon. Tilanteessa, jossa sopimuksen sisältö on epäselvä tai useammalla eri tavalla ymmärrettävissä, joudutaan tulkitsemaan eli täsmentämään sopimuksen sisältöä⁸⁷.

Osakassopimuksen tulkinnassa, samoin kuin muidenkin tasavertaisten sopijaosapuolten välisissä sopimuksissa, pyritään selvittämään osapuolten tahto ja tarkoitus. Tyypillisesti tällaisten sopimusten tulkinnassa eniten painoarvoa on sopimuksen sanamuodoilla, joita tulkitsemalla pyritään selvittämään osapuolten tarkoitus. Osakassopimuksen kontekstissa yksittäisen ehdon sisältöä voidaan tulkita suhteessa sopimuksen muihin ehtoihin siten, että ehdot olisivat linjassa toisiinsa nähden. Edelleen osakassopimuksen sisältöä voidaan tulkita suhteessa yhtiön yhtiöjärjestykseen ja muuhun yhtiöoikeudelliseen

---

⁸⁵ Pönkä 2015 b, s. 354 ja Alho et al. 2009, s. 113–114.

⁸⁶ Käytännössä osakassopimus voi olla lainvastainen ja siten pätemätön, mikäli se on kohtuuton tai hyvän tavan vastainen. Nämä pätevät myös yhtiöjärjestykseen.

⁸⁷ Hoppu – Hoppu – Hoppu 2020, s. 79.

toimintaympäristöön.⁸⁸ Osakassopimuksen tulkinnassa osakassopimus voidaan katsoa osaksi yhtiön yhtiöoikeudellista viitekehystä, mikä antaa tulkintaan yhtiöoikeudellista näkökulmaa.

Osakassopimuksen lunastuslausekkeen sisällön tulkinnassa on ratkaisun kannalta keskeistä selvittää sopijapuolten tarkoitus, sillä lunastuslausekkeen osalta ei ole samanlaista suojeltavaa sivullista ja tämän oikeuksia, kuten yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen osalta on. Lunastuslausekkeen tulkintaa ei siten voi tehdä yhtä objektiivisesti kuin yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen osalta voi.⁸⁹ Osakassopimuksen lunastuslausekkeen tulkinnasta ei myöskään ole saatavilla tuomioistuinten ratkaisuja samalla tavalla kuin yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen osalta, jolloin tulkintaan ei voida hakea apua aiemmista ratkaisuksista. Toisaalta tällainen ei todennäköisesti olisi edes mahdollista, vaikka ratkaisuja olisi saatavilla, sillä jokainen osakassopimus on siihen sitoutuneiden osapuolten välillä laadittu sopimus, joka kuvastaa juuri kyseisten osapuolten yhteistä tahtoa. Yksittäiset ratkaisut eivät välttämättä olisi lainkaan relevantteja muiden osakassopimusten tulkinnassa.

3.3.3 Lunastamisesta määrääminen yhtiöjärjestyksessä ja osakassopimuksessa

Edellä esitetyn lisäksi osakkeiden lunastustilanteista voidaan määrätä yhtiöjärjestyksessä ja osakassopimuksessa samanaikaisesti. Tämä tarkoittaa, että sekä yhtiöjärjestyksessä että osakassopimuksessa on määräys ja ehdot osakkeiden lunastamiselle. Tällaisessa järjestelyssä on usein tavoitteena mahdollistaa lunastuslausekkeeseen vetoaminen ja luovutettavien osakkeiden lunastaminen sellaisessa tilanteessa, jossa osakassopimuksen lauseke ei syystä tai toisesta saa vaikutusta⁹⁰.

Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi, jos osakassopimuksen ehdot ovat epäselvät, eivätkä osakkeenomistajat pääse yhteisymmärrykseen osakassopimuksen sisällöstä, jolloin osakkeiden lunastamisessa voi kuitenkin vedota yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeeseen.

---

⁸⁸ Pönkä 2015 b, s. 355–356.

⁸⁹ Pönkä 2015 b, s. 356–357.

⁹⁰ Pönkä 2008 b, s. 208.

Toisaalta osakkeenomistaja saattaa tahallaan rikkoa osapuolten välistä osakassopimusta ja toimia osakassopimuksen lunastuslausekkeen tai -ehtojen vastaisesti, jolloin yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke antaa suojaa rikkomuksia vastaan.

Lunastustilanteista määrääminen sekä yhtiöjärjestyksessä että osakassopimuksessa antaa suojaa, mikäli joku osakassopimuksen osapuolista toimii osakassopimuksen lunastuslausekkeen vastaisesti ja myy osakkeet osakassopimuksen ulkopuoliselle taholle, eli rikkoa osapuolten välisen osakassopimuksen. Tällaisessa tilanteessa muut osakkeenomistajat voivat käyttää yhtiöjärjestyksen mukaista lunastusoikeuttaan, jolloin he saavat estettyä tehdyn luovutuksen. Yhtiöjärjestyksen lunastuslauseke antaa siten suojaa tilanteessa, jossa osakkeiden luovutusta kolmannelle ei voida pitää yhtiöoikeudellisesti pätemättömänä sillä perusteella, että osakkeenomistaja toimi osakassopimuksen vastaisesti.⁹¹

Vaikka lunastustilanteista voidaan määrätä yhtiöjärjestyksessä, osakassopimuksessa tai molemmissa, tulee näiden vaihtoehtojen eroista olla tietoinen, kun lunastuslauseketta muotoillaan yhtiöjärjestykseen tai osakassopimukseen. Merkittävin ero näiden kahden asiakirjan välillä on huomioon otettava sääntely⁹². Yhtiöjärjestyksen tulee olla voimassa olevan osakeyhtiölain mukainen ja noudattaa osakeyhtiölaissa yhtiöjärjestykselle säädettyjä säännöksiä. Osakassopimuksen tulee yhtä lailla olla voimassa olevan lain mukainen, mutta missään laissa ei nimenomaisesti ole säädetty osakassopimuksen sisällöstä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan johtaa kaksi asiaa, joihin lunastuslauseketta muotoiltaessa tulisi kiinnittää huomiota. Jotta lunastuslauseke olisi pätevä ja tavoitteitaan palveleva, lunastuslausekkeen tulee olla lainmukainen ja selkeä. Edellä luvussa 3.3.1 esitetyjen korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella voidaan todeta, että yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen mahdollinen lainvastaisuus johtaa siihen, että lunastustilanteeseen sovelletaan OYL 3:7.2 §:n olettamasäännöksiä. Tämä saattaa muuttaa lunastuslausekkeen sisältöä alkuperäisestä tavoitteesta, minkä vuoksi lunastuslauseketta laadittaessa ehtojen lainmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Edelleen yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen ehtojen epäselvyys saattaa johtaa lunastuslausekkeen pätemättömyyteen tai edellä todetun mukaisesti osakeyhtiölain

---

⁹¹ Pönkä 2008 b, s. 208–209. Pönkä kuvaa tilannetta ”varaventtiilijatteluksi”.

⁹² Yhtiöjärjestyksen sisällön vähimmäisvaatimukset OYL 2:3 §, lunastuslausekkeen vaatimukset OYL 3:7 § sekä muut mahdolliset rajoitukset.

olettamasäännösten soveltamiseen. Jos lunastuslauseke ei ole selkeästi muotoiltu, lauseketta saatetaan joutua tulkitsemaan, jolloin lopputulos saattaa olla tarkoitettua tavoitetta erilainen. Osakassopimuksen osalta voidaan lauseketta tulkita sopijaosapuolten tahto ja tarkoitus huomioiden, kun taas yhtiöjärjestyksen osalta tulkinnan on oltava objektiivisempää⁹³. Yhtiöjärjestyksen tulkinnassa ei voida osakassopimuksen tavoin pyrkiä selvittämään laatijoidensa tahtoa ja tarkoitusta, sillä yhtiöjärjestys sitoo laatijoidensa lisäksi muita nykyisiä sekä tulevia osakkeenomistajia.

Toinen ero yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeella ja osakassopimuksen lunastuslausekkeella on niiden toimintamekanismit ja siirron saajan saamat oikeudet lunastusprosessin aikana. Yhtiöjärjestyksen OYL 3:7 §:n lunastuslauseke toimii siten, että osakkeenomistaja voi vedota lunastuslausekkeen tuottamaan lunastusoikeuteensa vasta, kun osakkeet ovat siirtyneet siirron saajalle. Tämä tarkoittaa, että siirron saajalla on oikeus osakkeiden varallisuusoikeuksiin niin kauan kuin lunastusprosessi on käynnissä (OYL 3:7.4 §). Siirron saaja ei kuitenkaan saa osakkeisiin liittyviä hallinnoimisoikeuksia. Osakassopimuksen osalta asia riippuu lunastuslausekkeen sisällöstä. Etuostolausekkeen osalta prosessi ei ole sama, sillä sopijaosapuoli voi vedota etuosto-oikeuteensa jo ennen kuin osakkeiden varallisuusoikeudet siirtyisivät ulkopuoliselle ostajalle. Muunlaisten lausekkeiden osalta prosessi voi olla samanlainen tai osakassopimuksessa on voitu sopia poikkeavasta prosessista.

Jos lunastuslausekkeesta on määrätty yhtiöjärjestyksessä ja sovittu osakassopimuksessa, voidaan pohtia, sitooko osakassopimuksen lunastuslauseke sopijaosapuolia, jos osakassopimuksen ehto on yhtiöjärjestyksen vastainen vai joudutaanko tällöin soveltamaan yhtiöjärjestyksen määräyksiä. Koska osakassopimuksen sisällöstä ja ehdoista ei ole säädetty osakeyhtiölaissa, kuten yhtiöjärjestyksestä on säädetty, on mahdollista, että osakkeenomistajien välinen osakassopimus olisi yhtiöjärjestyksen vastainen. Ristiriitaa ja sen vaikutusta yhtiöjärjestyksen ja osakassopimuksen väliseen etusijajärjestykseen tulee arvioida sekä suhteessa yhtiöön että osakkeenomistajien välisiin suhteisiin.⁹⁴

Kun arvioidaan osakassopimuksen ja yhtiöjärjestyksen ristiriitaa suhteessa yhtiöön, arviointi katsotaan usein yhtiöjärjestyksen eduksi. Etenkin tilanteessa, jossa osakassopimus

---

⁹³ *Ämmälä* 1995, s. 68.

⁹⁴ *Pönkä* 2008 b, s. 60–61.

on vain tiettyjen osakkeenomistajien välinen, jolloin osakassopimus ei sido yhtiötä, osakassopimuksen ei voida katsoa ylittävän yhtiöjärjestyksen määräyksiä. Arviointi ei kuitenkaan ole yhtä yksiselitteinen, jos kaikki osakkeenomistajat ovat osakassopimuksen osapuolina, jolloin on mahdollista, että osakassopimus saatetaan katsoa sitovaksi osakkeenomistajien yksimielisen päätöksen perusteella (OYL 5:1.2 §)⁹⁵.⁹⁶

Arvioinnin lähtökohta on hieman erilainen, kun arvioidaan osakassopimuksen ja yhtiöjärjestyksen keskinäistä ristiriitaa osakkeenomistajien välisessä suhteessa. Sopimusoi-keuden yleisten periaatteiden mukaan sopimus sitoo sen osapuolia. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei yhtiöjärjestyksen määräyksiä voida pitää osakassopimuksen ylittävänä pakottavana määräyksenä osakkeenomistajien välillä. Tämän perusteella voidaan todeta, että yhtiöjärjestyksen vastainen osakassopimus sitoo sopimuksen osapuolten välillä.⁹⁷ Asiasta on esitetty myös eriäviä näkemyksiä. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty kannanottoja, joiden mukaan osakassopimusta on pidettävä pätemättömänä, mikäli se on yhtiöjärjestyksen vastainen⁹⁸.

Osakassopimuksen sitovuutta sopijapuolten välillä voitaisiin pitää perusteltuna, vaikka osakassopimus olisi yhtiöjärjestyksen vastainen, sillä osakassopimuksen laatineet ja siihen sitoutuneet osakkeenomistajat ovat tienneet tai heidän olisi pitänyt tietää osakassopimuksen olevan yhtiöjärjestyksen vastainen. Ristiriidasta huolimatta osakkeenomistajat ovat päättäneet solmia yhtiöjärjestyksen vastaisen osakassopimuksen, jolloin osakassopimus pitäisi katsoa sitovaksi ristiriidasta huolimatta.

Osakassopimuksen sitovuuden kannalta painoarvoa tulisi antaa ristiriidan tiedostamiselle. Osakkeenomistajat ikään kuin hyväksyvät sen, että osakassopimus on yhtiöjärjestyksen vastainen. Tämä pätee kuitenkin vain, mikäli kaikki osakkeenomistajat ovat osakassopimuksen osapuolina. Lisäksi on huomioitava, onko ristiriidalla vaikutusta vain osakassopimuksen osapuoliin vai myös ulkopuolisiin tahoihin. Osakkeenomistajat eivät siten voi osakassopimuksella päättää heikentää osakassopimuksen ulkopuolisen tahon oikeuksia.

---

⁹⁵ Tämä edellyttää, että kaikki yhtiön toimijat ovat osakkeenomistajia.

⁹⁶ *Pönkä* 2008 b, s. 61.

⁹⁷ Mm. *Hannula – Kari* 2007, s. 31, *Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio* 2024, s. 281.

⁹⁸ *Kansmark – Roos* 1994, s. 33.

3.4 Erilaisten lunastuslausekkeiden ja -ehtojen tavoitteista

Osakkeiden lunastaminen voi tulla kyseeseen monenlaisissa tilanteissa, minkä vuoksi lunastuslausekkeitä on erilaisia, jotta ne parhaiten palvelisivat tavoitettaan⁹⁹. Lunastuslausekkeiden muotoilu ja sijainti (osakassopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä) riippuu lausekkeen tavoitteesta. *Pönkä* on tunnistanut lunastuslausekkeelle viisi erilaista tavoitetta: 1. yhtiön omistajapiirin kontrollointi, 2. rahoitus ja varojenjako, 3. vähemmistöosakkeenomistajan suojaaminen osakeyhtiön sulautumisessa ja jakautumisessa, 4. määräysvallan keskittyminen ja 5. vaikutusvallan väärinkäyttö¹⁰⁰. Tavoitteista kolmas ei ole pienen, yksityisen osakeyhtiön kannalta relevantteja, joten sitä ei käsitellä tarkemmin.

Yhtiön omistajapiirin kontrollointiin pyrkivän lunastuslausekkeen tavoitteena on antaa yhtiön sen hetkisille osakkeenomistajille mahdollisuus vaikuttaa siihen, kenelle luovutettavat osakkeet siirtyvät. Tällainen lauseke antaa osakkeenomistajille mahdollisuuden valvoa ja tarpeen mukaan estää tulevan luovutuksen, jos he katsovat sen aiheelliseksi.¹⁰¹ Tällainen on hyvin yleistä pienissä, yksityisissä osakeyhtiöissä, joissa osakeomistus halutaan keskittää rajattuun omistajapiiriin. Lisäksi tällainen lauseke on tehokas tapa vaikuttaa yhtiön omistajapiiriin etukäteen, sillä jälkikäteen yksittäisestä osakkeenomistajasta ei ole helppoa päästä eroon.

Yhtiöjärjestyksessä omistajapiirin kontrollointiin pyrkivä lunastuslauseke muotoillaan usein OYL 3:7 §:n mukaisesti. Osakassopimuksessa sitä vastoin omistajapiirin kontrollointiin pyrkivä lauseke voidaan muotoilla vapaammin, ja usein se muotoillaankin esimerkiksi etuostolausekkeen muotoon. Osakassopimuksessa voidaan lisäksi sopia tarkemmin esimerkiksi kenelle saa luovuttaa ja millä ehdoin.¹⁰²

Yhtiön omistajapiirin kontrolloinnilla saatetaan pyrkiä myös vaikuttamaan siihen, millaisia ihmisiä osakkeenomistajina on. Tavoitteena voi esimerkiksi olla, että osakkeenomistajina on vain yhtiössä työskenteleviä henkilöitä, jolloin osakkeiden luovutustilanteissa osakkeita ei haluta luovuttaa jollekin, joka ei työskentele yhtiössä. Tällainen tavoite

---

⁹⁹ *Villa* 2003, s. 127.

¹⁰⁰ *Pönkä* 2015 b, s. 95–101.

¹⁰¹ *Pönkä* 2015 b, s. 95–96 ja *Alho et al.* 2009, s. 18. Ks. myös *Helminen* 1995 b, s. 25 ja *Helminen* 2007, s. 511.

¹⁰² *Pönkä* 2015 b, s. 95–96.

asettaa osaltaan muille osakkeenomistajille (tai yhtiölle) velvollisuuden lunastaa siirtyvät osakkeet, ja toisaalta myös osakkeenomistajille itselleen velvollisuuden luopua osakkeistaan, mikäli työsuhde yhtiöön päättyy.¹⁰³

Rahoitukseen ja varojenjakoon tähtävään lunastuslausekkeen mukaan yhtiölle annetaan oikeus tai velvollisuus hankkia tai lunastaa yhtiön omia osakkeita vastikkeetta tai vastiketta vastaan. OYL 15:10 §:ssä säädetään ehdoista, joista on määrättävä yhtiöjärjestyksessä, mikäli lunastusehto on yhtiöjärjestyksessä. Yhtiö voi päättää omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta myös ilman nimenomaista yhtiöjärjestyksen määräystä, jolloin päätös asiasta on tehtävä yhtiökokouksessa (OYL 15:5 §). Rahoitukseen ja varojenjakoon tähtävään lunastusehdon tavoitteena on tarjota yhtiölle yksi varojenjakomuoto lisää ja toisaalta tarjota osakkeenomistajille verorasitteeltaan kevyempi tapa yhtiön varoja jaettaessa.¹⁰⁴

Rahoitukseen ja varojenjakoon liittyvästä lunastuslausekkeesta voidaan sopia myös osakassopimuksella. Osakassopimuksessa voidaan sopia, että yhtiöllä on oikeus tai velvollisuus hankkia tai lunastaa siirtyvät osakkeet tai sellaiset osakkeet, jotka osakkeenomistaja tietyn osakassopimuksen ehdon perusteella on velvollinen luovuttamaan. Esimerkiksi ehto, jonka mukaan osakkeenomistajan on oltava työsuhhteessa yhtiöön, on sellainen, joka rikkoutuessaan asettaa osakkeenomistajan velvolliseksi luopumaan osakkeistaan.

Vaikutusvallan väärinkäyttöön liittyvä lunastuslauseke on luonteeltaan sanktioperusteinen, mikä tarkoittaa, että lauseke antaa suojaa osakkeenomistajan mahdollisia väärinkäytöksiä vastaan¹⁰⁵. Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä OYL 23:1 §:n mukaisesta lunastusvelvollisuudesta. Sen mukaan osakkeenomistaja on velvollinen lunastamaan toisen osakkeenomistajan osakkeet, mikäli tämä on tahallaan väärinkäyttänyt vaikutusvaltaansa yhtiössä ja toiminut OYL 1:7 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisesti tai myötävaikuttanut osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen rikkomiseen (OYL 23:1 §). Pykälän soveltamisen edellytyksenä on, että toinen osakkeenomistaja nostaa kanteen asiasta. Säännös ei kuitenkaan anna suojaa tilanteessa, jos osakkeenomistaja rikkoo osakassopimusta¹⁰⁶.

---

¹⁰³ Pönkä 2015 b, s. 97.

¹⁰⁴ Mähönen – Villa 2020, s. 582–584 ja Pönkä 2015 b, s. 97–98.

¹⁰⁵ Pönkä 2015 b, s. 101.

¹⁰⁶ HE 109/2005, s. 204.

OYL 23:1 §:n edellytykset eivät kuitenkaan täyty kevein perustein. Säännös tulee sovellettavaksi lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa osakkeenomistajan vaikutusvallan väärinkäyttö on systemaattista¹⁰⁷ ja tahallista, mikä tekee osakkeenomistajan muihin oikeussuojakeinoihin vetoamisen vaikeaksi.¹⁰⁸ Lunastusvelvollisuuden syntymiseen ei siten riitä osakkeenomistajien välinen erimielisyys tai laillinen vaikutusvallan käyttö.

Samanlaisesta sanktioperusteisesta lunastuslausekkeesta voidaan sopia myös osakassopimuksessa. Osakassopimuksen sanktioluonteisen lunastuslausekkeen tarkoituksena on vahvistaa sopimuksen sitovuutta ja kannustaa sopijaosapuolia toimimaan osakassopimuksen mukaisesti. Kannustinvaikutusta vahvistaa usein myös määräys sopimussakosta. Lunastuslausekkeen tarkoituksena on asettaa osakkeiden lunastusvelvollisuus siltä varalta, että osakkeenomistaja rikkoo osakassopimusta, yhtiöjärjestyksen määräyksiä tai esimerkiksi osakkeenomistajien välistä yhdenvertaisuutta.¹⁰⁹

Osakassopimuksessa lunastusvelvollisuus voidaan asettaa siten, että rikkomuksen tehnyt osakkeenomistaja joutuu sanktioluonteisesti luovuttamaan osakkeensa muille osakkeenomistajille tai yhtiölle¹¹⁰. Sanktion tehostamiseksi lunastushinta asetetaan usein tarkoituksella käypää arvoa alhaisemmaksi. Lunastuslauseke tai -ehto voidaan määritellä myös loukattua osapuolta suojaavaksi siten, että loukatulla osapuolella on oikeus vaatia osakkeidensa lunastamista. Tällä tavoin loukattu osakkeenomistaja pääsee irrottautumaan halutessaan yhtiöstä. Tällöin lunastushinta saatetaan asettaa jopa osakkeiden käypää arvoa korkeammaksi sanktioluonteisuuden nimissä.¹¹¹

Pienen, yksityisen osakeyhtiön kontekstissa toiminnan sujuvuuden kannalta voi olla merkityksellistä sopia lunastuslausekkeiden osalta sellaisista ehdoista, jotka mahdollistavat sujuvan päätöksenteon lunastustilanteista ja muuttuvista omistusosuuksista huolimatta. Tämä tarkoittaa, että lunastuslausekkeen ehdot muotoillaan esimerkiksi siten, että lunastustilanteessa siirtyvät osakkeet jakautuvat kaikille osakkeenomistajille heidän omistusosuuksiensa mukaisesti, jolloin osakkeenomistajien välinen omistusosuus pysyy

---

¹⁰⁷ Tämä tarkoittaa, että lähtökohtaisesti yksittäinen yhtiöjärjestyksen tai osakeyhtiölain vastainen toimi ei riitä synnyttämään OYL 23:1 §:n mukaista lunastusvelvollisuutta. *Vahtera* 2013, s. 15.

¹⁰⁸ HE 109/2005, s. 203. Ks. myös *Pönkä* 2015 b, s. 751 ja *Mähönen – Villa* 2020, s. 899–900.

¹⁰⁹ *Pönkä* 2015 b, s. 102. Ks. myös *Klami-Wetterstein* 2020, s. 639–640.

¹¹⁰ *Villa* 2003, s. 148.

¹¹¹ *Pönkä* 2015 b, s. 102.

suhteellisesti samana.¹¹² Osakassopimukseen voidaan toisaalta myös määrittää suhteellinen omistusosuus, jota osakkeenomistaja ei saa ylittää. Tällaisella rajoituksella pyritään estämään määräysvaltasuhteiden liiallinen muuttuminen, mikä voisi hankaloittaa muiden osakkeenomistajien päätöksentekomahdollisuuksia.

Osakassopimuksen lunastuslausekkeella voidaan tavoitella myös sellaisia asioita, jotka yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeella eivät olisi lainmukaisia. Osakassopimuksen lunastuslausekkeen osalta voidaan sopia esimerkiksi, että osakassopimuksen osapuoli ei saa hankkia tiettyä omistusosuutta suurempaa määrää osakkeita. Tällainen osakkeiden hankkimista rajoittava lunastusehto ei olisi yhtiöjärjestyksessä mahdollinen. Korkeimman oikeuden tapaus KKO 2025:13 osoittaa tämän.

Ratkaisussa KKO 2025:13 yksityisen osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen oli otettu määräys, jonka mukaan osakkeenomistaja, jonka omistusosuus yhtiössä saavutti tai ylitti 30 prosenttia tai 50 prosenttia, oli velvollinen lunastamaan muiden osakkeenomistajien osakkeet, mikäli muut osakkeenomistajat lunastusta vaativat. Lunastushinnaksi oli määrätty osakkeiden käypä arvo lisättynä 15 prosentilla. Tämä tarkoitti, että osakkeenomistaja saattoi joutua lunastamaan lähes 70 prosentin osuuden osakkeiden käypää arvoa korkeammalla hinnalla toisen osakkeenomistajan niin vaatiessa.

Korkein oikeus katsoi, että määritetty lunastushinta johtaa lähes aina osakkeiden arvon ylittävään lunastushintaan, mikä saattaa olla lunastusvelvolliselle taloudellisesti kannattamaton. Ylisuuren lunastushinnan katsottiin rajoittavan merkittävästi yhtiön osakkeiden hankintaa ja siten olevan OYL 3:6 §:n vastainen.

Ratkaisun kohteena oleva lunastuslauseke voisi kuitenkin olla osana osakassopimusta, mikäli sopimuksen osapuolet hyväksyisivät sellaisen. Osakassopimuksen sopimusvapaus mahdollistaa siten laajemmin erilaisten tavoitteiden asettamisen lunastuslausekkeelle. Lisäksi, kun kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolina osakassopimuksessa, osakassopimuksen lunastuslausekkeen vaikutuspiirissä ovat kaikki yhtiön osakkeet.

---

¹¹² *Helminen* 1995 b, s. 25 ja *Rinkineva* 1989, s. 63.

4 LUNASTAJATAHON MERKITYKSESTÄ OSAKASSOPIMUKSEN LUNASTUSEHDON YHTIÖOIKEUDELLISEEN VAIKUTUKSEEN

4.1 Lunastajatahon valinta ja sen vaikutukset

4.1.1 Lunastajatahosta yleisesti

Lunastuslausekkeen tai -ehdon yhteydessä on määriteltävä, kenellä on oikeus lunastuslausekkeen tai -ehdon mukaiseen lunastamiseen. OYL 3:7.1 §:n mukaan lunastusoikeus voidaan määrätä osakkeenomistajalle, yhtiölle tai muulle kolmannelle henkilölle. Mainittu pykälä mahdollistaa siten käytännössä lunastusoikeuden määrittämisen kenelle tahansa. Pykälässä lisäksi mainitaan, että lunastuslausekkeessa on määrättävä lunastukseen oikeutettujen tahojen keskinäinen etusijajärjestys, mikäli lunastukseen oikeutettuja on useampia. Pykälä siten mahdollistaa myös sen, että lunastukseen oikeutettuja voi olla useampia kuin yksi, mikä osaltaan laajentaa mahdollisuuksia päättää lunastamisesta ja vaikuttaa lunastamisen onnistumiseen.

Tyypillisesti lunastuslausekkeessa määrätään, että lunastusoikeus on ensisijaisesti yhtiön muilla osakkeenomistajilla ja toissijaisesti yhtiöllä itsellään. Tämä tarkoittaa, että jos kukaan osakkeenomistajista ei käytä lunastusoikeuttaan, lunastusoikeus siirtyy yhtiölle. Ei ole kuitenkaan poissuljettua, että lunastusoikeus olisi määrätty ensisijaisesti tai vain yhtiölle tai vain muille osakkeenomistajille.¹¹³

Lunastuslausekkeesta ja sen tavoitteista riippuen lunastukseen oikeutetuista tahoista voidaan määrätä siten, että ensisijaisella lunastajataholla on *oikeus* lunastaa siirtyvät osakkeet ja toissijaisella taholla on *velvollisuus* lunastaa osakkeet. Tämä ei kuitenkaan ole pakollista, ja lunastaminen voidaan määrätä molemmille oikeudeksi. Mikäli kuitenkin lunastaminen määrätään toissijaiselle taholle velvollisuudeksi, voidaan varmistua siitä, että

---

¹¹³ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, I OSA Yleiset periaatteet, perustaminen ja osakkeet, 3 luku. Osakkeet, Osakkeen luovutettavuus, 7 §, Pönkä 2015 b, s. 217 ja Helminen 2007, s. 511.

osakkeet tulevat lopulta lunastetuiksi. Muuten saattaisi käydä niin, että kukaan lunastukseen oikeutetuista tahoista ei käytä lunastusoikeuttaan, jolloin osakkeet saattaisivat jäädä kokonaan lunastamatta. Tämä puolestaan tarkoittaisi, että osakkeet siirtyisivät mahdollisesti ei-toivotulle taholle tai osakkeistaan eroon haluava ei yksinkertaisesti pääsisi eroon osakkeistaan. Etenkin pienen ja yksityisen osakeyhtiön osakkeiden osalta jälkimmäinen voisi olla mahdollinen, sillä kiinnostuneita ostajaehdokkaita voi olla vaikea löytää.

Lunastuslausekkeen tavoitteet tulee ottaa muutenkin huomioon, kun päätetään lunastuslausekkeen mukaisista lunastukseen oikeutetuista tahoista. Jos lunastuslausekkeen tavoitteena on yhtiön omistajapiirin kontrollointi, määrätään lunastusoikeus tyypillisesti muille yhtiön osakkeenomistajille tai yhtiölle¹¹⁴. Yhtiön omistajapiirin kontrollointi on pääasiassa yhtiön osakkeenomistajien intressissä oleva tavoite, jolloin on intuitiivista määrätä osakkeenomistajat lunastukseen oikeutetuiksi tahoiksi. Jos puolestaan tavoitteena on varojenjakoa yhtiön omien osakkeiden hankkimisella, lunastusoikeus määrätään yhtiölle, joka on lunastuslausekkeen tavoitteen saavuttamisen kannalta ainoa mahdollinen lunastajataho. Lunastuslausekkeen tavoitetta ei siten tule sivuuttaa, kun määrätään lunastukseen oikeutetusta tahosta.

Lunastuslausekkeen tavoitteiden lisäksi lunastukseen oikeutetun tahon määrittämisessä tulee ottaa huomioon se, sisältyykö lunastuslauseke yhtiöjärjestykseen vai osakassopimukseen. Yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen mukaiseen lunastamiseen oikeutettu taho riippuu siitä, onko yhtiöjärjestyksessä OYL 3:7 §:n lunastuslauseke vai OYL 15:10 §:n lunastusehto. OYL 3:7 §:n mukaan lunastusoikeus voidaan antaa osakkeenomistajalle, yhtiölle tai kolmannelle, mikä tarkoittaa, että lunastajatahosta voi päättää hyvin vapaasti. OYL 15:10 §:n säännökset koskevat tilanteita, joissa yhtiö on lunastajana, jolloin säännöstä ei voida soveltaa muihin tilanteisiin.

Osakassopimuksen osalta merkitystä on puolestaan sillä, onko lunastajataho osakassopimuksen osapuolena vai ei. Kuten aiemmin on todettu, osakassopimus sitoo vain sopimukseen sitoutuneita osapuolia eikä sopimuksella voida asettaa velvollisuuksia sopimuksen ulkopuoliselle taholle. Käytännössä voisi kuitenkin olla mahdollista määrittää osakassopimuksessa, että lunastusoikeus on sopimuksen ulkopuolisella taholla, jolloin

---

¹¹⁴ *Pönkä* 2015 b, s. 218.

ulkopuolinen voisi lunastaa osakkeet niin halutessaan. Tämä ei kuitenkaan olisi velvollisuus, jolloin on riskinä, että lunastusta ei tapahdu.

Mikäli lunastajatahoksi valitaan osakkeenomistajista ja yhtiöstä erillinen kolmas taho, lunastaminen ei käytännössä voi olla velvollisuus huolimatta siitä, onko lunastamisesta päätetty osakassopimuksessa tai määrätty yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöjärjestys sitoo vain yhtiötä ja sen osakkeenomistajia ja osakassopimus sen osapuolia, jolloin kumpaankaan kuulumatolle taholle ei voida pätevästi asettaa velvollisuuksia. Asia lienee muutenkin harvinaisempi, sillä aiemmin esitettyjen lunastuslausekkeen tavoitteiden ja osakassopimuksen tarkoituksen perusteella lunastajatahoksi olisi tarkoituksenmukaisempaa määrätä osakkeenomistajat tai yhtiö.

4.1.2 Osakkeenomistaja lunastajana

Kun lunastajatahona ovat osakkeenomistajat, täytyy määritellä se, ovatko kaikki osakkeenomistajat oikeutettuja lunastamaan osakkeet vai vain osa osakkeenomistajista, ja tapahtuuko lunastaminen osakkeenomistajien suhteellisen omistusoikeuden mukaisesti vai tästä poiketen. Tyypillisesti sekä yhtiöjärjestyksessä että osakassopimuksessa lunastuslausekkeen osalta määrätään, että kaikki yhtiön osakkeenomistajat ovat oikeutettuja lunastamaan siirtyvät osakkeet¹¹⁵. Tällainen määräys tarkoittaa, että kaikilla osakkeenomistajilla on yhtäläinen oikeus lunastamiseen ja lunastaminen tapahtuu osakkeenomistajien suhteellisen omistusoikeuden mukaisesti.¹¹⁶

Lunastusoikeuden määrääminen koskemaan kaikkia osakkeenomistajia ei kuitenkaan tarkoita kirjaimellisesti kaikkia osakkeenomistajia. Oikeuskirjallisuudessa on pidetty vahvana käsityksenä, jopa kiistattomana, että kaikkia osakkeenomistajia koskeva lunastusoikeus ei kuitenkaan koske osakkeistaan luopuvaa osakkeenomistajaa. Osakkeistaan luopuva osakkeenomistaja on toiminnallaan käynnistänyt osakkeiden siirtymisen ja siten aktualisoinut muiden osakkeenomistajien lunastusoikeuden. Tätä on oikeuskirjallisuudessa pidetty osakkeistaan luopuvan osakkeenomistajan selkeänä toimena ja osoituksena siitä,

---

¹¹⁵ *Pönkä* 2015 b, s. 218.

¹¹⁶ *Pönkä* 2015 b, s. 224 ja *Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio* 2024, s. 389–390.

että hän luopuu lunastusoikeudestaan.¹¹⁷ Tulkinta on johdonmukainen, sillä ilmoittaessaan aikeistaan luopua osakkeistaan, osakkeenomistaja toimii täysin päinvastaisesti osakkeiden lunastamiseen nähden, mikä puoltaa oikeuskirjallisuudessakin esitettyä tulkintaa lunastusoikeudesta luopumista.

Sopimusvapauden ansiosta osakassopimuksessa lunastusehdon lunastukseen oikeutetusta tahosta voidaan päättää hyvin vapaasti ja yksityiskohtaisesti. Osakassopimuksen osapuolina olevat osakkeenomistajat voivat päättää lähes vapaasti siitä, kenellä on oikeus lunastamiseen. Yhtiöjärjestyksestä vapaampi mahdollisuus päättää lunastukseen oikeutetusta tahosta tarkoittaa, että osakassopimuksessa voidaan tarkemmin päättää yksittäisten osakkeenomistajien välisestä oikeudesta lunastaa. Osakassopimuksessa voidaan esimerkiksi päättää, että lunastusoikeus on ensisijaisesti yhtiön perustajaosakkaalla tai pienimmän osuuden omistavalla osakkeenomistajalla riippuen täysin siitä, millaisiin asioihin lunastamisella ja siten kasvavalla omistusosuudella tähdätään. Tässäkin on siten mahdollisuus ottaa huomioon osakassopimuksen tavoitteet ja tarkoitus.

Tarkemmasta osakkeenomistajien välisestä etusijajärjestyksestä voidaan kuitenkin määrätä myös yhtiöjärjestyksessä, mikä tarkoittaa, että poiketaan osakkeenomistajien välisen suhteellisen omistuksen mukaisesta lunastamisesta. Tämä voidaan toteuttaa joko niin, että yhtiöjärjestyksessä nimenomaisesti määrätään, keillä on oikeus lunastamiseen ja missä etusijajärjestyksessä tai niin, että lunastukseen oikeutettujen etusijajärjestys jätetään jonkin toisen tahon, esimerkiksi hallituksen, päätettäväksi.¹¹⁸ Päätöksenteon jättäminen hallituksen vastuulle nostaa esiin yhdenvertaisuusnäkökulman. Hallituksen on noudatettava OYL 1:7 §:n yhdenvertaisuusperiaatetta, mikä puolestaan tarkoittaa, että lunastamisen etusijajärjestys ei saa tuottaa epäoikeutettua etua yhdelle osakkeenomistajalle muihin osakkeenomistajiin nähden¹¹⁹.

Osakkeenomistajien suhteellisen omistusosuuden sivuuttavasta lunastamisesta on aiemman esitetyn perusteella käytännössä helpompi sopia osakassopimuksella, vaikka se olisi mahdollista myös yhtiöjärjestyksessä. Jos yhtiöjärjestyksessä määrätään esimerkiksi, että

---

¹¹⁷ *Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2024*, s. 389, *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021*, I OSA Yleiset periaatteet, perustaminen ja osakkeet, 3 luku. Osakkeet, Osakkeen luovutettavuus, 7 § ja *Pönkä 2015 b*, s. 218–219.

¹¹⁸ *Pönkä 2015 b*, s. 225–227.

¹¹⁹ *Pönkä 2015 b*, s. 227–228.

lunastamiseen on oikeutettu ensisijaisesti enemmistöosakas tai muutamat enemmistöosakkaat, yhtiö ei vaikuta houkuttelevalta ja vaikutusmahdollisuuksia edistävältä yhtiöltä muiden ja mahdollisesti uusien osakkeenomistajien silmissä. Jos tämä kuitenkin on osakkeenomistajien, erityisesti enemmistöosakkeenomistajien, tavoitteena, määräys on täysin pätevä ja laillinen.

4.1.3 Yhtiö lunastajana

Osakkeenomistajien lisäksi tai sijaan yhtiölle voidaan antaa oikeus lunastaa siirtyvät tai myytävät osakkeet. Usein yhtiölle asetetaan oikeus lunastaa siirtyvät tai myytävät osakkeet, jotta välttyään tilanteelta, jossa kukaan osakkeenomistajista ei käytä lunastusoikeuttaan. Näin varmistetaan, että osakkeet tulevat lunastetuiksi, vaikka yksikään osakkeenomistaja tai muu ennen yhtiötä etusijajärjestyksessä oleva taho ei käyttäisi oikeuttaan. Lisäksi, kuten aiemmin on todettu, on myös sellaisia lunastustilanteita, joiden tavoitteiden saavuttamiseksi yhtiö on ensisijaisena ja ainoana lunastajatahona.

Kun yhtiö on siirtyvien tai myytävien osakkeiden lunastajana, on huomattava merkitys sillä, onko lunastamisesta päätetty osakassopimuksessa vai määrätty yhtiöjärjestyksessä vai ei kummassakaan, jolloin lunastamisesta on päätettävä erikseen OYL 15.1 §:n mukaisesti. Kun lunastamisesta päätetään osakassopimuksessa, on huomioitava, että osakassopimuksella voidaan asettaa oikeuksia tai velvollisuuksia vain osakassopimuksen osapuolille, ei sopimuksen ulkopuolisille tahoille¹²⁰. Tämä tarkoittaa, että osakassopimuksen mukaiseen lunastamiseen voi olla oikeutettu vain sellainen taho, joka on osakassopimuksen osapuolena. Mikäli siten lunastusoikeus haluttaisiin antaa yhtiölle, yhtiön tulisi olla osapuolena osakassopimuksessa, jotta osakassopimukseen kirjoitetut lunastamisen ehdot, velvoitteet ja muut yksityiskohdat tulisivat yhtiötä sitovaksi.

Yhtiö voidaan asettaa lunastukseen oikeutetuksi tai velvoitetuksi myös yhtiöjärjestyksessä. Yhtiöjärjestyksessä yhtiölle voidaan asettaa lunastusoikeus joko lunastuslausekkeella (OYL 3:7 §) tai lunastusehdolla (OYL 15:10 §). Sen sijaan lunastusvelvollisuus voidaan asettaa vain lunastusehdolla (OYL 15:10 §). Yhtiöjärjestyksen osalta ei ilmene

---

¹²⁰ Hemmo 2018, s. 72. Ks. myös Saarnilehto 1995, s. 182–183.

samoja ongelmia kuin osakassopimuksen osalta, sillä vahvistettu yhtiöjärjestys sitoo yhtiötä automaattisesti osakeyhtiölain mukaan. Lunastamisesta määrääminen yhtiöjärjestyksessä tuo mukanaan kuitenkin osakeyhtiölain säännökset ja vaatimukset säännösten noudattamisesta ollakseen lainvoimainen. Kun yhtiö on siirtyvien tai myytävien osakkeiden lunastaja, lunastusprosessi on hieman erilainen kuin osakkeenomistajan ollessa osakkeiden lunastajana.

Osakeyhtiölain 15. luvussa säädetään yhtiön omista osakkeista. Luvussa säädetään niistä säännöksistä, joita on noudatettava, kun yhtiö hankkii, lunastaa tai ottaa pantiksi omia osakkeitaan ilman yhtiöjärjestyksen määräystä (OYL 15:1 §). Lisäksi luvussa todetaan, että kyseisen luvun säännöksiä ei sovelleta, mikäli yhtiö saa omat osakkeensa vastikkeetta (OYL 15:2.1.3 §). Tutkielman rajauksien vuoksi osakkeiden vastikkeettomaan siirtymiseen ei syvennytä tämän enempää.

Kun yhtiö hankkii tai lunastaa osakkeensa vastikkeellisesti, on huomioitava kaksi asiaa: lunastamisesta päättäminen ja varojen jakokelpoisuus. Päätöksenteon kannalta merkitystä on sillä, onko yhtiön lunastusoikeudesta tai -velvollisuudesta määrätty yhtiöjärjestyksessä vai ei. Lisäksi on vielä erotettava yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa ja tästä poikkeavassa suhteessa. Kun yhtiö hankkii tai lunastaa omia osakkeitaan muussa kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa, kyseessä on omien osakkeiden suunnattu hankkiminen tai lunastaminen (OYL 15:6 §).

Mikäli yhtiöjärjestyksessä ei ole OYL 15:10 §:n mukaista määräystä omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta, OYL 15:5.1 §:n mukaan tästä on päätettävä yhtiökokouksessa. Lisäksi momentissa täsmennetään, että julkisessa osakeyhtiössä päätös on tehtävä OYL 5:27 §:n mukaisella määräenemmistöllä. Yksityisessä osakeyhtiössä sen sijaan yhtiökokouksessa tehtävän päätöksenteon tueksi ei vaadita määräenemmistön kannatusta, vaan yksinkertaisen enemmistön¹²¹ kannatus riittää, ellei yhtiöjärjestyksessä ole määrätty määräenemmistövaatimuksesta tai muusta¹²².

---

¹²¹ Yksinkertainen enemmistö tarkoittaa, että päätöstä tulee kannattaa vähintään yli puolet annetuista äänistä, jotta päätös syntyy.

¹²² *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2021, IV OSA Yhtiön varojen jakaminen, 15 luku. Yhtiön omat osakkeet, Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen, 5 §.

Mikäli yhtiöjärjestyksessä on määräys omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta (OYL 15:10 §), päätöksentekoprosessi on hieman kevyempi verrattuna päätöksentekoon ilman yhtiöjärjestyksen määräystä (OYL 15:1 §)¹²³. Tällaisessa tilanteessa yhtiökokous voi valtuuttaa hallituksen tekemään päätöksen omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta, mikäli yhtiöjärjestyksessä ei nimenomaisesti ole määrätty päätöksentekoon kuuluvan yhtiökokoukselle (OYL 15:10.2 §). Tällainen valtuutus ei kuitenkaan koske muita päätöksiä kuin varsinaisen hankkimis- tai lunastamispäätöksen¹²⁴. Lisäksi on huomioitava, että yksityinen osakeyhtiö ei voi hankkia tai lunastaa kaikkia omia osakkeitaan (OYL 15:11.2 §).

Yhtiön omien osakkeiden suunnatussa hankkimisessa tai lunastamisessa on kyse osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta osakkeenomistajien omistusosuuksista poikkeavassa suhteessa. Hankinta tai lunastaminen nimensä mukaisesti suunnataan tiettyihin osakkeisiin, ja hankinta tai lunastaminen muuttaa osakkeenomistajien välisiä suhteellisia omistusosuuksia.¹²⁵ Edelleen on erotettava suunnattu *hankkiminen* ja suunnattu *lunastaminen*.

Suunnattu hankkiminen edellyttää yhtiön kannalta painavaa taloudellista syytä (OYL 15:6.1 §), jonka ensisijaisena tarkoituksena on korostaa OYL 1:7 §:n osakkeenomistajien välistä yhdenvertaisuusperiaatetta. Suunnattu hankkiminen ei siten saa tuottaa epäoikeutettua etua yhdelle osakkeenomistajalle, jolloin painavan taloudellisen syyn tulisi olla sellainen, jossa suunnatun hankkimisen tuottamat hyödyt osakkeenomistajille ylittävät osakkeenomistajien yhdenvertaisuuden loukkaamisesta aiheutuvat haitat.¹²⁶ Yksityisissä osakeyhtiöissä omien osakkeiden suunnattu hankkiminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi sukupolvenvaihdoksien yhteydessä¹²⁷.

Lisäksi suunnatun hankkimisen osalta on kiinnitettävä huomiota tarjotun vastikkeen ja osakkeen käyvän hinnan suhteeseen (OYL 15:6.1 §). Etenkin yksityisissä osakeyhtiöissä osakkeen käyvän hinnan määrittäminen on hyvin vaikeaa, minkä vuoksi suunnatun

---

¹²³ Pönkä 2015 b, s. 381.

¹²⁴ Pönkä 2015 b, s. 393.

¹²⁵ Ks. *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2021, IV OSA Yhtiön varojen jakaminen, 15 luku. Yhtiön omat osakkeet, Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen, 6 §, Suunnattu hankkiminen.

¹²⁶ HE 109/2005, s. 138. Ks. myös *Mähönen – Villa* 2020, s. 587–588.

¹²⁷ *Kyläkallio – Iiro – Kyläkallio* 2024, s. 1089–1091. Ks. myös *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2021, IV OSA Yhtiön varojen jakaminen, 15 luku. Yhtiön omat osakkeet, Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen, 6 §.

hankkimisen hyväksyttävyyden arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota tarjottuun hintaan, jotta se ei ylitä osakkeiden käypää hintaa¹²⁸. Suunnatussa hankkimisessa ylipäänsä on kiinnitettävä erityistä huomiota osakkeenomistajien yhdenvertaisuuteen sekä suunnatun hankkimisen toteuttamisessa että ehdoissa.¹²⁹ Osakeyhtiölaissa ei sen sijaan ole asetettu rajoitteita sille, että tarjottu hinta alittaisi osakkeiden käyvän arvon, mikäli osakkeistaan luopuva osakkeenomistaja hyväksyisi alihinnan¹³⁰.

Suunnatun lunastamisen osalta ei ole samanlaisia edellytyksiä kuin suunnatun hankkimisen osalta. Painavaa taloudellista syytä ei tarvita, sillä omien osakkeiden suunnattu lunastaminen on mahdollista vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella yksimielisesti (OYL 15:6.2 §). Suunnatun lunastamisen osalta ei myöskään tarjotulla hinnalla ole yhtä suurta merkitystä arvioitaessa lunastamisen hyväksyttävyyttä.¹³¹ Tässäkin ratkaisevaa lie-nee se, että suunnattu lunastaminen on mahdollista vain kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella, jolloin tarjottu hinta katsotaan sopivaksi, mikäli osakkeenomistajat eivät vastusta esitystä osakkeiden suunnatusta lunastamisesta.

OYL 15:7 §:ssä on eritelty seitsemän kohtaa, joista on mainittava hankkimis- ja lunastamispäätöksessä. Pykälän mukaan päätöksessä on mainittava muun muassa, onko kyseessä hankkiminen vai lunastaminen (ensimmäinen kohta) sekä osakkeista maksettava vastike ja perustelut vastikkeen määrittelylle (viides kohta). Mikäli kyseessä on omien osakkeiden suunnattu hankkiminen, edellä mainituilla kohdilla on erityistä merkitystä suunnatun hankkimisen toteutumisen hyväksyttävyyden kannalta. Pykälän tarkoituksena on asettaa hankkimis- ja lunastamispäätöksen sisällölle vähimmäisvaatimukset, jotta päätöksen tekemisen jälkeen voitaisiin välttyä tulkinnanvaraisuuksilta.¹³² Pykälässä ei kuitenkaan kielletä täydentämästä päätöstä muilla tiedoilla¹³³.

Kun yhtiö hankkii tai lunastaa omia osakkeitaan vastikkeellisesti, päätöksenteon lisäksi on huomioitava hankkimisessa tai lunastamisessa käytettävät varat ja niiden

---

¹²⁸ *Vahtera* 2018, s. 361.

¹²⁹ HE 109/2005, s. 138.

¹³⁰ *Kyläkallio – Irola – Kyläkallio* 2024, s. 1091.

¹³¹ *Kyläkallio – Irola – Kyläkallio* 2024, s. 1089 ja 1091. Ks. myös *Pönkä* 2015 b, s. 407.

¹³² *Pönkä* 2015 b, s. 413 ja *Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho* 2021, IV OSA Yhtiön varojen jakaminen, 15 luku. Yhtiön omat osakkeet, Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen, 7 §, Pykälän tarkoitus. Ks. myös *Villa* 2003, s. 134–135.

¹³³ HE 109/2005, s. 139.

jakokelpoisuus¹³⁴. Kun kyseessä on vastikkeellinen yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen, on kyse aina yhtiön varojenjaosta, jolloin omien osakkeiden hankkimis- ja lunastamissäännösten lisäksi on huomioitava osakeyhtiölain varojenjakosäännökset (OYL 13 luku). Varojenjakosäännösten kannalta ei siten ole merkitystä, onko kyseessä omien osakkeiden hankkiminen vai lunastaminen suunnattuna vai osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa.

OYL 13:2 §:n mukaan ”Varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.”. Tämä tarkoittaa, että omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta päätettäessä tulee ottaa huomioon myös yhtiön maksukyky. Edelleen tämä tarkoittaa, että hallitus ei saa esittää jaettavaksi varoja siten, että jako aiheuttaisi yhtiölle maksukyvyttömyyden¹³⁵. Tutkielman aiheen ja rajauksen vuoksi varojen jakokelpoisuuteen ja yhtiön maksukykyyn ei syvennytä tämän enempää.

4.2 Lunastajatahon merkitys osakassopimuksen lunastusehdon yhtiöoikeudelliseen vaikutukseen

4.2.1 Lunastajana osakassopimuksen muut osakkeenomistajat tai kolmas taho

Osakassopimuksen lunastusehdon lunastajatahona voi olla kuka tahansa osakassopimuksen osapuolina olevista osakkeenomistajista. Lisäksi lunastusoikeus voidaan antaa sopimuksen ulkopuoliselle taholle, mutta tällöin kyseessä on nimenomaan lunastusoikeus, ei -velvollisuus. Sopimuksella ei voi asettaa velvollisuuksia sopimuksen ulkopuoliselle taholle. Oikeuksia voi sen sijaan antaa, sillä oikeudet eivät velvoita, vaan antavat jonkinlaisen mahdollisuuden. Jos lunastusoikeus annetaan sopimuksen ulkopuoliselle taholle, ennalta määritetyt ehdot eivät sido ulkopuolista tahoja, ellei tämä hyväksy niitä.

---

¹³⁴ Pönkä 2015 b, s. 371.

¹³⁵ HE 109/2005, s. 125.

Lunastajatahon valinta määrittää pitkälti sen, millainen lunastusprosessi tulee olemaan. Jos lunastaminen tapahtuu osakassopimuksen osapuolten välillä, jolloin lunastettavat osakkeet siirtyvät yhdeltä osakassopimuksen osapuolelta toiselle tai muille osapuolille, lunastaminen tapahtuu käytännössä täysin osakassopimuksen ehdoin. Tällaisessa tilanteessa sopimuksen osapuolet voivat jopa poiketa osakassopimuksen ehdoista, mikäli kaikki osapuolet hyväksyvät ehdoista poikkeamisen eikä poikkeaminen loukkaa mahdollisten velkojien tai muiden osapuolien oikeuksia. Lisäksi poikkeaminen on yksinkertaisempaa verrattuna esimerkiksi yhtiöjärjestyksen mukaiseen lunastamiseen, sillä osakkeenomistajat voivat yhdessä päättää poikkeamisesta ilman virallisia päätöksentekoprosesseja.

Osakassopimuksen mukaisen lunastamisen onnistumisen kannalta on yksinkertaisinta, että lunastajana ovat sopimuksen muut osakkeenomistajat. Tällöin lunastamisessa noudatetaan osakassopimuksen mukaisia lunastamisen ehtoja. Ideaalitulanteessa osakassopimuksen mukaisesta lunastamisesta on sovittu sen verran yksityiskohtaisesti ja aukottomasti, että lunastamiseen ei liity mitään epäselvyyksiä tai tulkinnanvaraisuuksia, jotka osapuolten tulisi ratkaista neuvottelemalla tai lain avulla taikka ääritapauksessa oikeusteitse välimiesmenettelyssä.

Yllä kuvattu tilanne tarkoittaa, että lunastaminen tapahtuu täysin osakassopimuksen mukaisilla ehdoilla ja sopijaosapuolten välillä. Tällaisessa lunastustilanteessa yhtiöoikeudella ja osakeyhtiölailalla ei tosiasiallisesti ole mitään vaikutusta. Kun lunastaminen tapahtuu osakassopimuksen sisältämin ehdoin ja ilman tulkinnan tarvetta, yhtiöoikeus on täysin ulkopuolelle jäävä asia, vaikka kyseessä on osakeyhtiö, osakkeenomistajat ja osakkeiden lunastaminen, jotka käsitteinä liittyvät vahvasti yhtiöoikeuteen ja osakeyhtiölakiin.

Yllä kuvatussa tilanteessa osakkeenomistajat voidaan ajatella luonnollisina henkilöinä, joiden välille on solmittu sopimus, joka velvoittaa tekemään jotain, kun tietynlainen tilanne on käsillä. Tässä tapauksessa kyse on osakkeiden lunastamisesta, kun osakkeenomistaja haluaa luopua osakkeistaan tai on velvoitettu luopumaan osakkeistaan osakassopimuksen mukaisista syistä.

Kun osakkeenomistaja on lunastajana osakassopimuksen mukaisessa lunastamisessa, yllä esitetyn kannalta ei ole merkitystä sillä, onko kyseessä lunastusoikeus vai -velvollisuus. Tässä tapauksessa lunastusoikeus tarkoittaa, että osakkeenomistajilla on oikeus lunastaa,

toisin sanoen lunastaminen on vapaaehtoista, ja lunastusvelvollisuus tarkoittaa, että lunastaminen on pakollista. Harvinaisempaa lienee, että lunastaminen asetettaisiin velvollisuudeksi muille osakkeenomistajille, sillä tämä tarkoittaisi, että jonkun olisi pakko lunastaa osakkeet. Se puolestaan voisi aiheuttaa esimerkiksi taloudellisia hankaluuksia lunastajalle, mikä tuskin on osakassopimuksen tavoitteena.

Vaikka lunastamisesta olisi sovittu osakassopimuksella ja lunastaminen olisi suunniteltu tapahtuvan vain osakassopimuksessa osapuolina olevien osakkeenomistajien kesken, lunastaminen ei välttämättä onnistu suunnitellusti. Mikäli kukaan osakkeenomistajista ei käytä lunastusoikeuttaan eikä kukaan ole lunastamiseen velvoitettu, lunastaminen ei tapahdu osakassopimuksen mukaan. Tällaisessa tilanteessa lunastaminen jää kokonaan tekemättä tai lunastamisessa joudutaan nojautumaan osakeyhtiölain säännöksiin, jolloin lunastajana on yhtiö.

Jos lunastaminen jää kokonaan tekemättä osakassopimuksen mukaan, on osakkeenomistaja oikeutettu myymään osakkeensa yhtiön ulkopuoliselle taholle, sillä edes osakassopimuksessa ei voida kieltää osakkeenomistajaa myymästä osakkeitaan tilanteessa, jossa kukaan ei aio käyttää lunastusoikeuttaan eikä yhtiö voi lunastaa esimerkiksi jakokelpoisten varojen puuttuessa. Myyntiä ei voida kohtuussyistä täysin kieltää, mutta myyntikielto voidaan asettaa esimerkiksi tietyksi määräajaksi.¹³⁶ Lunastuslauseke voidaan muotoilla siten, että osakkeenomistajat ovat velvollisia lunastamaan siirtyvät osakkeet tietyn määräjän jälkeen tai ennalta määriteltyjen olosuhteiden vallitessa¹³⁷. Tällöin ei ole mahdollista joutua tilanteeseen, jossa osakkeistaan luopuva voisi myydä osakkeensa ulkopuoliselle taholle, sillä etenkin yksityisissä osakeyhtiöissä ulkopuolisen ostajaehdokkaan löytäminen voi olla vaikeaa.

Yhtenä osakassopimuksen tavoitteena saattaa olla omistajapiirin kontrollointi¹³⁸, jolloin olisi tavoitteen vastaista mahdollistaa tilanne, jossa osakkeet siirtyvät ulkopuoliselle taholle. Tällaisen tavoitteen kannalta on siten tarkoituksenmukaista taata osakassopimuksen ehdoin, että lunastaminen lopulta toteutuu. Tämä voidaan taata sellaisin

---

¹³⁶ Pönkä 2008 b, s. 240.

¹³⁷ Kansmark – Roos 1994, s. 82.

¹³⁸ Osakassopimuksen tavoitteista tarkemmin luvussa 3.4.

lunastusehdoin, joissa ei ole mahdollista kieltäytyä lunastamisesta määräajan jälkeen, tai päättämällä lunastamisesta osakeyhtiölain mukaisesti, jolloin lunastajaksi voidaan valita myös yhtiö.

4.2.2 Lunastajana osakassopimuksen yhtiö

Lunastustilanne ei ole yhtä yksinkertainen, kun lunastajana on yhtiö. Osakassopimuksessa lunastajaksi voidaan oikeuttaa tai velvoittaa yhtiö, mikäli kukaan osakkeenomistajista ei käytä lunastusoikeuttaan eikä ole velvoitettu siihen ja jos yhtiö on osakassopimuksen osapuoli. Kun kaikki osakkeenomistajat ovat osapuolena osakassopimuksessa, on käytännössä myös yhtiö osapuolena osakassopimuksessa. Tällaisessa tilanteessa osakkeenomistajat voivat yhdessä sopia myös yhtiötä sitovista asioista. Osakeyhtiötä ei voi kuitenkaan irrottaa osakeyhtiölaista, minkä vuoksi osakassopimuksen mukaista lunastamista ei voida toteuttaa vain ja ainoastaan osakassopimuksen ehdoin sivuuttaen osakeyhtiölain säännökset, kun lunastajana on yhtiö.

Mikäli siten osakassopimuksessa on asetettu lunastusoikeus yhtiölle, on lunastamisessa noudatettava OYL 15. luvun säännöksiä yhtiön omista osakkeista. Osakkeiden lunastamiselle on tällöin kolme eri tapaa. Osakassopimuksessa voi olla ehto, joka toteutuessaan aktualisoi osakkeenomistajan velvollisuuden myydä osakkeensa yhtiölle, jolloin kyseessä on omien osakkeiden hankkiminen tai omien osakkeiden suunnattu hankkiminen (OYL 15:6.1 §)¹³⁹. Lisäksi lunastaminen voidaan toteuttaa yhtiöjärjestyksen mukaan, mikäli yhtiöjärjestyksessä on nimenomainen määräys lunastusehdosta (OYL 15:10 §). Edelleen lunastamisesta voidaan päättää yhtiökokouksessa (OYL 15:1 §), jolloin kyseessä on yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen (OYL 15:5 §) tai omien osakkeiden suunnattu hankkiminen tai suunnattu lunastaminen (OYL 15:6 §).

Jos lunastaminen tapahtuu ensiksi esitetyn mukaan, yhtiöllä on oikeus hankkia luovutettavat osakkeet, ei velvollisuus. Vaikka osakassopimuksessa osakkeenomistajalle olisi asetettu velvollisuus myydä osakkeensa tietyn ehdon täytyttyä, yhtiöoikeudellisesti yhtiöllä ei ole velvollisuutta vaan oikeus hankkia myytävät osakkeet. Sopimusoikeudellinen

---

¹³⁹ *Vahtera* 2018, s. 359–361.

velvollisuus myydä ei siten aikaansaa yhtiöoikeudellista velvollisuutta ostaa eli lunastaa. Asian kannalta ei myöskään ole merkitystä sillä, hankitaanko osakkeet suunnattuna vai osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa.¹⁴⁰ Tämä tarkoittaa, että osakassopimukseen perustuva lunastaminen, kun yhtiö on lunastajana, on todellisuudessa luonteeltaan osakkeiden hankkimista, sillä osakkeiden luovutuksen aloittava ehto on sopimusperusteinen, mikä ei aikaansaa yhtiöoikeudellista velvollisuutta ja siten lunastamista.

Edellä esitetty muuttaa tilannetta siten, että enää ei ole kyse puhtaasti osakassopimuksen mukaisesta lunastamisesta, kun lunastamisesta on sovittu osakassopimuksessa mutta toteutus perustuu osakeyhtiölain säännöksiin. Lunastaminen voidaan kuitenkin toteuttaa osakassopimuksen lunastusehtojen mukaisesti, mikäli ehdot ovat osakeyhtiölain mukaiset. Mikäli osakassopimuksen lunastusehdot ovat osakeyhtiölain vastaiset, tulee lunastaminen toteuttaa lähtökohtaisesti osakeyhtiölain sallimissa rajoissa.

Kuitenkin osakkeenomistajien on mahdollista yksimielisellä päätöksellä ja tietyin lisäedellytyksin (OYL 5:1.2 §) tehdä jopa osakeyhtiölain vastainen päätös. Päätös ei kuitenkaan saa loukata muiden kuin asiasta päättävien oikeuksia, mikä tarkoittaa, että edes yksimielisellä päätöksellä osakkeenomistajat eivät voi loukata esimerkiksi velkojien oikeuksia¹⁴¹. Vain tällaisella päätöksellä osakassopimuksen mukaisia lunastusehtoja, jotka ovat osakeyhtiölain vastaisia, voitaisiin soveltaa pätevästi edellä kuvatussa lunastustilanteessa.

Mikäli lunastamisesta päätetään yhtiökokouksessa, päätöksenteossa on noudatettava OYL 15.1 §:ää. Kun osakkeet lunastetaan vain yhdeltä osakkeenomistajalta, lunastaminen ei tapahdu osakkeenomistajien suhteellisen omistusosuuden perusteella, vaan suunnattuna (OYL 15:6.2 §). Kuitenkin, koska osakassopimuksen sanamuoto ei velvoita yhtiötä, lopullinen päätös osakkeiden siirtymisestä voidaan tehdä myös suunnattuna hankkimisena (OYL 15:6.1 §).

Päätösprosessin kannalta merkitystä on sillä, onko kyseessä suunnattu hankkiminen vai suunnattu lunastaminen. Suunnattu hankkiminen vaatii yhtiön kannalta painavan taloudellisen syyn ja määränemmistön kannatuksen (OYL 15:6.1 §). Suunnatussa lunastamisessa painavaa taloudellista syytä ei puolestaan vaadita, mutta päätökseen vaaditaan

---

¹⁴⁰ *Vahtera* 2018, s. 360.

¹⁴¹ *Savela* 2013, s. 532. Ks. myös *Arvidsson* 2010, s. 292.

osakkeenomistajien yksimielinen hyväksyntä (OYL 15:6.2 §). Osakkeenomistajien yksimielisyydellä voidaan toisin sanoen poiketa painavan taloudellisen syyn vaatimuksesta.

Omien osakkeiden suunnattu hankkiminen voi olla tietyissä tilanteissa parempi vaihtoehto kuin omien osakkeiden suunnattu lunastaminen, sillä itse päätöksenteon kannalta suunnattu hankkiminen on helpompi toteuttaa, kun päätöksen tueksi vaaditaan määränemmistö. Suunnattuun lunastamiseen vaaditaan puolestaan osakkeenomistajien yksimielisyys. Toisaalta suunnattuun hankkimiseen vaaditaan painava taloudellinen syy, mitä puolestaan suunnatussa lunastamisessa ei vaadita. Arviointi siitä, kumpi on parempi ratkaisu, on tehtävä tapauskohtaisesti.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:65¹⁴² Hill Siden hallituksen puheenjohtajan ja Pro Classic -yhtiön tekemässä sopimuksessa oli päätetty osakkeiden lunastamisesta. Koska sopimuksen mukainen lunastaminen olisi tapahtunut muuten kuin kaikkien osakkeenomistajien suhteellisen omistusosuuden perusteella, oli kyseessä suunnattu lunastaminen. Todellisuudessa tapauksessa oli kyse omien osakkeiden suunnatusta hankkimisesta, ei lunastamisesta, sillä päätöksessä ei ollut noudatettu velkojiensuojasäännöksiä. Tapaus on ajalta ennen vuoden 2006 osakeyhtiölain uudistusta, jolloin tapaukseen sovellettiin osin vanhaa osakeyhtiölakia¹⁴³. Vuoden 1978 osakeyhtiölain 7:3.1 §:n mukaan yhtiö voi hankkia omia osakkeitaan vain voitonjakokelpoisilla varoilla, jolloin hankkimiseen ei liity velkojiensuojamenettelyä.¹⁴⁴

Tapauksessa Hill Siden hallituksen puheenjohtaja oli tehnyt sopimuksen yhtiön puolesta ja kuten ratkaisutekstissä todetaan, hallituksen puheenjohtajalla oli toimivalta tehdä sopimuksia yhtiön puolesta¹⁴⁵. Sopimus itsessään oli siten laillinen ja sitova. Hallituksen puheenjohtajalla ei kuitenkaan ollut kelpoisuutta päättää yksin yhtiötä sitovasti omien osakkeiden hankkimisesta, sillä osakeyhtiölain säännös omien osakkeiden hankkimisesta on pakottavaa sääntelyä, eikä siitä voinut poiketa valtuutuksella.¹⁴⁶ Vaikka yhtiö oli osapuolena tehdyssä sopimuksessa, osakkeiden suunnatun hankkimisesta olisi pitänyt päättää erikseen yhtiökokouksessa osakeyhtiölain säännösten mukaisesti.

---

¹⁴² Ratkaisu on esitelty tarkemmin luvun 2.3.4 alussa.

¹⁴³ Vuoden 1978 osakeyhtiölaki.

¹⁴⁴ Ks. KKO 2014:65 ratkaisutekstin 8. ja 10. kohta. Ks. myös *Ruohonen* 2015, s. 1.

¹⁴⁵ Ks. KKO 2014:65 ratkaisutekstin 1. kohta.

¹⁴⁶ Ks. KKO 2014:65 ratkaisutekstin 4. kohta.

Jos yhtiöjärjestyksessä on määräys OYL 3:7 §:n lunastuslausekkeesta tai OYL 15:10 §:n lunastusehdosta, lunastaminen tapahtuu yhtiöjärjestyksen määräysten mukaan. OYL 3:7 §:ssä on säädetty lunastuslausekkeen osalta ja OYL 15:10 §:ssä on säädetty lunastusehdon osalta niistä lunastamisen vähimmäisehdoista, joista yhtiöjärjestyksessä on määrätävä, jotta yhtiöjärjestyksen määräys on osakeyhtiölain mukainen. Vähimmäisehtojen lisäksi yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä muista edellytyksistä, joiden täytyttyä lunastusvelvollisuus aktualisoituu. Tällainen voisi olla esimerkiksi työnteon edellytys yhtiössä tai tietty ikä, jonka saavutettuaan osakkeenomistaja on velvollinen luopumaan osakkeistaan. Tällainen lisäys automatisoi lunastusprosessia, sillä osakkeiden lunastaminen aktualisoituu ilman ulkopuolista myötävaikutusta, kuten erillistä päätöksentekoa, ehdon täytyttyä.¹⁴⁷

Lunastaminen on lisäksi toteutettava osakeyhtiölain säännöksiin sellaisessa tilanteessa, jossa osakkeenomistajat nimenomaisesti tahtovat velvoittaa yhtiön lunastajaksi. Tämä ei tarkoita, että osakkeenomistajat olisivat epäonnistuneet osakassopimuksen laatimisessa, vaan tämä on saattanut olla jopa osakkeenomistajien tavoitteena. Osakassopimukseen on saatettu jopa lisätä kohta, jonka mukaan osakkeenomistajat sitoutuvat toimimaan osakeyhtiölain hankkimis- tai lunastussäännösten mukaisesti, jotta lunastajaksi saadaan valittua yhtiö, mikäli kukaan osakkeenomistajista ei käytä lunastusoikeuttaan eikä lunastamista ole asetettu osakkeenomistajien velvollisuudeksi.

Yhtiöjärjestyksen mukaisessa lunastamisessa on samanlaisia elementtejä kuin osakassopimuksen mukaisessa lunastamisessa. Kun lunastaminen toteutetaan yhtiöjärjestyksen määräyksiin, lunastamisessa on noudatettava yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen ehtoja. Osakkeenomistajat eivät siten lähtökohtaisesti päättää ehdoista lunastamisen yhteydessä, vaan lunastamisen ehdot ja raamit on päätetty aikaisemmin yhtiöjärjestyksessä – samoin kuin lunastamisen ehdot olisivat osakassopimuksessa.

OYL 15:10 §:n lunastaminen yhtiöjärjestyksen määräyksiin voidaan nähdä kevyempänä menettelynä kuin omien osakkeiden lunastamisesta päättäminen ilman yhtiöjärjestyksen määräystä, sillä yksityisessä osakeyhtiössä hallitus voi tehdä päätöksen OYL 15:10 §:n ehdon mukaisesta lunastamisesta tai hankkimisesta (OYL 15:10.2 §). Käytännössä tämä tarkoittaa yksinkertaista äänen enemmistöä hallituksen kokouksessa, kun taas omien

---

¹⁴⁷ *Pönkä* 2015 b, s. 385.

osakkeiden lunastamisesta on päätettävä yhtiökokouksessa. Sellaisessa yksityisessä osakeyhtiössä, jossa kaikki osakkeenomistajat kuuluvat hallitukseen, päätöksenteko ei käytännössä eroa yhtiökokouksessa tehdystä lunastusehtoisten osakkeiden lunastuspäätöksestä¹⁴⁸. Menettely on kokonaisuudessaan kuitenkin kevyempi, sillä kaikki osakkeenomistajat eivät välttämättä kuulu hallitukseen.

4.3 Yhtiöoikeudellinen ja sopimusoikeudellinen sääntely osakassopimuksen lunastusehdon tukena ja hidasteena

Osakassopimuksen mukainen osakkeiden lunastaminen voidaan toteuttaa täysin osakassopimuksen ehdoin ja osakkeenomistajien tahdon mukaisesti ilman osakeyhtiölaissa asetettuja vaatimuksia esimerkiksi päätöksenteosta tai muista menettelysäännöksistä. Kuten edellä on todettu, aina lunastaminen ei kuitenkaan onnistu osakassopimuksen ehdoin, jolloin lunastamisessa on nojaututtava osakeyhtiölain säännöksiin. Osaltaan yhtiöoikeudellinen sääntely ja etenkin osakeyhtiölain säännökset tukevatkin osakassopimuksen mukaista lunastamista, mutta osaltaan ne hankaloittavat sitä tai jopa estävät sen.

Merkittävimpana osakkeiden lunastamista tukevana tekijänä on ylipäänsä osakeyhtiölain säännökset. Osakeyhtiölaissa on mahdollistettu lunastuslausekkeesta määrääminen yhtiöjärjestyksessä (OYL 3:7 §) ja toisaalta yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen (OYL 15. luku). Omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen on lisäksi mahdollista ilman yhtiöjärjestyksen määräystä (OYL 15:1 §). Tämä nopeuttaa osakkeiden lunastamista, kun asiasta voidaan päättää yhtiökokouksessa samoin kuin mistä tahansa muusta yhtiökokouksessa päätettävästä asiasta. Jos osakkeiden lunastaminen vaatisi aina yhtiöjärjestyksen määräyksen, lunastusprosessista tulisi huomattavasti pidempi ja monivaiheisempi, kun osakkeenomistajien tulisi ensin muuttaa yhtiöjärjestystä ja vasta sen jälkeen he voisivat toteuttaa omien osakkeiden lunastamisen.

---

¹⁴⁸ Tässä on huomioitava, että hallituksen kokouksessa osakkeenomistajat ovat hallituksen jäsenen roolissa, kun taas yhtiökokouksessa osakkeenomistajat ovat osakkeenomistajan roolissa. Hallituksen jäsenen ja osakkeenomistajan vastuut yhtiötä kohtaan eroavat merkittävästi, minkä vuoksi hallituksen kokouksessa tehtyä päätöstä ei voida täysin rinnastaa yhtiökokouksessa tehtyyn päätökseen, vaikka osanottajat olisivat täysin samat henkilöt.

Toisaalta, mikäli yhtiöjärjestykseen on otettu jo yhtiön perustamisvaiheessa tai myöhemmin määräys lunastuslausekkeesta, osakkeiden lunastamisesta tulee entistä helpompaa etenkin yksityisessä osakeyhtiössä, kun yhtiökokouksessa on voitu valtuuttaa yhtiön hallitus tekemään mahdollinen lunastuspäätös (OYL 15:10.2 §). Tällöin päätöksen tekemistä varten ei tarvitse kutsua koolle yhtiökokousta, mikä vaatisi osakeyhtiölain yhtiökokousmenettelysäännösten noudattamista (OYL 5:16–25 a §).

Osakeyhtiölain lunastamista koskevat säännökset ja vähimmäisvaatimukset lunastamisen ehdoista (OYL 15:10 §) ovat pakottavaa sääntelyä, mutta niissä ei ole asetettu kovin tiukoja rajoitteita lunastamiselle. Vähimmäisvaatimuksista huolimatta osakkeenomistajille jää paljon asioita, joista he voivat päättää keskenään ilman osakeyhtiölaissa asetettuja vaatimuksia. Tämä antaa osakkeenomistajille vapauden muovata lunastustilanteesta heidän ja mahdollisesti myös yhtiön tavoitteita palvelevan. Osakeyhtiölain uudistuksessa voimassa olevan osakeyhtiölain lunastamissäännöksiä pyrittiin helpottamaan ja yksinkertaistamaan, mikä osaltaan sujuvoittaa osakkeiden lunastamista¹⁴⁹.

Osakeyhtiölaissa on toisaalta myös säännöksiä, jotka osaltaan hankaloittavat ja mahdollisesti jopa estävät osakkeiden lunastamisen toteutumisen. Yksi merkittävä tekijä on osakeyhtiölain säännösten mukainen päätöksenteko lunastustilanteissa. Riippuen, millaisesta lunastustilanteesta on kyse, päätöksen taakse vaaditaan yksinkertainen enemmistö, määräänemmistö tai jopa osakkeenomistajien yksimielisyys¹⁵⁰. Mitä suurempi kannatusmäärä päätöksen toteutumiseksi vaaditaan, sitä suurempi riski on sille, että riittävää kannatusta päätökselle ei saada, jolloin päätöstä ei synny. Lisäksi, koska osakeyhtiölain säännökset lunastamisen päätöksenteosta (OYL 15:5, 6 ja 10 §) ovat pakottavaa sääntelyä, asetetuista kannatusvaatimuksista ei voida poiketa päätöksentekoa helpottavampaan suuntaan edes yhtiöjärjestyksen määräyksellä.

Osakeyhtiölaissa ei ole säännöstä, jossa velvoitettaisiin osakkeistaan luopuva osakkeenomistaja kannattamaan osakkeiden lunastuspäätöstä. Toisaalta osakeyhtiölaissa ei ole myöskään sellaista säännöstä, jossa kiellettäisiin äänestämästä päätöstä vastaan.

---

¹⁴⁹ HE 109/2005, s. 135.

¹⁵⁰ Yksityisessä osakeyhtiössä lunastusehtoisten osakkeiden lunastamiseen vaaditaan hallituksen kokouksen päätös, jonka taakse tyypillisesti riittää yksinkertainen enemmistö (50 % kannatus). Päätökseen omien osakkeiden suunnatusta hankkimisesta vaaditaan määräänemmistön kannatus yhtiökokouksessa (2/3 kannatus), ja päätökseen omien osakkeiden suunnatusta lunastamisesta vaaditaan osakkeenomistajien yksimielisyys yhtiökokouksessa.

Teoriassa on siten mahdollista, että osakkeistaan luopuva osakkeenomistaja voisi äänestää lunastamispäätöstä vastaan ja täten estää osakkeidensa lunastamisen¹⁵¹. Käytännössä kuitenkin yksinkertaisen enemmistön tai määräenemmistön kannatuksen saavuttaminen on enemmänkin todennäköistä, sillä päätöksen estämiseen vaadittaisiin jo verrattain suuri omistusosuus. Toisaalta yksityisessä, vain muutaman osakkeenomistajan osakeyhtiössä 1/3 omistusosuus ei olekaan välttämättä täysin poissuljettu ja mahdoton.

Tilanne voisi olla esimerkiksi sellainen, että yksityisessä osakeyhtiössä on kolme osakkeenomistajaa: yksi perustaja ja kaksi muuta henkilöä. Perustajaosakkaalla voisi olla 50 % omistusosuus ja kahdella muulla 25 % omistusosuus kummallakin. Tällaisessa tilanteessa perustajaosakkeenomistajalla olisi mahdollisuus äänestää osakkeiden lunastamis- tai hankkimispäätöstä vastaan, vaikka kyseessä olisi hänen osakkeidensa lunastaminen tai hankkiminen. Tämä olisi yhtiöoikeudellisesti laillinen ja pätevä toimi. Tästä kuitenkin seuraisi se, että perustajaosakkaan osakkeiden lunastaminen tai hankkiminen ei toteutuisi, sillä hän onnistui estämään päätöksenteon äänestämällä lunastamis- tai hankkimispäätöstä vastaan.

Osakkeenomistajien yksimielisyyden vaativissa päätöksissä vastaan äänestäminen ei enää olekaan todennäköistä vain teoreettisesti, sillä hyvin vähäiselläkin omistus- ja äänimäärällä yksittäinen osakkeenomistaja voi estää päätöksen syntymisen. Päätökseen omien osakkeiden suunnatusta lunastamisesta vaaditaan osakkeenomistajien yksimielinen kannatus (OYL 15:6.2 §), mikä voi olla kompastuskivenä erityisesti riitaisissa lunastustilanteissa. Osakeyhtiölain säännöksiin on toisaalta myös mahdollistettu päätös omien osakkeiden suunnatusta hankkimisesta, johon vaaditaan määräenemmistön kannatus yksimielisyyden sijaan. Tämä voidaan nähdä helpottavana tekijänä, sillä muuten yhtiö ei voisi ostaa omia osakkeitaan muussa kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa kovinkaan helposti.

Tällainen osakkeenomistajan lunastamispäätöstä vastaan äänestäminen ei liene ollut kovinkaan merkittävä ongelma historian saatossa, sillä muuten tähän olisi mahdollisesti reagoitu osakeyhtiölain uudistuksen yhteydessä. Vaikka yhtiöoikeudellinen sääntely ei tarjoa ratkaisua tähän osin teoreettiseen ongelmaan, sopimusoikeuden sääntelyn avulla voidaan vastata tähän. Jos lunastamisesta on alun perin sovittu osakassopimuksessa tai

---

¹⁵¹ *Vahtera* 2020, s. 767.

osakassopimuksessa on jonkinlainen ehto siitä, että osakkeenomistaja sitoutuu kannattamaan osakeyhtiölain mukaista lunastamispäätöstä, osakkeenomistaja rikkoo osakassopimusta, mikäli äänestää päätöstä vastaan.

Mikäli osakkeenomistaja äänestäisi päätöstä vastaan ja onnistuisi täten estämään osakkeidensa hankkimis- tai lunastamispäätöksen syntymisen ja siten osakkeiden lunastamisen, saattaisivat muut osakassopimuksen osapuolena olevat osakkeenomistajat vedota osakkeenomistajien väliseen osakassopimukseen ja siinä sovittuihin ehtoihin koskien lunastamista ja yhtiöstä irrottautumista. Kuitenkin, kuten luvussa kaksi¹⁵² on todettu, osakassopimuksella ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellista sitovuutta eikä sitä siten voida pitää yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena. Tällaisessa tilanteessa voitaisiin tosin keskustella siitä, onko vastaan äänestänyt osakkeenomistaja rikkonut osakkeenomistajien yhteistä tahtoa, jonka merkinä osakassopimus on. Tämä kuitenkin siirtäisi tarkastelun yhtiöoikeudesta sopimusoikeuteen, kun kysymyksessä on sopimusrikkomus.

Tällaisia sopimusrikkomustilanteita varten sopimuksissa on usein ehto sopimussakosta. Sopimuksessa asetetaan usein velvoitteita osapuolille, jolloin on luonnollista, että sopimuksessa on sovittu sanktiosta, mikäli sopijaosapuoli ei täytä velvoitteitaan¹⁵³. Sopimussakko asetetaan usein todellista aiheutunutta vahinkoa korkeammalle tasolle, sillä aina ei ole mahdollista arvioida aiheutuneen vahingon korvausmäärää¹⁵⁴. Tällaisessa tilanteessa voidaan puhua myös aineettoman vahingon korvaamisesta¹⁵⁵. Todellisuutta kovemmallalla sopimussakolla pyritään myös ehkäisemään sopimusrikkomuksia. Se kannustaa osapuolia toimimaan sopimuksen mukaisesti.¹⁵⁶

Sopimussakkona voi rahasumman lisäksi tai sijaan olla myös jonkinlainen velvoite, joka aktualisoituu sopimusrikkomuksen tapahtuessa. Kuten aiemmin on todettu osakassopimuksen ja osakkeiden lunastamisen kontekstissa, kyseessä voisi olla esimerkiksi sanktioehto, jonka mukaan sopimusta rikkovan osakkeenomistajan on luovuttava osakkeistaan.

---

¹⁵² Ks. luku 2.3.3.

¹⁵³ *Hemmo – Hoppu* 2006 –, 7. Sopimuksen keskeinen sisältö, Sopimusrikkomuksen seuraamukset.

¹⁵⁴ *Hemmo* 2006, s. 504.

¹⁵⁵ *Klami-Wetterstein* 2020, s. 635.

¹⁵⁶ *Hemmo – Hoppu* 2006 –, 7. Sopimuksen keskeinen sisältö, Sopimusrikkomuksen seuraamukset. Ks. myös *Vahtera* 2020, s. 767 ja *Säilä* 2020, s. 112 ja 117.

Lisäksi luovutushinta voitaisiin asettaa todellisuutta alhaisemmaksi, mikä on jo itsessään sanktioiva elementti.¹⁵⁷

Sopimussakko tai sanktiomuotoinen sopimusehto ovat omiaan kannustamaan osakkeenomistajia toimimaan osakassopimuksen mukaan. Siten ne ehkäisevät mahdollisia sopimusrikkomuksia, joita voisi mahdollisesti syntyä, jos osakkeenomistaja päättää äänestää omien osakkeiden hankkimis- tai lunastamispäätöstä vastaan. Se myös toimii ikään kuin takaporttina, kun vastaan äänestänyttä osakkeenomistajaa ei saada yhtiöoikeudellisen sääntelyn valossa vastuuseen vastaan äänestämisestä ja siten päätöksenteon estämisestä.

Toinen merkittävä tekijä, joka voi estää tai ainakin hidastaa lunastamisen onnistumisen, on osakeyhtiölain maksukykyssäännökset (OYL 13. luku). Nämä tulevat sovellettavaksi sellaisessa tilanteessa, jossa lunastajana on yhtiö. Tyypillisesti yhtiö saatetaan velvoittaa osakkeiden lunastajaksi, mikäli kukaan osakkeenomistajista ei käytä oikeuttaan osakkeiden lunastamiseen.

Yhtiön velvoittaminen lunastajaksi ei kuitenkaan täysin takaa lunastamisen onnistumista. Mikään ehto tai osakeyhtiölain mukainen päätös ei aikaansaa lunastamista, mikäli yhtiöllä ei ole jakokelpoisia varoja (OYL 13:2 §). Osakeyhtiölain voitonjakosäännökset ovat pakottavaa sääntelyä ja velkojien suojaksi säädetty, mikä tarkoittaa, että niistä ei voi edes osakkeenomistajien yksimielisellä päätöksellä poiketa¹⁵⁸.

Maksukykyisyys onkin yksi tärkeimmistä huomioitavista asioista, kun suunnitellaan ja toteutetaan yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen. Mikäli muut osakkeenomistajat ovat lunastamiseen oikeutettuja eivätkä he käytä lunastusoikeuttaan ja lunastaminen päätetään toteuttaa osakeyhtiölain säännöksiin siten, että yhtiö on lunastajana, lunastamista ei voida toteuttaa, jos yhtiö on maksukyvytön. Millään osakassopimusedolla tai yhtiöjärjestyksen määräyksellä ei voida ohittaa osakeyhtiölain voitonjakosäännöksiä, vaikka lähtökohtaisesti muuten osakeyhtiön toiminnassa on noudatettava yhtiöjärjestyksen määräyksiä¹⁵⁹.

Kyky suoriutua maksuvelvoitteesta tulee ottaa huomioon myös, kun muut osakkeenomistajat ovat velvollisia lunastamaan osakkeet. Teoriassa tällainen lunastamiseen velvoittava

---

¹⁵⁷ Ks. alaviitteet 99 ja 100.

¹⁵⁸ Ks. HE 109/2005, s. 122–123.

¹⁵⁹ Ks. *Vahtera* 2018, s. 362.

sopimusehto on pätevä ja mahdollinen, mutta käytännössä se voi johtaa OikTL 36 §:n mukaiseen kohtuuttomuuteen. Näin voi käydä etenkin sellaisessa tilanteessa, jos yhtiössä on hyvin vähän osakkeenomistajia, esimerkiksi vain kolme, ja osakkeiden lunastushinnaksi on osakassopimuksessa sovittu osakkeiden käypää arvoa korkeampi hinta. Tällaisessa tilanteessa sopimusehtoa saatettaisiin pitää kohtuuttomana, mikäli muut osakkeenomistajat joutuisivat esimerkiksi nostamaan lainaa voidakseen lunastaa osakkeet. Kohtuuttomuus ei välttämättä estäisi lunastusehdon aktualisoitumista, mutta se voisi muuttaa ehtoja osapuolten kesken tasapainoisempaan suuntaan¹⁶⁰.

Edellä esitettyjen esimerkkitapausten perusteella voidaan todeta, että lopulta millään ei voida varmistaa, että osakkeiden lunastaminen onnistuu. Esimerkkitapauksissa voitaisiin toki tehdä erilaisia toimia, joiden avulla lunastaminen lopulta voisi onnistua. Ensimmäisessä lunastaminen voitaisiin siirtää myöhemmälle, jos realistisesti olisi nähtävissä, että yhtiön maksukyky kohenee. Toisessa esimerkissä osakkeenomistajat voisivat sopia esimerkiksi matalammasta lunastushinnasta. Nämä ovat kuitenkin vain mahdollisia toimia, mutta eivät takaa onnistumista.

Viimeisimpänä vaihtoehtona on yhtiön purkaminen, mikä saattaisi tulla kysymykseen esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa osakkeenomistajat eivät pääse yhteisymmärrykseen osakkeiden omistuksesta eikä osakkeita voida syystä tai toisesta lunastaa, mikä voi johtaa siihen, etteivät osakkeenomistajat halua jatkaa yhtiön toimintaa. Yhtiön purkaminen on kuitenkin täysin lunastamisesta erillinen toimi eikä sitä siten käsitellä tämän enempää.

Yhtiöoikeudellinen sääntely ja erityisesti osakeyhtiölain säännökset voivat siten toisaalta tukea, mutta toisaalta myös hankaloittaa tai jopa estää osakassopimuksen mukaisen osakkeiden lunastamisen. Lunastamisen onnistumisen kannalta tärkeintä on tuntea sekä yhtiöoikeudellinen sääntely että sopimusoikeudellinen sääntely, jotta lunastaminen voisi onnistua suunnitellusti¹⁶¹. Lunastaminen on todennäköisemmin toteutettavissa onnistuneesti, kun osapuolet tuntevat osakeyhtiölain säännöksissä asetetut raamit osakkeiden lunastamiselle tilanteessa, jossa lunastaminen ei syystä tai toisesta onnistu osakassopimuksen ehdoin.

---

¹⁶⁰ Hemmo 2006, s. 340–341.

¹⁶¹ Ks. Ruohonen 2015, s. 6.

Edellä esitetyistä yhtiöoikeudellisista ja sopimusoikeudellisista keinoista voidaan todeta, että paras tapa varmistua osakkeiden lunastamisen onnistumisesta on muotoilla osakassopimus ja yhtiöjärjestys toisiaan tukeviksi. Osakassopimusta ei siten pidä nähdä yhtiöstä ja yhtiöjärjestyksestä täysin erillisenä ja yhteen kuulumattomana osana siitä huolimatta, että osakassopimus ei ole yhtiöoikeudellinen asiakirja. Kun osakassopimukseen lisätään osakkeiden lunastusehto, voisi olla hyvä lisätä myös yhtiöjärjestykseen määräys OYL 3:7 §:n lunastuslausekkeesta tai OYL 15:10 §:n lunastusehdosta. Lisäksi osakassopimuksen lunastusehdon yksittäiset kohdat kannattaisi laatia siten, etteivät ne olisi täysin päinvas-taiset kuin yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeessa. Mikäli lunastamista ei voida toteuttaa syystä tai toisesta osakassopimuksen ehdoin, lunastaminen voidaan toteuttaa lähes sa-manlaisin ehdoin yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen kautta.

Edelleen, jos osakkeiden lunastajaksi valitaan yhtiö, osakassopimuksen ehto osakeyhtiö-lain lunastamissäännösten kannattamisesta lisää varmuutta lunastamisen onnistumisesta. Tällainen ehto lisää varmuutta, vaikka osakkeenomistajien kesken ei olisi epäluottamusta tai riitaa, kun osakkeenomistajat tietävät, miten heidän tulee menetellä, jotta lunastaminen onnistuu. Jos kuitenkin lopulta päädytään tilanteeseen, jossa osakkeenomistaja onnistuu äänestyksellään estämään päätöksen omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta, osakassopimuksen ehto sopimussakosta tai muu sanktioiva ehto saattaa auttaa lopulta pääsemään tavoiteltuun lopputulokseen eli osakkeiden lunastamiseen.

Oli osakassopimuksen lunastusehdon tavoitteena mikä tahansa, lunastamisen onnistumi-sen kannalta on ratkaisevaa, miten osakassopimuksen ehdot on muotoiltu ja ovatko osak-keenomistajat osanneet tunnistaa ja hyödyntää erilaiset yhtiöoikeudelliset ja sopimusoi-keudelliset keinot. Osakeyhtiölain pakottavia maksukykyssäännöksiä lukuun ottamatta lä-hes kaikki haasteet ovat ratkaistavissa joko yhtiöoikeudellisin tai sopimusoikeudellisin keinoin. Onnistumisen kannalta tilanteita ennakoiva ajattelu osakassopimusta laadittaessa on avainasemassa jälkikäteisen reagoinnin sijaan.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Osakeyhtiön toimintaa perustamisesta ja toiminnan järjestämisestä aina purkamiseen asti säännellään osakeyhtiölaissa. Osakeyhtiölain mukaan yhtiöllä on oltava yhtiöjärjestys, jossa on määrättävä vähintään yhtiön toiminimestä, kotipaikkakunnasta sekä toimialasta (OYL 2:3 §). Lisäksi yhtiöjärjestyksessä voi olla muita yhtiön toimintaa tarkentavia määräyksiä. Osakeyhtiölaissa veloitettuna yhtiöjärjestys sitoo kaikkia yhtiön nykyisiä ja tulevia osakkeenomistajia ilman osakkeenomistajien erillistä hyväksyntää. Yhtiön osakkeen omistus on osoitus siitä, että osakkeenomistaja hyväksyy yhtiöjärjestyksen ja sitoutuu noudattamaan sen määräyksiä.

Osakkeenomistajilla on toinenkin tapa yhtiön toiminnan järjestämiseen. Osakassopimuksella osakkeenomistajat voivat keskinäisesti sopia paitsi yhtiön toiminnasta myös osakkeenomistajien välisistä suhteista ja toimintatavoista. Osakassopimuksessa osakkeenomistajat voivat sopia asioista huomattavasti laajemmin kuin yhtiöjärjestyksessä, sillä yhtiöjärjestyksen tulee olla osakeyhtiölain säännösten mukainen. Osakassopimuksen osalta ei ole samanlaisia velvoitteita, sillä osakassopimuksen sisällöstä ei ole nimenomaisesti säädetty missään laissa. Osakassopimusta ohjaavatkin yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet.

Vaikka osakassopimus eroaa monellakin tavalla yhtiöjärjestyksestä, osakassopimusta ei tule täysin pitää irrallisena yhtiöstä ja yhtiöjärjestyksestä. Parhaimmillaan osakassopimus ja yhtiöjärjestys tukevat toisiaan, ja näillä voidaan tavoitella samoja päämääriä. Osakassopimuksessa saatetaan esimerkiksi sopia yksityiskohtaisesti yksittäisestä asiasta tai toimenpiteestä, kun taas yhtiöjärjestyksessä on määritelty, miten tämä toimenpide toteutetaan käytännössä.

Osakassopimukseen liittyy kuitenkin problematiikka osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta. Koska osakassopimuksessa sovitaan osakkeenomistajien keskinäiseen toimintaan ja yhtiöön liittyvistä asioista, tullaan kysymykseen, onko osakassopimuksella yhtiöoikeudellista sitovuutta. Selkeää on, että osakassopimuksella ei ole sopimusoikeudellista sitovuutta yhtiöön, mikäli yhtiö ei ole osakassopimuksen osapuolena. Sopimusoikeudellisen sääntelyn mukaan sopimus sitoo vain sopimukseen liittyneitä osapuolia

eikä sopimuksella voida asettaa velvollisuuksia sopimuksen ulkopuoliselle taholle. Tulkinta osakassopimuksen yhtiöoikeudellisesta sitovuudesta ei ole yhtä selkeä.

Oikeuskirjallisuudessa on yleisesti hyväksytty tulkinta, jonka mukaan osakassopimuksella ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellista sitovuutta. Tämä puolestaan tarkoittaa, että osakassopimusta ei voida lähtökohtaisesti pitää yhtiökokouksen päätöksen moiteperusteena, mikäli yhtiökokouksessa on päätetty asiasta osakassopimuksen vastaisesti. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty myös teoreettisia tulkintoja, jotka puoltavat osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta tietynlaisissa tilanteissa.

Savela on esittänyt, että osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta tulisi arvioida tapauskohtaisesti kategorisen arvioinnin sijaan. Hänen mukaansa sellaisella osakassopimuksella, jonka osapuolina ovat kaikki yhtiön osakkeenomistajat, tulisi antaa yhtiöoikeudellista vaikutusta.¹⁶² Tulkinnan mukaan osakassopimuksen sisältöä voitaisiin verrata osakeyhtiölain säännökseen osakkeenomistajien yksimielisestä päätöksestä. OYL 5:1.2 §:n mukaan osakkeenomistajat voivat yhtiökokousta pitämättä yksimielisesti päättää yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta sitovasti, kunhan päätös on kirjattu, päivätty, numeroitu ja allekirjoitettu. Kirjallisesti tehty, allekirjoitettu ja päivätty osakassopimus täyttää lähes kaikki pykälän muotovaatimukset pois lukien numeroinnin. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemyksiä puolesta ja vastaan, voidaanko osakassopimus rinnastaa pykälän mukaiseen osakkeenomistajien yksimieliseen päätökseen vai onko päätöksen numeroinnin puuttuminen ratkaiseva ero asioiden välillä.

Savelan tulkinnassa painotetaan, että osakassopimusta voitaisiin pitää yhtiöoikeudellisesti sitovana sellaisissa päätöksissä, jotka ovat vaikutusajaltaan lyhyitä ja jotka vaikuttavat vain osakassopimuksen osapuolina oleviin osakkeenomistajiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että päätös ei saa olla liian kauaskantoinen tai aktualisoitua vasta myöhemmin, jolloin se saattaisi sitoa mahdollisia uusia osakkeenomistajia, jotka eivät välttämättä ole sitoutuneet osakassopimukseen. Tällaisten päätösten osalta osakassopimusta ei voitaisi pitää yhtiöoikeudellisesti sitovana. Arviointi on siten tehtävä tapauskohtaisesti.

Suomalaisessa oikeuskäytännössä on vain muutamia ratkaisuja, joissa on käsitelty osakassopimuksen yhtiöoikeudellista sitovuutta¹⁶³. Ratkaisut vahvistavat

---

¹⁶² *Savela* 2013, s. 533–534.

¹⁶³ Tuoreimpia ratkaisuja ovat korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 2020:34 ja KKO 2014:65.

oikeuskirjallisuudessakin esitettyä lähtökohtaa, jonka mukaan osakassopimus ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellisesti sitova. Ratkaisu KKO 2020:34 kuitenkin osoitti, että tietyin edellytyksin osakassopimus voisi saada ainakin välillistä yhtiöoikeudellista sitovuutta, mutta tätä ei ratkaistu varmuudella. Teoreettisista tulkinnoista ja korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2020:34 perusteella syntyneistä arvioista huolimatta yleisesti hyväksytty kanta ja lähtökohta on, että osakassopimuksella ei ole yhtiöoikeudellista sitovuutta.

Lähtökohdasta huolimatta osakkeenomistajilla on erilaisia keinoja varmistaa, että osakassopimuksen lunastusehto saa yhtiöoikeudellista vaikutusta. Käytettävät keinot riippuvat vahvasti siitä, kuka on lunastajatahona. Lunastajatahona voi olla muut osakkeenomistajat, yhtiö tai kolmas, ulkopuolinen taho. Tyypillisesti lunastajana on muut osakkeenomistajat tai yhtiö.

Kun osakassopimuksen muut osakkeenomistajat ovat lunastajana, lunastaminen tapahtuu osakassopimuksen osapuolten kesken ja osakassopimuksen ehdoilla. Tällaisessa tilanteessa lunastaminen on täysin sopimusoikeudellinen toimi eikä yhtiöoikeudellisen sitovuuden problematiikkaa ole. Lunastaminen on siten kuin mikä tahansa muu sopimusoikeudellinen oikeustoimi, josta osakkeenomistajat ovat sopineet osakassopimuksella ja joka toteutetaan sopimuksen ehdoin.

Mikäli kuitenkaan kukaan osakkeenomistajista ei käytä osakassopimuksen mukaista lunastusoikeuttaan eikä lunastamista ole asetettu muiden osakkeenomistajien velvollisuudeksi, tilanne on monimutkaisempi. Tällaisessa tilanteessa osakkeiden lunastajaksi oikeutetaan tai velvoitetaan usein yhtiö, jotta lunastaminen lopulta tapahtuisi. Tällä tavoin myös varmistetaan, että osakkeet eivät siirry omistajapiirin ja yhtiön ulkopuoliselle taholle, mikä voisi olla vastoin osakassopimuksen lunastusehdon tavoitteita.

Yhtiö voi siten lunastaa jo siirtyneet osakkeet tai lunastaa osakkeet, jotka osakkeenomistaja on osakassopimuksen mukaan velvollinen myymään ilman, että osakkeet siirtyvät ulkopuoliselle taholle. Tällainen myyntivelvoite voi syntyä, jos osakassopimuksessa on esimerkiksi ehto, jonka mukaan osakkeenomistaja on velvollinen myymään osakkeensa, kun hän on tietyn ikäinen, kun hänen työsuhteensa yhtiöön päättyy tai jos hän rikkoo osakassopimusta.

Jos yhtiö on oikeutettu hankkimaan tai lunastamaan osakkeet, kyseessä on yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen, jolloin on noudatettava OYL 15. luvun säännöksiä. Tällöin omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen voidaan toteuttaa yhtiöjärjestyksen määräyksiin, mikäli yhtiöjärjestyksessä on määräys lunastusehdosta (OYL 15:10 §), tai päättämällä asiasta yhtiökokouksessa (OYL 15.1 §). Kun yhtiöllä on osakassopimuksen mukainen oikeus lunastaa omat osakkeet, kyseessä on todellisuudessa omien osakkeiden hankinta. Vaikka osakassopimuksen perusteella osakkeenomistajalla on velvollisuus myydä osakkeensa, yhtiöoikeudellisesti yhtiöllä on oikeus hankkia osakkeet, jolloin ostopäätös voidaan toteuttaa omien osakkeiden suunnattuna hankkimisena (OYL 15:6.1 §).

Yhtiöjärjestyksen mukainen yhtiön omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen tapahtuu yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeen ehtojen mukaisesti. OYL 15:10 §:ssä on säädetty niistä asioista, jotka on täytynyt määritellä, kun yhtiöjärjestykseen on otettu määräys omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta. OYL 15:10.2 §:n mukaan muissa kuin julkisissa osakeyhtiöissä, kuten yksityisissä osakeyhtiöissä, päätöksen voi tehdä yhtiön hallitus. Tällä tavoin lunastuspäätös saadaan tehtyä yksinkertaisella enemmistöllä ilman yhtiökokouksen koolle kutsumista.

Mikäli yhtiöjärjestyksessä ei ole määräystä omien osakkeiden hankkimisesta tai lunastamisesta, asiasta on päätettävä yhtiökokouksessa. OYL 15:5 §:ssä säädetään yhtiön omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta. Lisäksi on huomioitava, että kun yhtiö hankkii tai lunastaa yhden osakkeenomistajan osakkeet, kyseessä on yhtiön omien osakkeiden suunnattu hankkiminen tai lunastaminen. Tämä tarkoittaa, että yhtiö hankkii tai lunastaa omia osakkeitaan muussa kuin osakkeenomistajien omistamien osuuksien suhteessa (OYL 15:6 §).

Päätöksenteon kannalta on tunnistettava erot omien osakkeiden suunnatussa hankkimisessa ja suunnatussa lunastamisessa. Suunnattu hankkiminen edellyttää yhtiön kannalta painavaa taloudellista syytä, mutta vain 2/3 määräenemmistön kannatusta yhtiökokouksessa (OYL 15:6.1 §). Suunnattu lunastaminen puolestaan ei edellytä painavaa taloudellista syytä, mutta osakkeenomistajien on tehtävä päätös yksimielisesti yhtiökokouksessa (OYL 15:6.2 §). Päätöksenteon kannalta voikin olla kannattavampaa päättää alkuperäisestä osakkeiden lunastamisesta osakkeiden suunnattuna hankkimisena.

Osakkeiden lunastaminen on siten käytännössä mahdollista toteuttaa osakassopimuksen ehtojen mukaan, kun lunastamisesta päätetään osakeyhtiölain mukaisesti, kun lunastajana on yhtiö. Vaikka lunastaminen ei tapahdu osakassopimuksen osapuolten kesken, lunastamisen ehdot voidaan toteuttaa, mikäli ne eivät ole osakeyhtiölain vastaiset.

Osakkeenomistajilla on lisäksi muitakin keinoja varmistaa, että osakassopimuksen lunastusehto saa yhtiöoikeudellista vaikutusta sellaisissa tilanteissa, kun lunastaminen ei onnistu edellä esitetyillä tavoilla. Tarve tällaisille keinoille saattaa syntyä, jos osakeyhtiölain mukainen päätöksenteko ei onnistu esimerkiksi tilanteessa, jossa osakkeenomistaja äänestää osakkeiden hankkimis- tai lunastamispäätöstä vastaan. Hallituksen kokouksessa tehtävää päätöstä vastaan on käytännössä hyvin vaikea äänestää, sillä päätöksen estämiseksi vaaditaan vähintään 50 % omistusosuus. Päätöksen estäminen on kuitenkin mahdollista, mikäli päätös tehdään omien osakkeiden suunnattuna hankkimisena (päätökseen vaaditaan 2/3 määräänemmistö) tai suunnattuna lunastamisena (päätökseen vaaditaan yksimielisyys).

Osakkeenomistajat voivat varautua tällaisiin tilanteisiin jo osakassopimuksessa. Tyypillisin keino on lisätä osakassopimukseen ehto sopimussakosta. Se tarkoittaa, että osakassopimuksen rikkonut osapuoli on velvollinen maksamaan ennalta määritellyn rahamääräisen sakon, joka saatetaan asettaa sanktioluonteisena toimenä rikkomuksen todellista vakavuustasoa korkeammaksi. Sopimussakko itsessään toimii kannustimena, jotta osakkeenomistajat toimisivat solmitun osakassopimuksen mukaisesti. Osakassopimuksessa on siten voitu sopia, että siirtyvien osakkeiden lunastusoikeus on muilla osakkeenomistajilla, mutta mikäli kukaan ei käytä lunastusoikeuttaan, osakkeenomistajat sitoutuvat äänestämään suunnatun hankkimisen tai suunnatun lunastamisen puolesta. Mikäli joku äänestää päätöstä vastaan, on hän rikkonut osakassopimusta, jolloin ehto sopimussakosta aktualisoituu.

Rahamääräisen sopimussakon lisäksi tai sijaan osakassopimukseen voidaan lisätä muunlaisia sanktioluonteisia sopimusehtoja. Ehto voidaan muotoilla esimerkiksi siten, että osakkeenomistaja on velvollinen luopumaan osakkeistaan, mikäli hän rikkoo osakassopimusta. Ehdossa saatetaan lisäksi määritellä luovutushinta osakkeiden todellista arvoa matalammaksi, mikä lisää ehdon sanktioluonteisuutta. Tällainen tilanne kuitenkin edellyttää, että joku toinen osakkeenomistaja on halukas lunastamaan nämä osakkeet, sillä

sopimusrikkomus on alun perin saattanut johtua juuri siitä, että osakkeenomistaja on äänestänyt omien osakkeiden lunastamista vastaan.

Edelleen ehto voidaan muotoilla myös päinvastaisesti. Tällöin osakassopimuksen rikkonut osakkeenomistaja on velvollinen ostamaan muiden osakkeenomistajien osakkeet, joiden luovutushinta on saatettu asettaa osakkeiden todellista arvoa korkeammaksi. Tällainen ehto voi olla toimiva etenkin sellaisessa yhtiössä, jossa osakkeenomistajia on vain kaksi tai kolme.

Osakkeenomistajilla on siten monenlaisia keinoja varmistaa, että osakassopimuksen osakkeiden lunastusehto saa yhtiöoikeudellista vaikutusta ainakin välillisesti. Osa keinoista on yhtiöoikeudellisia ja osa sopimusoikeudellisia. Keinojen toimivuuden kannalta on tärkeää tunnistaa mahdolliset riskit ja siten varautua niihin erilaisilla ehdoilla, kuten sopimussakolla, sekä riittävän selkeällä ilmaisulla. Osakassopimuksen lunastusehto voi kariutua jo pelkästään siihen, että osakassopimus on laadittu liian suppeasti ja tulkinnanvaraisesti.

Jo osakassopimuksen lunastusehtoa laadittaessa kannattaa pohtia, mikä on lunastusehdon tavoite ja miten tavoitteeseen lopulta päästään, jos jokin menee vikaan. Lunastusehdon tavoitteen perusteella kannattaa pohtia, tulisiko esimerkiksi yhtiöjärjestykseen lisätä määräys OYL 3:7 §:n lunastuslausekkeesta tai tulisiko osakassopimukseen sisällyttää lisäksi ehto, joka velvoittaa sopimuksen osapuolia toimimaan tietyllä tavalla esimerkiksi äänestystilanteissa.

Osakkeiden lunastamiseen voi kuitenkin liittyä myös sellaisia haaste, joita ei voi ohittaa millään keinoilla. Yksi merkittävin asia on maksuvalmius, joka pätee lähinnä lunastustilanteessa, kun yhtiö on lunastajana. Osakeyhtiölain 13. luvun varojenjakosäännökset ovat pakottavaa sääntelyä, eikä niitä voi ohittaa edes yksimielisten osakkeenomistajien päätöksellä. Tällaisessa tilanteessa osakkeiden lunastaminen onnistuu vain, jos lunastajaksi valitaan jokin toinen taho ja menetellään sen mukaisesti.

Osakassopimuksen ehtojen toimivuuden kannalta osakassopimusta ei tulisi pitää yhtiöstä ja yhtiöjärjestyksestä täysin irrallisena asiakirjana. Pikemminkin osakassopimusta pitäisi tarkastella yhtenä osana yhtiötä kokonaisuudessaan. Parhaimmillaan se tukee yhtiön toimintaa sekä osakkeenomistajien tavoitteita ja keskinäisiä suhteita. Osakassopimus

kannattaakin muotoilla siten, että se on sidoksissa yhtiöön ja yhtiöjärjestykseen. Esimerkiksi, jos osakkeiden lunastaminen ei syystä tai toisesta onnistu osakassopimuksen ehdoin, osakassopimuksessa on ehto, joka velvoittaa osakkeenomistajia menettelemään siten, että lunastaminen lopulta onnistuu osakeyhtiölain säännöksiin.

Vastavuoroisesti yhtiöjärjestyksen määräykset voivat tukea osakassopimuksen sisältöä. Esimerkiksi, jos osakassopimus on lunastusehdon osalta tulkinnanvaraisesti tai hyvän tavun vastaisesti laadittu, osakkeenomistajien lunastusoikeus voidaan taata yhtiöjärjestyksen määräyksellä lunastuslausekkeesta. Parhaimmillaan siten osakassopimus ja yhtiöjärjestys tukevat sisällöllisesti toisiaan ja osakkeenomistajien yhteisiä toimintatapoja sellaisissakin tilanteissa, kun jokin menee pieleen.

Vaikka osakassopimuksella ei lähtökohtaisesti ole yhtiöoikeudellista sitovuutta, yhtiöoikeudellinen sääntely ja sopimusoikeudellinen sääntely tarjoavat erilaisia keinoja osakkeenomistajille päästä tavoitteeseen osakkeiden lunastamisen osalta. Avainasemassa on näiden keinojen tunnistaminen ja ymmärtäminen sekä ennakoiva sopiminen jälkikäteisen reagoinnin sijaan.